30 kansrijke modellen voor de missionaire gemeente

Woord vooraf

Momenten van bezinning

- waarom missionair?
- gebed en ontvankelijkheid voor de Geest
- het draait om relaties

Vier vragen vooraf

Het missionaire projectteam, de missionaire ouderling en het missionaire budget

De modellen

1. De gastvrije gemeente
2. De bezielende gemeente
3. De gemeente aan de Bron
4. De gemeente met hart voor communicatie
5. De gemeente vanuit buurtonderzoek
6. De dienende gemeente
7. De lerende gemeente
8. De gemeente met een geloofscursus
9. De vierende gemeente voor gasten
10. De vierende gemeente met mixed economy
11. De pastorale gemeente
12. De gemeente met hart voor cultuur
13. De gemeente als klooster
14. De gemeente met een missionaire predikant
15. De gemeente voor het dorp
16. De gemeente met hart voor sport
17. De gemeente met hart voor kinderen
18. De gemeente met hart voor jongeren
19. De gemeente met oog voor doelgroepen
20. De gemeente voor toeristen
21. De gemeente op de markt
22. De gemeente op de kruispunten van het leven
23. De gemeente die liefheeft met het verstand
24. De gemeente met het kerkgebouw als missionair vertrekpunt

25. De gemeente in een multiculturele context
26. De gemeente met een pioniersplek
27. De krimp-zonder-krampgemeente
28. De gemeente aan de maaltijd
29. De reflecterende gemeente
30. De gluren-bij-de-burengemeente

Maak uw model 31

Colofon

Woord vooraf

De map die voor u ligt is gevuld met 30 missionaire modellen: 30 mogelijkheden om de missionaire gemeente gestalte te geven. Geen losse ideetjes, geen incidenten, maar verschillende invalshoeken die de gemeente een eigen missionaire 'kleur' kunnen geven. Uiteraard kunnen ze ook gecombineerd worden; het ene model sluit het andere niet uit.

De map is bedoeld om in te grasduinen. De modellen zijn in de praktijk geboren, en aantrekkelijk om in de praktijk te brengen. Ga echter niet alles doen, maak een keuze. De map geeft daarvoor een hulpmiddel.

Voorafgaand aan de modellen vindt u drie 'momenten van bezinning': 'Waarom missionair?', 'Gebed en ontvankelijkheid voor de Geest' en 'Het draait om relaties'. Ze zijn alle drie voorzien van een gespreksvraag en daarom erg geschikt om in uw kerkenraad of werkgroep de bezinning op gang te brengen. Dat proces gaat aan alles vooraf.

Vervolgens vindt u een hulpmiddel bij het vinden van uw weg in de map. Vier vragen vooraf kunnen u helpen uw keuze te maken. Deze vragen kunnen helpen om te komen tot uw eigen 'model 31', zie achterin de map.

Om het proces te bewaken bevelen wij een missionair projectteam aan. Het zijn de mensen die hun vinger opsteken als het gaat om de missionaire gemeente. Het aanspreekpunt, het adres. Hierover gaat het in de bijdrage 'Het missionair projectteam, de missionaire ouderling en het missionaire budget'.

De gemeente van Jezus Christus is missionair. Geen eiland, geen gesloten kring. We zijn gericht op de ontmoeting met onze omgeving. Onze identiteit kan plaatselijk verschillen, maar de bron ligt bij het Evangelie.

Synodevoorzitter ds. Peter Verhoeff zei in zijn eerste toespraak als synodevoorzitter:
'Als ik er toch één ding dat op de agenda van de synode staat uit mag lichten, dan is dat het missionaire werk van de kerk. Schrijft u dat maar op, daar klopt mijn hart voor. Hendrik Kraemer – de grote zendingstheoloog – heeft gezegd: De kerk doet niet aan zending, de kerk is zending. Mutatis mutandis geldt dat nog steeds, of eigenlijk meer dan ooit. Onlosmakelijk bij de kerk hoort, dat je gul *bent en deelt in wat je hebt.'*

En Henk de Roest, hoogleraar Praktische Theologie aan de PthU, schrijft in zijn boek En de wind steekt op:
´Als gevraagd wordt waarin de christelijke beweging verschilt van andere bewegingen en waarin christelijke geloofsgemeenschappen zich onderscheiden van andere religieuze gemeenschappen of seculiere organisaties en verenigingen, dan is het geen gezamenlijke behoefte, geen ideaal, principe, idee of menselijke houding. De christelijke beweging hangt aan de naam van Jezus Christus en zijn *prediking van Gods komende koningschap.*´

Vanuit die inspiratie wensen we u vreugde en zegen toe als missionaire gemeente.

Ds. Hans van Ark
Drs. Nynke Dijkstra-Algra

De map kwam tot stand met behulp van de beraadsgroep missionair werk. Deze bestaat uit vertegenwoordigers van de IZB voor zending in Nederland, Op Goed Gerucht, de Vrijzinnige Vereniging van Protestanten, de Confessionele Vereniging, het Confessioneel Gereformeerd Beraad en het Evangelisch Werkverband. Missionair werk gaat immers over de bestaande grenzen in de kerk heen. Zij kwamen met waardevolle suggesties en aanvullingen op de missionaire modellen.
Ook prof. Mechteld Jansen, dr. Gert Noort, prof. Henk de Roest en dr. Sake Stoppels dachten mee over de inhoud van de map.

Momenten van bezinning

Deze drie 'momenten van bezinning' vormen gezamenlijk de basis voor iedere missionaire activiteit. Ze zijn alle drie voorzien van een gespreksvraag en daarom erg geschikt om in uw kerkenraad of werkgroep de bezinning op gang te brengen.

1. Waarom missionair?
2. Gebed en ontvankelijkheid voor de Geest.
3. Het draait om relaties.

1. Waarom missionair?

'Moeten we soms folderen langs de deuren?'
'Is missionair zijn niet opdringerig en betweterig?'
'Waarom zouden we ons inspannen? Als mensen er niet van willen weten is dat hun keuze!'
'We hebben het al zo druk, doen we het soms niet goed?'
'De kerk heeft haar langste tijd wel gehad, we moeten niet krampachtig proberen het tij te keren.'

De Protestantse Kerk legt alle nadruk op de missionaire gemeente. Maar wat bedoelen we precies met 'missionair'?
Missionair heeft te maken met 'missie'. We zijn gezonden. De kerk is er niet voor zichzelf, maar is gezonden in de wereld. Geen gesloten kring, maar een gemeenschap die uitnodigend is. Naar buiten gericht, in getuigenis en dienst. In woord en daad.
De boodschap van het Evangelie is te kostbaar om voor jezelf te houden. Je gunt anderen het goede nieuws over Jezus Christus en het Koninkrijk. Daarom proberen we als oudere generatie ons geloof door te geven aan onze kinderen en kleinkinderen, zoals de generaties voor ons dat aan ons hebben overgeleverd.

Tegelijk zien we dat dat bepaald niet vanzelf gaat. Veel jongeren verlaten de kerk en gaan andere wegen, ook als het om geloven gaat. Er is onmacht en pijn. De kerken lopen leeg. Overschreeuwen we onszelf niet?

Een houding

Het gaat niet om (extra) activiteiten, maar om een houding. Een gunnende houding, gericht op gasten. Zouden anderen opnieuw of voor het eerst geraakt kunnen worden door het Evangelie? De missionaire gemeente heeft weet van de bron die het Evangelie is en straalt dat uit.
Vooronderstelling van missionair werk is dat het zinvol is mensen te bereiken met het Evangelie. Missie of zending kan worden verstaan als het aanmoedigen van communicatie waarin het Evangelie een kans krijgt gehoord en verstaan te worden als nieuwe levensoriëntatie (prof. Mechteld Jansen). Die drive is belangrijk.
Of je wilt of niet, je bent getuige. Mensen in onze omgeving zien kerkgebouwen, en ontmoeten mensen die geloven. Dat geeft een indruk. Positief of negatief. Je hoeft je dus niet af te vragen of je een missionaire gemeente bent, je bent het al. Dat kan ontspannen. Wel blijft de vraag: hoe dan?
De modellen in de map maken het concreter. Ze zijn niet nieuw bedacht, maar beschrijven wat we in de praktijk zijn tegengekomen. De kern ligt bij onze eigen motivatie, onze hoop en ons verlangen: zo communiceren dat anderen het Evangelie ook werkelijk kunnen horen en verstaan.

Vraag ter bespreking

Wat is uw verlangen en motivatie als het gaat om missionair gemeentezijn? Wat wilt u doorgeven aan komende generaties, aan mensen in uw omgeving? Kunt u dat omschrijven in een paar zinnen?

Tip

In het boek Als een kerk opnieuw begint, 'handboek voor missionaire gemeenschapvorming'* wordt uitvoerig aandacht besteed aan de motieven voor gemeentestichting (en missionair werk). Hoofdstuk 17 biedt voldoende stof voor verdieping bij de bespreking op een kerkenraad of in een missionaire werkgroep.

* door Gerrit Noort, Stefan Paas, Henk de Roest en Sake Stoppels, Boekencentrum 2008

2. Gebed en ontvankelijkheid voor de Geest

Het leven van de kerk kan niet zonder openheid voor de Geest van God.
In alle gemeenschappen waar iets nieuws opbloeit, worden ook woorden gebruikt als inspiratie, openheid, verwondering, verbazing. Vernieuwing is niet de optelsom van onze activiteiten. Er is bezieling nodig. Enthousiasme, letterlijk 'in God zijn'.
Groei kun je niet organiseren. Het is een geschonken vrucht. Wat je wel kunt doen is zoeken naar visie, dromen dromen, gezichten zien. Opnieuw verlangen en verwachten. De hoop hervinden. Samen bidden.

Als we bidden, beseffen we dat het allemaal niet van ons afhangt. Het gaat ook niet om onze ideeën, ons verlangen is niet bepalend. De Geest gaat onze ideeën, gaven en beperkingen te boven.
Hij is bij machte oneindig veel meer te doen dan wij vragen of bedenken. (Efeziërs 3:20)
Bidden verbindt, we bidden 'Onze' Vader. Als we bidden, worden onze eigen ideeën en die van de ander voor Gods aangezicht gebracht. Dat relativeert. Letterlijk: brengt in relatie. Onze agenda is open voor verrassingen, voor mensen, voor ingevingen van de Geest van God.

Het leven van de kerk kan niet zonder deze openheid. Dat vraagt aandacht voor het proces, voor de spontaniteit van de inval, voor dat wat je 'toevalt'. Soms betekent dat: op weg gaan, zonder altijd precies te weten waar je uit komt. Gaandeweg bijstellen. Soms niets doen en wachten.
'Blijf niet staren op wat vroeger was, sta niet stil in het verleden. Zie, ik ga iets nieuws beginnen, het is al begonnen, merk je het niet?' Dit lied van Huub Oosterhuis (231 uit de bundel Liturgische gezangen) is een tekst uit Jesaja 43. De tekst nodigt je uit te kijken naar wat God aan het doen is. Hij is al lang bezig in mensenlevens. Dat wekt verlangen en verwachting.

Vraag ter bespreking

Kopieer dit papier en deel het uit. Vraag mensen te reageren op deze tekst. Wat *blijft 'haken'? Wissel* uw antwoorden uit.

3. Het draait om relaties

Hoe raken mensen bij de kerk betrokken, hoe worden ze opnieuw of voor het eerst geraakt door het Evangelie?
Als je toetreders tot de kerk vraagt wat voor hen doorslaggevend was, is het altijd: relaties. Het gaat niet om aantrekkelijke cursussen of mooie programma's, hoe belangrijk ze ook kunnen zijn. Het gaat niet om laagdrempelige vieringen, TV-programma's, communicatieve folders of boekjes. Ze zijn allemaal ondersteunend in de relaties die gelegd zijn.

Het hart van de missionaire gemeente klopt in de netwerken van de gemeenteleden zelf. In een uitnodigende stijl kan het Evangelie ter sprake komen als mogelijke levensoriëntatie. Niet dwingend of opgelegd, maar gastvrij en gunnend.

Mensen kunnen God opnieuw ontmoeten als mensen zich begeven in een taalveld waarin God ter sprake komt. Elke christen heeft buren en vrienden. Die contacten zijn belangrijk. Niet dat je de missionaris moet spelen, maar op een geschikt moment kun je heel ongedwongen God ter sprake brengen. Of ze uitnodigen voor een kerkdienst. Daar komen mensen samen, daar kan iets overkomen van een andere werkelijkheid. Dat zal doorwerken, daar geloof ik in.
Aldus dr. Arjan Plaisier, scriba van de Protestantse Kerk, in Trouw van 30 december 2008.

Bij het stimuleren van een hernieuwde ontmoeting met God gaat het om meer dan woorden. In relaties komt je hele persoon mee. Het gaat om ontmoetingen waarin mensen hun leven met elkaar delen. Bij de maaltijd, in huiselijke sfeer, in echt contact over alles wat je bezighoudt.
Paulus en de Thessalonicenzen wisten ervan: In die gezindheid, vol van liefde voor u, waren we niet alleen bereid u te laten delen in Gods Evangelie, maar ook in ons eigen leven. Zo dierbaar was u ons geworden. (1 Thessalonicenzen 2:8)
Persoonlijke ontmoetingen waarin je achter je neus vandaan komt. Waarin je durft te delen wat er in je leeft, aan vragen, vreugden en zorgen. Waarin ruimte is voor de ander, zijn twijfels, vragen en kracht. Deze wederkerigheid kan leiden tot zinrijke gesprekken. In die setting komt dan ook je geloof ter sprake.

Vraag ter bespreking

Elke christen heeft buren en vrienden. Die contacten zijn belangrijk. Niet dat je de missionaris moet spelen, maar op een geschikt moment kun je heel ongedwongen God ter sprake brengen.
Hoe is dat voor u? Kunt u voorbeelden noemen?

Vier vragen vooraf

Om makkelijker te kunnen kiezen

Deze map biedt allerlei 'modellen'. Ze zijn niet pasklaar; elk model kan en moet aangepast worden aan de eigen situatie en mogelijkheden. De map is bedoeld om door te struinen. Grasduinen. De veelheid kan je gemakkelijk overspoelen.
Om u te helpen een keuze te maken uit alle mogelijkheden kunnen de hieronder volgende vragen helpen. De volgorde doet er niet toe. Wij hopen dat deze vragen gaan 'rondzingen' in de kerkenraad en de gemeente. Soms staat de ene, dan weer de andere vraag voorop. De antwoorden beïnvloeden elkaar. Samen geven ze een richting aan die helpt bij het grasduinen. Als je antwoorden hebt geformuleerd op deze vragen, kom je makkelijker tot een keuze. 'Met dat model gaan wij aan de slag, dat past ons het beste!' Zie ook model 24 en 28 om u verder op gang te helpen bij de beantwoording van deze vragen.

1. Wat doen we al, waar ligt onze kracht?

U begint niet op een nulpunt. Er zijn al allerlei activiteiten gaande die geschikt zijn voor rand- en buitenkerkelijken. De vraag is wel: weten ze ervan? Is de PR in orde? Hoe nodigen we hen uit? Missionair zijn is allereerst een houding. Niet allemaal nieuwe activiteiten ontplooien, maar het bestaande anders doen, uitnodigend, gericht op de omgeving. Inventariseer eens welke activiteiten geschikt en gericht zijn op gasten. Zijn daar meerdere mogelijkheden bij? Waar ligt uw kracht, wat is uw sterke punt? En hoe kunt u dat missionair maken, oftewel benutten en inzetten voor uw omgeving?

2. Hoe ziet onze omgeving eruit?

Wat in de ene gemeente een goed idee is, werkt elders helemaal niet. Als u zich wilt richten op jongeren, maar u woont in een vergrijzend dorp, hebt u een probleem. Kijk dus goed naar uw wijk, uw buurt, uw dorp of stad. Wat speelt er? Wat voor mensen wonen er? Begin eens met een eenvoudige brainstorm. Pak een flipover en vraag: wat kenmerkt onze omgeving?

Kijk ook eens met de ogen van anderen naar uzelf. **Wat merkt onze omgeving van ons?**

3. Wat is onze blinde vlek?

Wat doet u niet? Dat is een moeilijke vraag, want een blinde vlek zie je meestal niet. Als iemand in de blinde hoek zit, ziet u hem over het hoofd. Toch: niet iedereen kan alles. Er zijn mensen in de

omgeving die u als kerkgemeenschap niet bereikt. Er zijn activiteiten die niet zo passen, waar u niet sterk in bent. U kunt tot de ontdekking komen dat er in uw gemeente veel geleerd wordt, veel vorming en toerusting is, maar weinig diaconaat. Of andersom. U kunt daar zelf iets aan doen, maar u kunt zich ook afvragen:

4. Wat doen anderen?

Bent u de enige kerkgemeenschap in uw wijk of dorp? Maakt u deel uit van een grotere gemeente met meerdere wijken? Welke accenten leggen deze wijken? Zijn er ook andere kerkgenootschappen in de buurt? Wat doen zij? 'Gluren bij de buren' verruimt de blik. Is er iets dat u van hen kunt leren? Hoe kunt u elkaar versterken? Zijn er mogelijkheden om samen te werken?

Een fictief voorbeeld

Stel, een gemeente antwoordt als volgt op de vragen:

1. Wat doen we al?

Wij zijn een dorpsgemeente. Er is een trouwe kern van mensen die heel actief zijn. We kennen ook leden die niet betrokken zijn of alleen op zondag komen. Jonge gezinnen zien we niet zoveel meer. Ons monumentale gebouw heeft sfeer, maar als je met weinig mensen bent voel je je ook wel wat verloren. Onze 'kleur' is midden-orthodox. Misschien kun je beter zeggen: pluriform. We kennen verschillende stromingen in onze gemeente. Er is ruimte voor iedereen. We proberen present te zijn in onze omgeving, doen mee aan de jaarmarkt met een stand. We organiseren ook avonden en cursussen die geschikt zijn voor geïnteresseerde mensen van buiten de kerk. Onze predikant is daar de trekker in. Hij houdt van literatuur en film en laat anderen daarvan mee genieten. We hebben een heel gastvrije koster. Zij straalt echt iets uit naar de mensen die komen.

2. Hoe ziet onze omgeving eruit?

Onze omgeving is divers. Het dorp groeit niet echt meer. Het vergrijst ook niet, mede omdat we een forensenfunctie hebben. Er is doorstroming, omdat mensen ook weer naar elders vertrekken voor hun werk. Er wonen nogal wat hoger opgeleiden in ons dorp. Verder is de omgeving agrarisch, onder de rook van de grote stad.

En wat merkt onze omgeving van ons? Veel mensen kennen de dominee wel. Het gebouw kent iedereen, het is dé kerk in het centrum. Op de jaarmarkt maken we praatjes met mensen. Veel mensen weten wel wie betrokken leden zijn van onze kerk.

3. Wat is onze blinde vlek?

Wat doen we niet? We hebben te weinig menskracht om te doen wat we zouden willen doen. Vooral aan ouderlingen en bezoekmedewerkers ontbreekt het. Dat gaat ten koste van het leggen

van relaties. Eigenlijk zouden we meer contact willen zoeken met de jonge gezinnen; de laatste jaren zijn er nogal wat in ons dorp komen wonen. Er is een kleine nieuwbouwwijk, waar we nog niet veel contacten hebben gelegd. Wat we ook moeilijk vinden is het geloof ter sprake te brengen. Daar zien de bezoekmedewerkers ook zo tegenop. Hoe doe je dat? We hebben het wel gezellig, maar het geloofsgesprek voeren we zelden.

4. Wat doen anderen?

Gemeentes in naburige dorpen leggen andere accenten. Ze hebben ook een andere 'kleur'. Er is een kleine evangeliegemeente in ons dorp die samenkomt in de lagere school. Daar zijn veel jonge mensen.

Vraag: welke modellen zouden deze gemeente kunnen inspireren?

Deze gemeente zou eens kunnen beginnen met grasduinen bij model 2, 7, 8, 15, 19 en 24, over de bezielende gemeente, de gemeente rond het geloofsgesprek, de lerende gemeente, de gemeente voor het dorp, de gemeente gericht op doelgroepen, en de gemeente die het kerkgebouw ziet als missionaire mogelijkheid. Welke inspiratie en voorbeelden zijn er te vinden bij deze modellen? Hoe kunnen we die toepassen in onze eigen situatie?

TWEE TIPS:

1. Maak een duidelijke keuze voor één missionair model als concentratiepunt voor de komende jaren.
2. Ga daarbij uit van de kracht van de gemeente en keer die naar buiten, tenzij de context nadrukkelijk om iets anders vraagt.

Het missionaire projectteam, de missionaire ouderling en het missionaire budget

Iedere gemeente kent ouderlingen, diakenen, kerkrentmeesters en jeugdouderlingen. Ze vormen samen de kerkenraad, heel logisch allemaal. Maar als het gaat om de missionaire kerntaak, wie is dan aanspreekbaar? Wie steekt zijn vinger op in de kerkenraadsvergadering als de scriba een folder of uitnodiging over missionair werk omhoog houdt? Wie neemt met deze map met 30 missionaire modellen het initiatief? Wie bewaakt straks de voortgang?

In sommige gemeentes functioneren ze (nog): de 'open deurteams' of evangelisatiecommissies. Soms bloeien ze, soms lijden ze een kwijnend bestaan.
Het is noodzakelijk voor een 'missionaire gemeente' een eigen missionair projectteam te vormen. Het is evenzo noodzakelijk dat dit team rechtstreeks gelinkt wordt aan de kerkenraad. De voorzitter van het team is dus een kerkenraadslid. Je kunt hier, net als bij de jeugdouderling, kiezen voor een 'ouderling met bepaalde opdracht', in dit geval het missionaire werk. Dit kan ook binnen het zogeheten 'werkgroepenmodel' waar veel gemeentes mee werken.
'Maar we hebben nu al een tekort aan vrijwilligers. Hoe komen we ooit aan de bemensing voor dit nieuwe team?'

Niet meer, maar anders

Wanneer uw gemeente besluit meer missionair te willen worden, gaat het niet om weer meer vrijwilligers of om meer geld. Het gaat niet om meer, maar om anders: om een andere inzet van de menskracht die nu al beschikbaar is, een andere inzet van de financiën die nu al op de begroting staan. Dit 'anders denken' begint met de principiële discussie binnen de kerkenraad of je daadwerkelijk wilt toegroeien naar een missionaire gemeente. Zo'n principiële beslissing houdt ook in dat er binnen de kerkenraad bereidheid bestaat daarvoor menskracht en middelen vrij te maken en dus andere dingen niet meer of minder te doen. Keuzes maken dus.

Precies ditzelfde proces heeft zich in de afgelopen jaren afgespeeld binnen de landelijke kerk. Er moest bezuinigd worden in verband met teruglopende ledentallen en afnemende financiën. Toen is de principiële beslissing genomen extra te bezuinigen bovenop wat op dat moment noodzakelijk was. De extra ruimte die daardoor vrij kwam, is vervolgens ingezet om het nieuwe missionaire werk op poten te zetten. Dit proces heeft landelijk als codenaam meegekregen: *'(G)roeien met de riemen*

die je hebt.' Dankzij dit beleid is landelijk het nieuwe missionaire team opgericht en ligt onder andere deze map nu voor u.

We gebruiken hier expres het woordje principieel, omdat zo'n beslissing fundamenteel is: nieuwe keuzes maken betekent ook oude dingen afbouwen om ruimte te scheppen voor het nieuwe. Tegelijkertijd is het belangrijk wel voor een korte heldere besluitvormingsprocedure binnen de kerkenraad te kiezen, om te voorkomen dat de discussie over een nieuwe missionaire aanpak verzandt in eindeloos gepraat over prioriteiten.

Belangrijk

* Laat uw missionaire projectteam geen eiland worden. Ook geen verzameling excuusguzen en -truzen. Zo van 'zij doen het werk namens ons' en dan kunnen wij ons weer met andere dingen bezighouden. De kerkenraad geeft leiding, de kerkenraad is verantwoordelijk voor het beleid, ook in missionair opzicht. Het team denkt mee, komt met ideeën, delegeert en voert (deels) uit.
* Mensen willen zich tegenwoordig niet structureel meer aan iets binden, maar wel projectmatig ergens aan bijdragen. Mensen gaan, zoals dat nu heet, niet meer voor het algemene maar voor het bijzondere. Om vrijwilligers te werven, is het van belang hen dus ook op projectbasis te vragen. We vragen je voor dit ene nieuwe project in onze kerk. Het missionaire project, zoals het landelijk nu vorm krijgt, is in eerste instantie voor vier jaar opgezet.

Mogelijke aanpak

Stap 1

Wie onder de kerkenraadsleden kan vrijgesteld worden om aan dit proces leiding te geven?

Stap 2

Welke gemeenteleden zijn er die zich willen inzetten in dit projectteam*? En is er onder hen iemand die in deze hoedanigheid ook wil toetreden tot de kerkenraad?

Als u aan de slag gaat met (de oprichting van) zo'n team dan is er een handleiding beschikbaar:
'Kerk naar *buiten*', Nynke Dijkstra-Algra. Uitgeverij Boekencentrum.

Stap 3

Als er nog een bestaande evangelisatiecommissie is, voer zorgvuldig overleg met hen. Wie van hen kan/wil in het nieuwe team? Kan de bestaande commissie deze taak in zijn geheel overnemen? Dat betekent dan vaak wel dat de commissie bereid moet zijn nieuwe wegen in te slaan. Vaak bestaan deze commissies al jaren. In grote trouw worden allerlei activiteiten uitgevoerd. De verspreiding van de Elisabethbode, de organisatie van welkomstdiensten... allemaal prima. De vraag is alleen of het de meest vruchtbare manier van werken is. Is er (daarnaast) ook ruimte voor iets nieuws? Kan er bezinning op gang komen over mogelijke andere modellen zoals die in de map worden aangereikt? Mogen nieuwkomers hun ideeën spuien?

Stap 4

Neem het principiële besluit in de kerkenraad om middelen voor het missionaire werk vrij te maken in de komende begroting.

Stap 5

Het missionair projectteam komt met een plan ter bespreking in de kerkenraad.

Stap 6

Doe, terwijl dit proces gaande is, alvast een kleine missionaire activiteit. Niet alleen praten maar ondertussen ook al wat doen roept enthousiasme op.

TIP

Er zijn landelijk vanuit het missionaire werk elk jaar eenmalige stimuleringssubsidies beschikbaar voor kansrijke missionaire initiatieven tot maximaal € 2500,- per plaatselijk initiatief. Voorwaarden om voor deze eenmalige stimuleringssubsidie in aanmerking te komen vindt u op de website www.pkn.nl/missionair, waar u ook een aanvraagformulier kunt downloaden. Criteria zijn onder andere dat het initiatief moet bijdragen aan het missionair elan van de kerk, dat de plaatselijke kerk zelf ook mee financiert, en dat de mogelijke resultaten van het project ook landelijk voor andere plaatselijke initiatieven relevant zijn en beschikbaar worden gesteld.

Ten slotte: wij ontvangen graag het post- en e-mailadres van de leden van uw missionaire kernteam. Zo kunnen we u op de hoogte houden van de ontwikkelingen. U krijgt dan onze halfjaarlijkse nieuwsbrief. Ook ontvangt u uitnodigingen voor bijeenkomsten en conferenties.

Wist u...

* ... dat er jaarlijks meerdere missionaire collectes op het landelijk collecterooster staan met het advies aan de plaatselijke gemeente die collectes over te nemen in het eigen plaatselijke collecterooster? **Van twee collectes mag de plaatselijke gemeente de helft van de opbrengst houden. Van deze collectes wordt de opbrengst dus verdeeld tussen plaatselijke en landelijke kerk. Dit geeft u als plaatselijke gemeente financiële armslag voor uw eigen missionaire activiteiten**.

* ... dat het mogelijk is donateur te worden van het nieuwe missionaire werk van de Protestantse Kerk in Nederland? Zie www.pkn.nl/missionair.

* ... dat jaarlijks een aantal mensen besluit (een deel van) hun erfenis te bestemmen specifiek voor het missionaire werk van de kerk in Nederland? Zij laten daarmee een deel van hun vermogen 'meewerken' voor de voortgang van het kerkenwerk in Nederland.

1. De gastvrije gemeente

De kerk als herberg

Gastvrij: het is een basisbegrip voor de missionaire gemeente. Missionair willen zijn, betekent werken aan gastvrijheid. Daarom is dit het eerste model van de map. In hoeverre is uw gemeente gastvrij?

Werken aan gastvrijheid. Hoe pakt u dat aan?
Kijk eens met de ogen van een gast. Wat maakt hij mee als hij voor het eerst jullie kerk binnenstapt? Hoe wordt zij opgevangen? Wordt er op gasten gerekend? Waar blijkt dat dan uit? Vraag het ook eens aan nieuwkomers: hoe vinden jullie onze ontvangst?

In Ermelo vroegen twee ouderlingen twee vrienden mee naar de kerk die nog nooit in een kerkdienst waren geweest. Na afloop vroegen de ouderlingen om commentaar: hoe vonden jullie de ontvangst? Voelden jullie je op je gemak? Waar heb je zo je kritische gedachten bij?
Erg leerzaam voor de gemeente!

Als u gasten in uw huis ontvangt, zorgt u dat de zaak 'op orde' is. De rommel ruimt u op. U zorgt voor een persoonlijke sfeer waarin mensen zich thuis kunnen voelen. Voor de kerk is het niet anders. Vaak wordt na afloop van de kerkdienst koffie gedronken. Voor gasten een mooie gelegenheid kennis te maken met gemeenteleden. Toch kan het voor hen lastig zijn er tussen te komen. De bekenden vormen kringetjes en de gast voelt zich buitengesloten.

Kerk als herberg

Oud-docent gemeenteopbouw dr. Jan Hendriks gebruikt voor de gastvrije gemeente het beeld van de herberg.
' De herberg staat langs wegen van mensen. Mensen kunnen er aansterken en op adem komen. De obers staan klaar. Zo ook in de kerk. De kerk als herberg, dat roept een beeld op van een kerk die:
- staat langs de wegen van mensen
- open en gastvrij is
- uitnodigend is
- niet probeert mensen binnen te houden, te bekeren, maar van al het nodige wil voorzien zodat zij hun eigen weg gesterkt – en misschien zelfs met blijdschap – kunnen vervolgen
- gasten de kans geeft hun verhaal te vertellen en naar dat van anderen te luisteren
- de mogelijkheid biedt voor beraad om samen in actie te komen

- gezelligheid, rust en ontspanning brengt
- een aloud beeld van leiding oproept: ambtsdragers als dienaars, tafeldienaars, diakenen die werken in de geest van de Eigenaar.'

(uit Jan Hendriks, Gemeente als Herberg, pag. 53, 54)

Van gasten kun je leren

Gastvrijheid vraagt om openheid en kwetsbaarheid, mensen een kijkje geven in uw leven, in de inrichting van uw huis. Ze zien iets van uw manier van doen. Misschien hebben ze er vragen bij. Mogen ze die stellen? Ze zullen, als ze blijven komen, ook de sfeer en misschien de inrichting van het huis gaan beïnvloeden. Wilt u dat?

Gezien op een *parkeerplaats bij de kerk: speciale plekken 'voor onze gasten'. De beste plaatsen zijn voor hen. Of klagen we bij een volle kerstnachtdienst dat 'iemand op mijn plek' zit?*

Gastvrijheid zoekt een balans tussen vrijlaten en omarmen. De gast krijgt ruimte, maar wordt niet aan zijn lot overgelaten. Hij wordt uitnodigend tegemoet getreden. Er is oog voor zijn behoefte. Soms willen mensen graag de kat uit de boom kijken, anoniem aanwezig zijn. Anderen willen graag een praatje maken, meer horen over de gemeente, eens doorpraten over wat ze meemaken. Het vraagt om tact en inlevingsvermogen om daar goed mee om te gaan.

Kent u de 3 minutenregel? Laat een gast even de kat uit de boom kijken voor u hem aanspreekt. Wacht 3 minuten voordat u op hem of haar afstapt.

Van gasten kunt u veel leren. Ze stellen verrassende vragen. Ze worden geraakt door een lied of een tekst op een manier die voor u misschien nieuw en onverwacht is.

Toen ik voor het eerst in een kerk kwam zei de dominee 'laat ons bidden'. En al die mensen vouwden tegelijk hun handen en deden hun ogen dicht. Prachtig vond ik het. 'God verhoor ze!' dacht ik bij mezelf. 'Hé, ik bid', bedacht ik toen.

Gasten komen niet vanzelf. 'De kerk is iedere zondag open' is niet voldoende. Voor de meeste mensen is de drempel te hoog. Hoe kunnen we als gemeente uitnodigend en gastvrij zijn? Ga op zoek naar waar de mogelijke gasten zijn! Wat zijn dat voor mensen? Hoe kunt u iets voor hen betekenen? Denk niet alleen aan de zondagse kerkdienst, maar ook aan activiteiten door de week.

Enkele mogelijkheden

- Denk ook eens aan koffiedrinken voorafgaand aan de dienst, en/of een lunch achteraf.
- Worden gasten welkom geheten? Is er een gastvrouw/heer, herkenbaar aan een badge?

- Hoe is de wegwijs in het kerkgebouw? Is er kinderoppas?
- Welke mogelijkheden zijn er voor gasten in uw gemeente om kennis te maken (avonden voor nieuw ingekomenen, oriëntatieavonden voor gasten)?
- Worden mensen begroet (in de kerkbank, bij de koffie)?
- Kan het bloemetje van de kerk ook eens bezorgd worden bij een plaatsgenoot die geen lid is?
- Vraag eens achteraf aan nieuw ingekomenen hoe zij hun 'welkom' hebben ervaren. Hoe was de opvang? Wat kan beter?
- Zijn er activiteiten die u bekend kunt maken in de plaatselijke pers? (Zie hiervoor ook de ideeën over communicatie en PR, model 4.)
- Zie ook het boek van Jan Hendriks, Kijken met andere ogen voor aansprekende voorbeelden uit allerlei gemeentes.
- Stichting 'Leve de Kerk' gaf in 2008 een praktische handreiking uit, met de titel 'Time Out', die gemeentes kan helpen zich te bezinnen op de eigen spiritualiteit en gastvrijheid.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Begin als kerkenraad met een bezinningsdag rond het thema 'gastvrijheid', bijvoorbeeld onder leiding van uw gemeenteadviseur. Vertaal de bezinning in concrete ideeën die voor uw gemeente haalbaar zijn. Gebruik hierbij de ideeën op de website en boeken van Jan Hendriks.
- Bekijk in alle 'geledingen' welke activiteiten er nu zijn. In hoeverre bent u daarmee uitnodigend en houdt u rekening met mogelijke gasten? Is er ruimte voor hen in de kerkdiensten, in de diaconale en pastorale activiteiten? En in het jeugdwerk?
- Betrek gemeenteleden bij de uitvoering van deze plannen. Besteed bijvoorbeeld groothuisbezoeken aan het thema. Stimuleer hen naar mogelijkheden te zoeken in hun eigen netwerk. 'Wie zou ik kunnen uitnodigen voor een activiteit of kerkdienst?' 'Hoe zou ik zelf kunnen bijdragen aan een gastvrije gemeente?'
- Betrek ook mensen van buiten de kerk. Wat zien zij, wat merken zij op?
- Denken we ook aan ruimte en gastvrijheid voor kinderen en jongeren? Mogen zij ook meebepalen hoe dat er uitziet?
- Wat kunt u gemeenteleden in handen geven als ze een gast uitnodigen? Een boekje, een dvd, een uitnodiging voor een speciale gastendienst? Een cadeautje schept makkelijker openingen voor gesprek.
- Denk na over een vervolg. Een gast is meer dan welkom, maar zijn er ook mogelijkheden voor hem als hij meer wil weten? Laagdrempelige gesprekskringen zijn daarin een sleutel, zie ook model 7. Zorg voor een welkomstpakketje voor nieuw ingekomenen.

2. De bezielende gemeente

Verdieping straalt uit

Veel kerkenraden klagen erover dat hun agenda vol is, dat er veel geregeld moet worden, maar dat ze aan wezenlijke gesprekken nauwelijks toekomen. Maar een gemeente die missionair wil zijn, uitstraling wil hebben, moet bij zichzelf beginnen.

Er is een generatie groot geworden die niet echt geleerd heeft op een persoonlijke manier over geloof te praten. Geloof was een zaak van de juiste antwoorden leren, niet een ontmoeting of een relatie.
Het verlangen naar gesprekken rond zingeving en geloof is er wel.
Tegelijk is er onmacht. Als gasten en nieuwkomers vragen gaan stellen is het van belang dat het gesprek wel gevoerd kan worden. Dat betekent niet dat de antwoorden op een plank klaar liggen. Dat betekent wel dat je iets te zeggen hebt.
Als u als gemeente 'missionair' wilt zijn en een boodschap hebt aan de wereld om u heen, begint dat bij uzelf: wie zijn we? Wat hebben we te bieden? Hoe verwoorden we dat?
Er zijn veel mogelijkheden om het proces van verdieping op gang te brengen. Dat gaat vaak 'via de band': geen rechtstreekse vragen, meer indirecte. Zoals:
- 'Hoe bent u zelf met geloof en kerk in aanraking gekomen? Wie waren daarin belangrijk voor u? Wat vond u inspirerend?'
- 'Wat is uw lievelingslied en kunt u dat toelichten?'
- 'Wat raakt u in dit bijbelgedeelte, kunt u daar iets over zeggen?'

Met deze en dergelijke vragen kunt u kerkenraadsvergaderingen openen en gesprekken over geloof op gang brengen. Betrek hierbij ook de verschillende generaties in de gemeente. Wat hebben tieners en ouderen elkaar te melden?

Wij hadden een groep met tien tieners en tien 40plussers uitgenodigd. Na een kennismaking in *kleine, 'gemengde' groepen gingen we in gesprek over een aantal geloofsvragen. Telkens één ti*ener en één 40plusser. Achterliggende vraag: zou de Geest van God mij via deze tiener, deze oudere iets te zeggen kunnen hebben? Het waren spannende ontmoetingen. Met name de ouderen werden geraakt door de onbevangenheid en frisheid van de tieners. Ze denken er echt serieus over na!

De kleine kring die vertrouwd en veilig is, biedt uitstekende kansen om je geloof te verdiepen in ontmoetingen van hart tot hart. Dan gaat het niet alleen om studie, maar ook om de persoonlijke verwerking. Hoe raakt dit thema mijn dagelijks leven?
Pas als je geloof 'landt' in de praktijk van alledag wordt het levend, en krijgt het uitstraling in de directe omgeving.

Enkele mogelijkheden

- Er is een schat aan gespreksmateriaal voor de kleine kring. Dat kan in een serie van een beperkt aantal avonden, het kan ook gaan om een kring die eens in de twee weken bijeenkomt.
- Een oriëntatiecursus christelijk geloof werkt ook verdiepend voor de eigen gemeenteleden. Stimuleer het geloofsgesprek in uw gemeente, via een kringenaanbod.
- Het Evangelisch Werkverband introduceerde de 'gemeentegroeigroep': kleine kringen die willen groeien in geloof, gemeenschap en gastvrijheid. Er zijn materialen voor beschikbaar.
- 'Renovare' is een beweging die wil leren uit zes verschillende tradities van het christendom. Deze bewegingen uit de kerkgeschiedenis worden beschreven aan de hand van het leven van Jezus. Kleine, concrete 'oefeningen' maken het materiaal praktisch. Dit materiaal is met name geschikt voor pluriforme gemeenten.
- Rond de veertigdagentijd of lijdenstijd verschijnt vaak materiaal dat bruikbaar is voor kleine groepen. Denk in dit verband ook eens aan de Michacursus met een meer diaconale insteek.
- 'Emmaus' is materiaal dat is uitgegeven door de IZB. Over tal van onderwerpen worden heel inhoudelijke en praktische studies aangeboden. 'Zien en gezien worden' is materiaal van de IZB waar u zelf mee aan de slag kunt, voor een bijeenkomst ter stimulering van het geloofsgesprek.
- De gemeenteadviseur is ook beschikbaar voor een cursus of kerkenraadsdag rond het geloofsgesprek.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Ga eerst als kerkenraad zelf het geloofsgesprek aan. Dat kan bijvoorbeeld op een bezinningsweekend of /dag, onder begeleiding van uw gemeenteadviseur.
- Stimuleer het geloofsgesprek in uw gemeente via een kringenaanbod.
- Zorg voor een plannetje dat na een jaar geëvalueerd kan worden.
- Zorg voor goede toerusting van de gespreksleiders.
- Denk niet alleen aan korter lopende cursussen, maar ook aan huiskringen die langere tijd met elkaar optrekken.
- Stimuleer gesprekken over de kerkdienst (nagesprek, themadiensten met de mogelijkheid voor onderling gesprek en/of vragen stellen).

- Wees als voorganger en kerkenraad zelf 'voorbeeldig': blijf de verdieping zoeken, ook in pastorale ontmoetingen.

Een gemeente voor wie geloof een zaak van hart en handen is heeft uitstraling!

3. De gemeente aan de Bron

Het gaat om de ontmoeting van hart tot hart

Een vitale geloofsgemeenschap wordt steeds opnieuw gedreven door het Evangelie. Als u zelf niet meer geraakt wordt door de boodschap van heil, hoe kunt u die dan uitstralen in uw omgeving? Durft u het als kerkenraad aan om hier aandacht en tijd voor uit te trekken?

Marius Noorloos geeft in zijn boek Leven uit de Bron* een uitgewerkte methode rond geloofsverdieping en missionaire gemeenteopbouw. De gemeente omschrijft hij als een gemeenschap die wordt gekenmerkt door:
- hart voor de Heer
- hart voor elkaar als zijn leerlingen
- hart voor zijn werk voor de wereld.

Ofwel: het gaat er in de missionaire gemeente om de Heer te leren vinden, volgen en vertegenwoordigen.
De methode om via geloofsverdieping aan een missionaire gemeente te bouwen omvat drie elementen: Actie, Bezinning en Communicatie (ABC).

We hebben in de kerk de neiging snel door te schakelen naar actie en activiteiten. We willen een werkplan en dan aan de slag. Als de activiteiten te veel nadruk krijgen, ontstaat er 'zakelijke drukte' en dreigt verzakelijking.
Bezinning is nodig. Bezinning op visie en beleid, op een verstandige aanpak, het kiezen van prioriteiten en het doordenken van de opbouw van de gemeente. Een eenzijdige nadruk hierop kan ertoe leiden dat we veel praten en denken, maar niet in beweging komen. Het concretiseert nergens. Het wordt ook (te) theoretisch.
Leven uit de Bron begint met communicatie als het hart van het kerkelijk leven en beleid. Hierbij gaat het om de ontmoeting van hart tot hart, waarbij we oefenen in het luisteren naar de woorden van het Evangelie. Door deze ontmoetingen wordt ons geloof verdiept. Van daaruit kunnen we geïnspireerd bouwen aan een vitale en aantrekkelijke gemeente.

* ds. Marius Noorloos, Leven uit de Bron, via geloofsopbouw naar gemeenteopbouw, 5e vernieuwde en aangevulde druk, uitg. Kok, Kampen.

Enkele mogelijkheden

- In het boek van Noorloos worden kerkenraden en beleidsgroepen uitgenodigd om in kleine groepen de kleine c van de onderlinge ontmoeting en de grote C van de ontmoeting met God met elkaar te verbinden. Bijbelgedeelten en vragen worden aangereikt om deze ontmoeting te bevorderen. Het gaat dan niet om discussie, maar om de vraag 'hoe raakt dit gedeelte uw leven; wat springt er voor u uit?' (Zie ook de methodiek van Lectio Divina op www.pkn.nl/missionair.) Het gesprek is kwetsbaar, en het is van belang dat de leiding bewaakt dat er niet gediscussieerd wordt. Het gaat niet om het eigen gelijk, maar om de verschillende belevingen die tot hun recht dienen te komen. Zo leert u elkaar beter verstaan en kunnen pijn en blokkades worden weggenomen.
- Vanuit deze intensieve communicatie start de bezinning. Wie zijn we als gemeente? Hoe functioneren we? Wat betekenen we voor onze omgeving? Wat kan beter? Welke ideeën leven er?
- Ten slotte kunnen er activiteiten als bouwstenen voor geloofs- en gemeenteopbouw worden bedacht en gekozen. Wat gaan we doen? Wie gaat dat doen? Hoe? Wanneer? En met welke middelen?

In de praktijk wordt dus gekozen voor de volgorde CBA in plaats van ABC.
Noorloos biedt in zijn boek een compleet programma aan, inclusief een handreiking voor de cursusleider en voorbeelden van concrete bouwstenen. In de praktijk is gebleken dat het een goed begin is dit programma als kerkenraad te volgen. Daarvoor zijn vijf avonden nodig die hiervoor speciaal gereserveerd worden.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Oriënteer u als kerkenraad op deze methode; vraag een aantal mensen zich erin te verdiepen en dit te presenteren op de kerkenraad. Ter introductie kan worden gebruikt: Het ABC/CBA van samen werken aan het hart van de kerk, geschreven door Noorloos. (Zie de website.)
  Besluit in principe of u hiermee aan de slag wilt. Reserveer een zaterdag waarop u zich nader verdiept in inhoud, opzet en bedoeling. U kunt hierbij een gemeenteadviseur inschakelen die met Leven uit de Bron bekend en vertrouwd is. Ook kunt u hiervoor Noorloos zelf benaderen. (Zijn programma is te vinden op de website.) Naar aanleiding van deze kennismaking wordt definitief besloten of de kerkenraad hiermee verder wil.
- Reserveer vijf avonden in het jaar, waarop u zich de rest van het programma eigen maakt. U kunt hier opnieuw begeleiding van de gemeenteadviseur bij vragen.
- Ga aan de slag met de bouwstenen via een werkplan.
- Nodig gemeenteleden uit eenzelfde proces mee te maken, eventueel met kerkenraadsleden als begeleiders. Dit kan ook via groothuisbezoeken (waaraan een bijlage van het boek gewijd is).

4. De gemeente met hart voor communicatie

Woorden van deze tijd, media van deze tijd

Wie bent u als gemeente? Wat heeft u te bieden en hoe nodigt u mensen daarvoor uit? Communicatie en PR is in iedere gemeente van groot belang. Sommige gemeentes zijn er al sterk in. Voor andere kan dit een goed begin zijn.

Er gaat veel mis rond communicatie: mensen verstaan elkaar niet omdat er 'ruis' is op de lijn. Dat kan allerlei oorzaken hebben:

- er zijn teveel bijgeluiden (u verstaat elkaar, soms letterlijk, niet)
- u hebt een vooroordeel over die ander en kleurt hem of haar in: 'hij zal wel...', 'zij ook altijd...'
- u begrijpt elkaars 'taal' niet, ook al spreekt u allebei Nederlands
- u voelt zich door de ander onder druk gezet en uw weerstand groeit
- u leeft langs elkaar heen en praat niet meer echt met elkaar; er is afstand.

'Luisteren' is een levenskunst. Het vergt veel oefening.

Als het gaat om de communicatie van het Evangelie komt het er extra op aan. Samen met de gemeenten zullen wij op zoek gaan naar worden die het Evangelie zo vertolken, dat mensen geraakt worden schrijft de synode in 'Leren leven van de verwondering'.
Al te snel spreken we tale Kanaäns die niemand verstaat. Wat bedoelen we met woorden als 'genade', 'gerechtigheid', 'verzoening' en 'barmhartigheid'? Hoe ziet dat er uit in het leven van alledag? Hebben we daar woorden voor? Uiteraard speelt de predikant in dit denken een belangrijke rol. Theologie wordt verbonden met het dagelijks leven van mensen, het Evangelie is relevant voor het leven van nu.
Behalve deze communicatie over het Evangelie is er de meer 'alledaagse' communicatie tussen mensen. Het is belangrijk dat er duidelijke afspraken zijn, dat er uitnodigend gesproken wordt, dat mensen zich welkom weten, in woord en gebaar.

Enkele mogelijkheden

- Denk aan een brede waaier van mogelijkheden, variërend van een groet in de kerkbank, een informatieboekje en een folder, tot een overzicht van het vorming- en toerustingsaanbod.
- Probeer eens 'van buiten naar binnen' te lezen. Hoe zou een buitenstaander deze tekst lezen? Begrijpt hij wat er staat? Hoe komt het op haar over? Een voorbeeld: Het wijkteam

organiseert weer een groothuisbezoek. U bent van harte welkom op 13 maart, 's avonds, bij de familie Ter Steeg, Hoekstraat 14. Thema: dienstbaarheid. Wijkteam? Wat is dat? Iets van de politie? En groothuisbezoek? Voor iemand die randkerkelijk is kan dat een heel vreemde term zijn. Wat gebeurt er op zo'n avond? En hoe laat begint het eigenlijk? Is er ook een eindtijd?

- Betrek een geïnteresseerde buitenstaander daadwerkelijk bij uw PR. Laat hem of haar eens de berichtjes lezen. Hoe komt het over? Is het uitnodigend? Krijgt iemand zin om te gaan? Op sommige websites van kerkelijke gemeentes is geen enkel adres of telefoonnummer te vinden. Ook het adres van de kerk ontbreekt soms, en naar de aanvangstijd van de *kerkdienst moet je zoeken. Juist datgene wat voor jou zelf vanzelfsprekend is ('dat weet iedereen toch') is dat voor een buitenstaander niet.*
- De kerken gebruiken steeds meer communicatiekanalen. Naast de mededelingen tijdens de zondagochtenddienst zijn er weekbrieven, kerkbladen, websites, en wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van e-mail. Vervolgens is er de plaatselijke pers (huis-aan-huisbladen, regionale radio, krant). In alle gevallen is het belangrijk u af te vragen: welke doelgroep willen we bereiken? Is de boodschap helder? Uitnodigend? Staat alle informatie erin (tijden, adressen)?
- Jongerenwerkers zitten op Hyves. Ze benutten beelden, film en You Tubefilmpjes.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- De kerkenraad besluit 'communicatie en PR' tot prioriteit te kiezen. Daarbij gaat het niet alleen over het 'hoe' (vorm), maar ook over het 'wat' (de inhoud van de boodschap).
- Vervolgens worden twee lijnen ingezet:

a. een werkgroep die zich bezighoudt met 'inhoud': hoe communiceren wij het Evangelie met woorden van deze tijd? De predikant maakt deel uit van deze werkgroep.

b. een werkgroep die zich bezig houdt met de communicatielijnen en PR binnen de gemeente en naar buiten toe.

- Zijn er communicatiedeskundigen in de gemeente? Betrek ze erbij.
- Werkgroep a. benadert zoveel mogelijk gemeenteleden. Het geloofsgesprek wordt gestimuleerd via praatpapieren en ander schriftelijk materiaal. De missie van de kerkenraad wordt zo helder mogelijk uitgedragen. (zie hiervoor ook model 2, 3 en 29)
- Werkgroep b. inventariseert alle mogelijke communicatiekanalen. Waar maken we gebruik van? Wat hebben we? Wat niet? Hoe kunnen we activiteiten die we al organiseren breder bekendmaken? Buitenstaanders worden betrokken bij het beoordelen van de toegankelijkheid van teksten en website. Uiteraard wordt telkens geëvalueerd: heeft deze actie via dit kanaal iets opgeleverd? Hoe kan het anders/ beter?
- Denk ook aan de communicatie met kinderen en jongeren. Maken jongeren deel uit van de werkgroepen? Denken ze mee, mogen ze adviseren?

- Uiteraard is er overleg tussen werkgroep a. en b., bijvoorbeeld in de persoon die als 'linking pin' fungeert. Maak in samenspel een helder plan.
- Vraag een aantal mensen de communicatie en PR voor een beperkte periode te blijven bewaken. Dat kan ook een ouderling met bepaalde opdracht zijn.

Gemeenteleden worden gestimuleerd zeer gericht na te denken over alle communicatie richting *'gasten'. Ideeën hierover zijn* welkom!

5. De gemeente vanuit buurtonderzoek

Eerst luisteren, dan aanbieden

Wie zijn de mensen die in de omgeving van de kerk wonen en waar hebben ze eigenlijk behoefte aan? Dit model begint bij een 'buurtonderzoek'. Onderzoek **eens zorgvuldig wat de behoeften zijn in de wijk, in het dorp. Alle pionierende kerken beginnen bij de context, en doen vaak gedegen onderzoek.**

Zou het niet geweldig boeiend kunnen zijn om mensen in de wijk te bezoeken, niet met de instelling: ik kom iets (het evangelie) brengen, maar met de instelling: ik kom iets (jouw verhaal) *halen. Wie ben je, vertel eens! Mag ik jouw verhaal horen?'*
(uit een tekst van het Evangelisch Werkverband)

Enkele mogelijkheden

- Stel een werkgroepje in dat zich grondig gaat verdiepen in de buurt. Gesprekken met huisartsen, maatschappelijk werkers, onderwijzers en de politie kunnen een hulp zijn. Zij weten vaak wat er speelt en wat mensen bezighoudt. Ook de plaatselijke huis-aan-huis kranten geven een beeld. Loop ook 'gewoon' eens rond in de buurt, in de wijk: wat ziet u? Vraag eens naar gegevens over leeftijd, beroepen e.d. bij het gemeentehuis. Zo brengt u al veel in kaart.
- U kunt ook verder gaan en mensen interviewen die in de buurt of op het dorp wonen. Het Evangelisch Werkverband heeft daarvoor een 'cursus' ontwikkeld. De deelnemers bevragen mensen aan de hand van vragenlijsten. Zo'n gesprek wordt van tevoren aangekondigd via een brief. U komt dan als kerkelijke gemeente niet iets 'brengen', maar iets 'halen': hun antwoorden op uw vragen. Het levert een schat aan informatie op. Vervolgens wordt die informatie verbonden aan wat de gemeente in huis heeft. Zijn daar verbindingen te leggen? De groep deelnemers kan zich in meerdere ronden uitbreiden; dan wordt de informatiestroom ook breder.
- Peter Hendriks ontwikkelde in Apeldoorn 'Het geloof ligt op straat'. Ook hij ging met groepen bezoekmedewerkers in gesprek met mensen uit de wijk, te beginnen bij de randkerkelijken. De bezoekmedewerkers worden eerst getraind, vervolgens vragen zij een gesprek aan, dat ongeveer een uur duurt. Daarin wordt gevraagd naar wat mensen bezighoudt aan de hand van levensvragen, levensthema's. Welke antwoorden zoeken mensen en waar zoeken ze die? Op grond van die gesprekken volgen vervolgmogelijkheden waar de deelnemers voor

worden uitgenodigd. In het boek 'Het geloof ligt op straat' wordt deze methodiek uitvoerig beschreven, inclusief modeluitnodigingen en een training voor de bezoekmedewerkers.

In alle gevallen gaat het om: eerst vragen en luisteren, en dan pas iets aanbieden.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Denk als kerkenraad eens gezamenlijk na over uw directe omgeving. Wat weten we van ons dorp, onze buurt? Wat denken we te weten? Is er veel veranderd de afgelopen jaren? Wat merken we zelf op?
- Kies, als het nodig lijkt om u daar eens beter in te verdiepen, gezamenlijk een werkwijze uit. De ene methode is intensiever dan de andere, oriënteer u goed!
- Stel een werkgroepje in dat dit project wil trekken. Neem de tijd. En neem u voor dat u daarna met de uitkomsten aan de slag gaat. Wat wordt het vervolg?

Heeft u belangstelling om een buurtonderzoek voor uw eigen gemeente te laten uitvoeren, mogelijk met een subsidie voor een deel van de kosten, neemt u dan contact op met Missionair Werk & Kerkgroei van de Protestantse Kerk, tel. (030) 880 18 83, e-mail missionair@pkn.nl.

6. De dienende gemeente

Kerk met betekenis voor de samenleving

Vanouds staat de kerk bekend om haar 'werken van barmhartigheid': zieken **bezoeken, hongeren voeden, dorstigen laven, naakten kleden, gevangenen bezoeken, doden begraven en de vreemdelingen herbergen. De dienst aan de naaste is een opdracht voor de hele gemeente.**

Zes van deze werken zijn gebaseerd op de woorden van Jezus in Matteüs 25: 35,36. Want ik had honger en jullie gaven mij te eten, ik had dorst en jullie gaven mij te drinken. Ik was een vreemdeling en jullie namen mij op, ik was naakt en jullie kleedden mij. Ik was ziek en jullie bezochten mij, ik zat gevangen en jullie kwamen naar mij toe. In de Middeleeuwen werd er een zevende werk aan toegevoegd: het begraven van de doden. Ten tijde van de pestepidemieën had dat een bijzondere waarde.

Barmhartigheid is in de kerk vaak aangeduid met 'diaconaat': dienst. De diakenen dragen daarin een bijzondere verantwoordelijkheid. Maar de dienst aan de naaste is een opdracht voor de hele gemeente. Juist hierin kan de kerk van grote betekenis zijn voor de directe omgeving en de samenleving als geheel. Een dienende kerk als missionaire kerk dus.

In grote steden zoals Rotterdam is onderzoek gedaan naar de vele vrijwilligersdiensten die vanuit kerken aan de samenleving worden aangeboden. De kerken, inclusief migrantengemeenten, besparen de stad Rotterdam jaarlijks zo'n 130 miljoen. Dat is niet gering!

Present bij mensen in nood

De zanger Bono van de rockband U2 zei tijdens een gebedsontbijt in het Witte Huis:
Ik bedoel, het zou best kunnen dat God ook in onze koopwoningen woont. Ik hoop het. Hij kan onder ons zijn, Hij is immers tegendraads. Maar over één ding kunnen we het allemaal eens zijn, ongeacht onze godsdienst of ideologie: God is met de armen en kwetsbaren. God is in de sloppenwijken, in de kartonnen dozen die voor armen hun huis zijn. God is in de stilte van een moeder die haar kind besmette met een virus dat hen beiden zal doden. God is in het huilen dat weerklinkt tussen het puin van een oorlog. God is in de puinhopen van verspeelde kansen en levens. *En God is met ons, als wij met Hem zijn.'Wanneer je het juk van de onderdrukking uitbant, de* beschuldigende vinger en de kwaadsprekerij, wanneer je de hongerige schenkt wat je zelf nodig

hebt en de verdrukte gul onthaalt, dan zal je licht in het donker schijnen, je duisternis wordt als het licht van het middaguur. De HEER zal je voortdurend leiden, Hij *zal je verkwikken in dorre streken.'* (Jesaja 58:9-11).

De dienende gemeente heeft een missie in de wereld, is present bij mensen in nood. Omdat God daar is. De dienende gemeente slaat de handen ineen met mensen en organisaties in onze samenleving om noden te verlichten en mensen daadwerkelijk bij te staan.

De mogelijkheden zijn uiteraard vele. Welke u kiest hangt af van uw context en de mogelijkheden van uw gemeente. We denken hierbij in eerste instantie aan contacten in de directe omgeving, maar relaties met kerken en projecten in andere landen horen er natuurlijk bij.

Enkele mogelijkheden

- In een gemeente waar nogal wat financieel deskundigen meeleven, wordt een inloopspreekuur georganiseerd voor de vele ouderen in de wijk die moeite hebben met hun belastingformulieren.
- Er zijn goede contacten gelegd met het plaatselijk asielzoekerscentrum. De 'vreemdelingen' vinden een 'herberg' in de gemeente.
- Groepen gemeenteleden zetten zich met enige regelmaat in voor een eenmalig project van stichting 'Present' of draaien mee met stichting HIP (zie www.stichtingpresent.nl of www.stichtinghip.nl).
- Gemeenteleden delen vakantiegeld: alles gaat in een grote pot en wordt herverdeeld, zodat ook mensen met een uitkering er eens op uit kunnen.
- Gemeenteleden doen mee in allerlei netwerken die te maken hebben met de buurt, de wijk, het gezamenlijke dorpsbelang.
- Kerkvrouwen en bijstandsvrouwen trekken samen op en leren elkaar kennen.
- Er wordt een inloophuis opgericht, midden in de stad – voor een praatje, een kop koffie en een goed gesprek.
- De kerk vraagt aandacht voor het milieu en gaat voor in een goed beheer van de schepping.
- De Michacursus is een goede mogelijkheid om samen dienende gemeente te zijn en te worden (voor meer informatie: www.michacursus.nl).
- Jongeren trekken eropuit: ze gaan op werkvakantie in een land waar hun hulp en inzet broodnodig is. De gemeente sponsort.
- De gemeente als geheel is betrokken bij een 'zustergemeente' elders in de wereld: er is uitwisseling, er wordt veel geleerd over en weer. De gemeenten staan elkaar bij met raad en daad.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Bezin u als kerkenraad op de 'dienende gemeente'. Beantwoord daarbij twee vragen: wat hebben we in huis, en wat zijn de noden van onze omgeving? Uiteraard zijn de diakenen uw 'deskundigen'.
- Zet om de noden van de omgeving beter te leren kennen een beraadsavond op touw. Nodig verschillende organisaties en mensen uit (jeugdzorg, politie, maatschappelijk werk, huisartsen, onderwijzend personeel). Wat merken zij van de kerk? Wat zou de kerk in hun ogen kunnen betekenen? (Zie het voorbeeld uit Ermelo op de website.)
- Maak een plan dat concreet en haalbaar is. Laat het 'uitwaaieren' in de gemeente, zodat het geen hobby van enkelingen wordt/blijft.

7. De lerende gemeente

Aansprekend aanbod voor buitenstaanders

Veel gemeenten kennen een aanbod van vorming en toerusting. Allerlei bijeenkomsten worden aangeboden rond een grote diversiteit aan thema's. Er zijn lezingen, gespreksavonden, cursussen. Kan dat aanbod ook missionair worden; toegankelijk, relevant en zonder drempels voor buitenstaanders?

Enkele mogelijkheden

- Organiseer bijeenkomsten rond een thema dat iedereen aan kan spreken, zoals 'leven na de dood', 'omgaan met stress', 'zinloos geweld', 'relaties' of 'alcoholgebruik'. (Zoek naar een thema dat speelt in de wijk.) Daarbij worden ook plaatselijke organisaties en sprekers uitgenodigd. De politieagent vertelt iets over ervaringen met geweld, de huisarts over stress. De avond heeft de opzet van een ronde tafelgesprek. Deskundigen geven hun visie, maar de deelnemers komen ook aan het woord. Christenen en andersgelovigen krijgen allemaal de kans hun visie naar voren te brengen.
- Organiseer lezingen die interessant zijn voor een breder publiek dan kerkmensen alleen. U kunt hierbij denken aan vragen die mensen kunnen hebben rond geloof en kerk. 'Waarom zoveel lijden als God liefde is?' 'Zijn christenen tegen seks?' 'Schepping en/of evolutie?' 'Christendom en andere religies: hoe verhouden ze zich?' De lezingen kunnen uitlopen op een debat, waarbij u bijvoorbeeld iemand met een tegenovergestelde mening laat reageren op de spreker. Denk ook aan thema's die jongeren interesseren. Betrek hen erbij.
- Kies eens voor een andere locatie dan het kerkgebouw; dat kan immers een drempel opwerpen. In de plaatselijke bibliotheek, in het café op zaterdagmiddag (met borrel na afloop)? In de aula van een school?
- Veel kerken klagen dat ze slecht in de krant komen. Een goede thema-avond, gericht op buitenstaanders, is voor veel huis-aan-huisbladen interessante kopij.
- Bespring de buitenstaanders als ze komen niet, maar zorg wel dat er algemene informatie over de gemeente voorhanden is. En een mogelijk vervolgaanbod van deze avond.
- Allerlei cursussen kunnen ook toegankelijk en interessant zijn voor mensen buiten de kerk. Denk bijvoorbeeld aan oriëntatiecursussen christelijk geloof (zie hiervoor model 8), maar ook aan huwelijkscursussen die mensen helpen aan hun relatie te bouwen, of opvoedingscursussen.

- Welk aanbod is er voor mensen die benieuwd zijn naar meer? Toetreders hebben naast de kerkdienst behoefte aan een kleine kring waar ze vragen kunnen stellen en niet voor 'dom' worden versleten. Het opstarten van kleine huiskringen of ontmoetingsgroepen blijkt van grote betekenis te kunnen zijn voor deze mensen. In de beslotenheid en veiligheid van de kleine kring durven mensen hun vragen te stellen. Voor gemeenteleden een uitdaging! Laten we mensen ook echt aan het woord, krijgen ze ruimte en durven we ook van hen te leren? Een kring waarin een nieuwkomer 'bepreekt' wordt is niet gastvrij. (Voor mogelijkheden en materialen zie model 2. Ook op de website is materiaal te vinden.)
- Uiteraard is de predikant niet de enige die dit 'leren' trekt. Er kunnen sprekers van buiten gevraagd worden. Sommige gemeentes hebben veel kader in huis. Er zijn gemeenteleden bereid en in staat om hun kennis en ervaring te delen. Voor gespreksleiders zijn er handleidingen en cursussen beschikbaar.
- De klassieke 'leerdienst' op de zondagmiddag kan in een eigentijds jasje gestoken worden. Denk ook hier aan sprekers van buiten: de wethouder, de huisarts, de maatschappelijk werker, de rector van de naburige middelbare school. Interactieve momenten zijn dan van belang (mogelijkheid tot vragen stellen, onderling te reageren).

Denk niet te snel dat buitenstaanders niet geïnteresseerd zijn in pittige stof. Dat hangt van je doelgroep af. Stevige bijbelstudies, diepgravende exegeses en theologische verdieping kunnen ook mensen buiten de kerk aanspreken. Ds. Van Nieuwpoort verzorgt in de Thomaskerk in Amsterdam *'bijbelen voor beginners'* – geen gespreksgroep, maar een cursus. Voor wie de Bijbel wil leren lezen. Zie www.thomaskerk.nl

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- De kerkenraad zet in op 'de lerende' gemeente. In samenwerking met de commissie Vorming en Toerusting wordt gekeken naar het aanbod. Hoe kunnen we dat aanbod meer richten op buitenstaanders? Kan er iets uit? En wat kunnen we nieuw opstarten?
- Ga ook eens informeren bij een aantal geïnteresseerden, vrienden of kennissen die geen lid zijn van de kerk. Welke thema's houden hen bezig? Waar zouden zij eventueel op afkomen? Waar hebben zij belangstelling voor? Vraag niet alleen naar hun ideeën, maar kom ook met eigen suggesties. Dit brengt hen misschien weer op andere mogelijke thema's.
- Bij het kiezen van een oriëntatiecursus christelijk geloof is van belang dat je een cursus kiest die past bij je gemeente en bij de mogelijke gast. Bereid je terdege voor. Zie hiervoor uitvoeriger model 8.
- Er worden huiskringen of ontmoetingsgroepen opgestart. Denk daarbij aan gespreksleiders die in staat zijn een sfeer van veiligheid en ruimte te scheppen.
- Denk ook aan verdieping: een stevige cursus, theologische verdieping.
- Communicatie en PR is uiteraard van groot belang. Zie hiervoor model 4.

- Gemeenteleden worden ingeschakeld bij a. de uitnodiging, b. de voorbereidingen (aankleden ruimte, koffie, taart, sfeer, gastvrijheid), c. het maken van folders en d. het eventueel bereiden van maaltijden.

8. De gemeente met een geloofscursus

Cursussen trekken ook mensen van buiten

De basiscursussen christelijk geloof trekken veel mensen van binnen en buiten de kerk. In een serie bijeenkomsten wordt op verschillende manieren een introductie geboden op Bijbel en geloof, vaak voorafgegaan door een gezamenlijke maaltijd. In kleine groepen wordt doorgesproken over een thema en kunnen mensen vragen stellen. Iets voor uw gemeente?

Er is een grote variatie aan cursussen op de markt, zoals '7+1 – Ontmoetingen met God', de Alphacursus, 'Met Emmaus op weg', de 'Oriëntatiecursus christelijk geloof', 'Scopus', 'Op zoek naar het geheim' en 'De Zinatlas'. U kunt hierover meer informatie vinden op www.pkn.nl/missionair, onder model 8.

Zo'n cursus kan een onderdeel zijn van een Vorming & Toerustingsprogramma, maar het kan ook een speerpunt zijn van het missionaire beleid van de gemeente. In het laatste geval kan deze cursus meer en meer gedragen worden door de gemeente. Er zijn ook veel mensen bij betrokken, zeker als er een maaltijd bij komt. Dan hebt u nodig:

- gastheren en gastvrouwen
- een kookploeg
- mensen die helpen met de afwas
- muziek/ musici
- mensen die helpen bij de organisatie (alles klaarzetten en weer opruimen)
- mensen die zorgen voor een gastvrije aankleding van de zaal (geen TL licht en plastic bloemetjes)
- mensen die zorgen voor een goede PR
- inleiders
- gespreksleiders
- gemeenteleden die gasten uitnodigen en betrokken zijn in hun gebed
- een predikant die meedenkt en bemoedigt en zelf minstens één keer een avond inleidt
- mensen die nadenken over een vervolgtraject: wat als mensen meer/verder willen?

Kortom: een oriëntatie- of basiscursus kan gemeentebreed gedragen worden.

De ervaring leert dat op de eerste cursussen vooral eigen gemeenteleden mee doen. Dat is geen 'mislukking'. Het geeft verdieping en verfrissing aan de eigen geloofsbeleving. Als u volhoudt, blijkt dat gemeenteleden zich vrijmoedig gaan voelen gasten van buiten uit te nodigen.
Kies een cursus die bij de gemeente past.
(Zie hiervoor ook www.izb.nl voor de 'test' die de IZB ontwikkeld heeft.)

Enkele mogelijkheden

- Let op het niveau van de cursus. Sommige cursussen hebben een behoorlijk hoog niveau, ze zijn geschikt voor HBO-ers, maar niet voor mensen die niet gewend zijn aan lezen en abstract denken.
- Let op de inhoud en bedoeling van de cursus. Gaat het vooral om informeren? Of zit er ook veel beleving in? Is het doel van de cursus een vrijblijvende kennismaking of wordt aangestuurd op een keuze?
- Hoe intensief is de cursus? Hoeveel avonden? Een weekend erbij? Met of zonder maaltijden? Wat komt er allemaal bij kijken en hoeveel mensen zijn nodig?
- Let op wat wel en wat niet aan de orde komt. Een beginnerscursus biedt geen genuanceerd beeld van wat al eeuwen speelt in geloof en kerk. Dat hoeft ook niet. Maar bekijk wat u wilt aanvullen en welk vervolg nodig is.
- Oefen eerst met de cursus. Zeker wanneer u naar buiten gaat met de cursus, oefen dan eerst met vertrouwde gemeenteleden.
- Neem de tijd om draagvlak te creëren. Bestuurders moeten er achter staan. Zo'n cursus is of wordt gezichtsbepalend voor uw gemeente.
- Denk van tevoren na over het vervolg: wat heeft u of uw gemeente te bieden na zo'n cursus?

- **Mogelijke werkwijze in de kerkenraad**
- Begin als kerkenraad: willen wij zo'n basiscursus opzetten en organiseren vanuit onze gemeente? Is dat iets wat we tot beleid willen maken, wat we met z'n allen willen dragen? Aan welke cursus denken we dan? Welk mogelijk vervolg is er?
- Vraag betrokken gemeenteleden een 'proefcursus' op te zetten. Stel een aantal kerkenraadsleden vrij om daar aan mee te doen.
- Zorg voor goede PR, betrek ook buitenstaanders daarbij.
- Communiceer duidelijk en regelmatig met de gemeente over deze cursus, zodat veel gemeenteleden niet alleen op de hoogte zijn maar ook betrokken raken. Vraag hen mensen uit te nodigen voor de cursus.
- Organiseer de cursus met enige regelmaat, jaarlijks of tweejaarlijks. Geef niet te snel op als er maar weinig aanmeldingen zijn.
- Betrek zoveel mogelijk gemeenteleden bij een kleine taak.

9. De vierende gemeente voor gasten

Laagdrempelige kerkdiensten en gevoel van welkom

Natuurlijk zijn niet alle diensten geschikt voor nieuwkomers. Veel zal hen vreemd en onbegrijpelijk voorkomen. Maar er zijn ook momenten waarop de kerkdiensten wel geschikt kunnen zijn voor gasten. Welke zijn dat bij u?

Denk allereerst aan de diensten rond de grote feestdagen, met name Kerst. Veel mensen die normaal gesproken niet naar de kerk gaan, durven rond Kerst wel over de drempel te komen. Kerstnachtdiensten zitten vaak tjokvol.
Hoe gaat u om met die mogelijkheden? Houdt u rekening met de gast? Of denkt u inwendig 'die zie je anders ook nooit' of zelfs 'hij zit op mijn plaats'?

Vervolgens zijn er de diensten op de kruispunten van het leven: doop, trouw en rouw. Dan komen vaak familieleden en vrienden voor het eerst in aanraking met de kerk.
Als kerk ook zó kan zijn, wil ik wel vaker komen zei iemand na afloop van een begrafenisdienst.

Bij gastvrije vieringen wordt vaak het woord 'laagdrempelig' gebruikt. Dat hoeft niet te betekenen dat er geen moeilijke woorden mogen worden gebruikt of dat alles heel eenvoudig moet zijn. Laagdrempelig verwijst naar een uitnodigende sfeer waarin gasten op weg geholpen worden. Voelen ze zich gezien, zijn ze welkom zonder dat ze zich onmiddellijk 'overvallen' voelen?

Bij de ingang kreeg iedereen een brief met informatie. Dat is handig en bovendien voelde ik me niet *zo'n uitzondering.*

Een vriendelijke mevrouw met een badge met het woord gastvrouw verwees me naar de garderobe en maakte me wegwijs in de liederenbundel.

Enkele mogelijkheden

- Voor toetreders tot de kerk blijkt de preek van groot belang te zijn. Als de voorganger laat merken dat hij hun wereld begrijpt, kijken ze daarvan op. Als deze naar verbindingen zoekt en daarbij de tekst laat spreken, worden mensen nieuwsgierig. Tale Kanaäns en een preektoon helpen niet en werpen onnodige drempels op.

- Er zijn legio kerkdiensten die open zijn voor gasten, zoals jeugddiensten en welkomstdiensten. En de 'gewone' zondagse eredienst? Als gastvrijheid een uitzondering is en geen regel, gaat er iets mis. Mensen komen meestal niet vanzelf. Vraag uw buren, kennissen en vrienden eens mee. Mensen die nog nooit de kerk van binnen hebben gezien. Een mooi schriftelijke uitnodiging kan helpen. Er is hier allerlei materiaal voor.

*In sommige gemeenten wordt gewerkt met 'koppeldiensten': twee zondagen achter elka*ar wordt exact dezelfde laagdrempelige dienst georganiseerd. Na de eerste dienst krijgen gemeenteleden een folder mee en kunnen ze vrienden en bekenden uitnodigen voor de zondag erop. Ze weten dan precies wat ze kunnen verwachten en waarvoor ze iemand uitnodigen.

- Het is ook van belang dat de 'speciale dienst' geen incident blijft. Denk na over een vervolg. En wat als mensen meer willen weten? Wie kunnen ze mailen of bellen of eventueel spreken na afloop van de dienst?
- Bij kerkdiensten die via TV worden uitgezonden, wordt gezorgd voor 'nazorg'. Dat kan ook in de plaatselijke gemeente. Dat kunt u, net als een aanbod voor een kring of een oriëntatiecursus, kwijt op de informatiebrief of de liturgie (die u ook voor deze keer 'programmaboekje' zou kunnen noemen).

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Denk eens als kerkenraad na over de kerkdiensten in uw gemeente. Welke diensten in uw gemeente zijn geschikt voor gasten? Hoe nodigt u ze uit?
- Zijn er ook nieuwe vieringen/ diensten op te zetten die aantrekkelijk zijn voor gasten? Betrek bij deze vraag ook eens 'afhakers' en mensen 'aan de rand' van de kerk. Wat missen zij in de eredienst? Hoe zou het anders kunnen?
- Denk hierbij ook aan jongeren. Wat zijn hun moeiten met de reguliere kerkdiensten? Kan het ook anders?
- Hoe kunt u de gastvrijheid rondom de kerkdiensten verbeteren? Maak een lijstje met mogelijkheden en vraag gemeenteleden mee te helpen in de uitvoering (gastvrouwen en -heren, en een informatiebrief die ook geschikt is voor mensen die voor het eerst komen).

10. De vierende gemeente met mixed economy

Met variatie verschillende groepen aanspreken

Veel plaatselijke gemeentes kennen alleen de kerkdienst op de zondagochtend. De middagdienst, zo die er ooit was, is allang afgeschaft – er kwamen te weinig kerkgangers. Dit model zegt: durf het eens om te draaien! We schaffen geen diensten meer af maar breiden juist uit. Of als u dat niet wilt: we variëren in onze ochtenddiensten. Wat past bij uw gemeente?

Het voordeel van variatie is dat u zich kunt richten op verschillende groepen. Hoe vaak is er in de gemeente niet gemor over de ochtenddienst omdat bepaalde groepen uit de gemeente veranderingen willen die anderen juist tegen de borst stoten. De kerkenraad zit klem tussen de verschillende wensen. Voor je het weet wordt de ochtenddienst een grijs gemiddelde waar niemand zich aan stoort, maar waar ook niemand echt blij van wordt. De kerkgang loopt terug.

Enkele mogelijkheden

- Er zijn gemeentes die kiezen voor een tweesporenbeleid, de zogenaamde 'mixed economy'. Er zijn twee kerkdiensten op een zondag. De dienst zoals de gemeente die gewend is, en een dienst voor gasten en nieuwkomers. Dat heeft als voordeel dat u zich in die tweede dienst helemaal kunt richten op deze doelgroep. De integratie tussen beide groepen komt tot stand doordat gemeenteleden gasten meenemen naar de tweede dienst. Voor hen die zich niet thuis voelen in de tweede dienst blijft de mogelijkheid van de vertrouwde viering. De eerste dienst kan bijvoorbeeld om 9.00 uur plaatsvinden, de tweede om 10.30 uur, of de eerste dienst op het vertrouwde tijdstip in de ochtend, de tweede dienst vroeg in de middag – voor gasten vaak een prima tijdstip.
- Er zijn een ook gemeentes die meerdere diensten op een zondag organiseren. Dat vergroot de mogelijkheden voor kerkgangers. Uit de praktijk blijkt dat bij een aanbod van meerdere diensten op zondag het totaal aantal kerkgangers toeneemt. Dan moet het wel gaan om een gevarieerd aanbod! De jeugddienst is het meest bekende voorbeeld. Daarnaast is er een keur aan mogelijkheden: de leerdienst, de gespreksdienst, een avondgebed, een Taizé-viering, een lofprijzingsdienst, een cantatedienst, een theaterdienst, een kinderdienst, een gebedsdienst, een dienst voor ouderen.

- De variatie in vieringen biedt in alle gevallen de mogelijkheid voor diensten die meer geschikt zijn voor gasten en nieuwkomers. Waar de taal en de vormen meer zijn afgestemd op hun leefwereld. Het verschijnsel 'jeugdkerk' is er een goed voorbeeld van. De 'jeugdkerk' is geen 'kerk', maar een viering op een apart moment, meestal niet op zondagochtend. De vieringen worden door en voor jongeren georganiseerd en zijn afgestemd op hun leefwereld.
- Naast variatie in vorm en doelgroep kan er ook variatie in tijdstip zijn. Voor mensen die op zondagmorgen moeten werken is het sowieso plezierig als er een andere mogelijkheid geboden wordt. Tieners en jongeren vinden de zondagochtend 10.00 uur niet de meest geschikte tijd voor een kerkdienst. Zij hebben liever een dienst in het begin van de middag. En waarom geen vieringen op de zaterdagavond?
- Veel mensen gaan op zondagochtend niet naar de kerk, maar kijken naar 'Nederland zingt'. Massale samenzang van bekende kerkliederen spreekt velen aan. Dat is ook plaatselijk te organiseren.
- Taizé-vieringen zonder preek en met veel stilte raken weer een ander publiek. De ervaring leert dat daar mensen op adem komen die je normaal gesproken niet op de zondagochtend in de kerk ziet.
- In veel kerken is er samenwerking met de plaatselijke lagere school. Er worden kerk- en schooldiensten georganiseerd, waar veel kinderen en hun ouders voor het eerst een kerk van binnen zien.

Een 'agenda' voor de zondag zou er zo uit kunnen zien:
- 9.00 uur: klassieke dienst
- 10.30 uur: dienst voor alle generaties, waarin kinderen en jongeren extra aandacht krijgen
- 16.00 uur: jeugdkerk
- 17.00 uur: vesper, met accent op (klassieke) kerkliederen

Deze agenda kan per zondag variëren in de middag/avond.

Organisatie

En wie gaat dat allemaal doen? Vaak krijgen predikanten het benauwd bij deze voorstellen. Ze vermoeden dat ze iedere zondag vier keer in plaats van één keer moeten preken. Dit hoeft helemaal niet het geval te zijn. Vespers, jeugddiensten en Taizé-vieringen kunnen ook door gemeenteleden worden voorbereid en geleid. U kunt ook denken aan rouleren: predikanten in de regio die vanuit hun gaven en mogelijkheden meehelpen aan deze variëteit in vieringen.
Een meersporenbeleid is dus een goede missionaire mogelijkheid. Daarbij blijft telkens de vraag 'en dan?' Als mensen komen, als ze geïnteresseerd raken, zijn er dan mogelijkheden voor hen om verder te komen dan die ene dienst? Het is belangrijk om dat in de bezinning mee te nemen. Denk aan een gastvrouw of gastheer, herkenbaar door een badge, waar nieuwkomers een praatje mee kunnen maken. Hij of zij kan hen wegwijs maken. En denk aan een informatiebrief die aan iedere kerkganger,

dus ook aan de nieuwkomer, wordt uitgedeeld. Zo kunt u mensen over uw gemeente informeren en bijvoorbeeld uitnodigen voor een oriëntatieavond of cursus.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- De kerkenraad kan besluiten met dit concept aan de slag te gaan. Vaak begint dat met een bezinning over de middagdienst. Welke variatie zouden wij willen? Denk hierbij na over de omgeving (wat voor mensen wonen in ons dorp, onze stad, waar liggen hun vragen en behoeften?) en over de gemeente (wat past bij ons, welke mensen hebben wij 'in huis' die hierin zouden kunnen meedoen?).
- Doe een proef voor een jaar.
- Nodig verschillende groepjes gemeenteleden uit om een idee voor een bijzondere dienst uit te werken. Denk ook aan kinderen en jongeren. Betrek van meet af aan ook mensen uit de 'doelgroep'. Vraag iemand van buiten de kerk eens mee te denken over een toegankelijke en aansprekende dienst.
- De kerkenraad maakt een plan waarin deze diensten een plaats hebben en keurt het goed.
- De communicatie en de PR over dit idee worden vroegtijdig opgestart en telkens herhaald. (Zie ook model 4) Uiteraard gaat het dan ook om aankondigingen via plaatselijke huis-aan-huisbladen.
- Elke bijzondere dienst wordt apart nadrukkelijk gemeld in de plaatselijke media.
- Gemeenteleden worden uitgenodigd en aangespoord hun vrienden, kennissen en buren uit te nodigen.
- Hou vol. Als er niet meteen een volle kerk is, wil dat niet zeggen dat het initiatief mislukt is. Tegelijk: als op den duur blijkt dat er erg weinig belangstelling is (maar wat is 'weinig'?) kunt u zich gaan afvragen of u door moet gaan.
- Evaluatie van kerkdiensten is wezenlijk, maar lastig. Bij evaluatie gaat het niet alleen om getallen (was er voldoende belangstelling?), of om een 'gevoel' (ik vond het fijn), maar ook om inhoud. Bedenk tevoren goed wat u wilt evalueren; wat zijn uw uitgangspunten/waarden en welke vragen wilt u daarover stellen? Betrek ook bezoekers bij de evaluatie.

11. De pastorale gemeente

Pastoraat: ook voor mensen buiten de kerk

Pastoraat en missionair werk worden nogal eens beleefd als tegenstellingen. De dominee en de ouderlingen zijn druk met (crisis)pastoraat, aan 'de beweging naar buiten' komen ze niet toe. Missionair werk wordt in dit perspectief gezien als 'extra activiteit'. Pastoraat wordt vaak gezien als 'binnenkerkelijk'. Klopt dat eigenlijk wel? Wat zou dat kunnen betekenen voor **de pastorale zorg vanuit uw gemeente?**

Veel predikanten ervaren dat het pastoraat op de kruispunten van het leven (doop, trouw en rouw) missionaire aspecten heeft. Er komen mensen in de kerk die er in jaren niet geweest zijn of misschien wel nooit. Dat betekent niet dat u op dat moment een evangelisatietoespraak moet houden, maar wel dat u door zorgvuldige aandacht mensen een positief beeld van de kerk kunt geven. Ze worden (weer) aan het denken gezet.
Hetzelfde geldt voor de contacten die gemeenteleden hebben in hun directe omgeving. Hoe ze meeleven met de buren en de buurt, betrokken zijn zonder 'agenda'. Daar komt het geloof vaak in mee.

Toen ons buurmeisje in het ziekenhuis belandde, informeerde ik natuurlijk regelmatig naar haar. Ik *schreef ook een kaart, waarop ik haar beterschap wenste. 'Wij zijn gewend te bidden, we zullen dat ook voor jou doen.' De buu*rvrouw was tot mijn verrassing geraakt door dat zinnetje, ze was er heel blij mee.

'Ik wou dat ik bij een kerk hoorde' zegt iemand tegen een collega, 'zoveel hulp als jij kreeg van kerkmensen bij de verhuizing, lijkt me ideaal.'

De plaatselijke predikant bezoekt niet alleen de zieke gemeenteleden, maar gaat ook langs bij andere zieken op het dorp of in de wijk. Hij condoleert iedereen die getroffen wordt door een verlies.

Het bloemetje na afloop van de dienst wordt ook wel eens gebracht naar mensen die geen lid zijn van de gemeente.

Enkele mogelijkheden

- Pastoraat hoeft geen intern gericht gebeuren te zijn. De pastorale zorg is gericht 'op alle mensen die de Heer op onze weg brengt', zegt het Dienstboek. Juist in de persoonlijke gesprekken kunnen verbindingen ontstaan tussen het Grote Verhaal van het Evangelie en het dagelijkse leven van mensen. Waar dat ontbreekt, haken mensen af. Daarom zijn de persoonlijke ontmoetingen waarin geloof en leven ter sprake kunnen komen zo wezenlijk.
- Pastoraat is niet alleen een taak van de predikant en ouderlingen, het is een opdracht voor de hele gemeente. Training is belangrijk. Hoe leren we zorgvuldig luisteren zonder vooroordelen? Hoe geven we ruimte aan mensen, ook aan hen die 'anders' zijn? Mogen buitenstaanders hun moeizame ervaringen met kerk en geloof vertellen, of schieten we in de verdediging en vallen we hen in de rede? Juist het gesprek met mensen buiten de kerk vergt ruimte en soms ook incasseringsvermogen. Kunnen we ons oefenen in empathie, ons verplaatsen in de ander?
- Pastoraat is niet alleen het individuele contact in de huiskamer ('huisbezoek'). Pastoraat vindt ook plaats in huiskringen. Soms kan het mensen ook pastoraal helpen hen uit te nodigen rond een gezamenlijk thema: geloofsopvoeding, rouw, geloofsvragen, omgaan met stress... Denk ook aan een cursus geloofsopvoeding of een huwelijks- en relatiecursus. Ook interessant en relevant voor mensen buiten de kerk.
- Allerlei ontmoetingen in de wijk, daar waar u als gemeenteleden gespitst bent op de relatie, hebben een pastoraal aspect. Denk aan een 'open huis' in de buurt, een spelletjesmiddag plus maaltijd op tweede kerstdag, een nieuwjaarsreceptie voor de hele wijk, een ontmoetingsochtend voor vrouwen met jonge kinderen (inclusief oppas), een koffieochtend, een maaltijd voor singles, of een borreluurtje op de vrijdagmiddag voor senioren. Kortom: pastoraat is ook iets voor de grotere kring.

N.B. Het is een misverstand te denken dat ieder ingeschreven lid de plaatselijke gemeente geld 'kost' en dat daarvoor aan de landelijke kerk, aan 'Utrecht', betaald moet worden. De plaatselijke afdracht, het zogenaamde kerkrentmeesterlijk quotum, wordt al jaren niet meer gebaseerd op het aantal leden maar op andere criteria, namelijk de plaatselijke inkomsten van een gemeente. Alleen bij het diaconaal quotum en de solidariteitskas wordt nog uitgegaan van het aantal belijdende leden van een gemeente. Het is dus geen bezuinigingsmaatregel om niet-meelevende gemeenteleden te stimuleren zich uit te laten schrijven. Niet doen! Juist de mensen die wel ingeschreven staan, kun je benaderen en met hen het gesprek zoeken.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Als u als gemeente uw kracht zoekt in het pastoraat, versterk het dan. Er zijn allerlei vormen van toerusting mogelijk. Goed pastoraat vergt veel; het komt aan op goed luisteren, de juiste

vragen stellen, een balans tussen nabijheid en distantie. U kunt zich daar als kerkenraad in laten trainen en hetzelfde aanbod doen aan de gemeente.

- Benadruk dat het niet alleen gaat om de 'eigen kring', maar dat het nadrukkelijk ook van toepassing is voor relaties met mensen buiten de kerk.
- Bied toerusting aan. Goed pastoraat vergt veel, het komt erop aan. U kunt zich als kerkenraad daarin laten trainen en ook cursussen aanbieden in de gemeente. Informeer bij uw gemeenteadviseur.
- Zoek ook naar mogelijkheden in kringen en allerlei vormen van ontmoeting. Wat past bij uw gemeente, wat heeft uw omgeving nodig? Pastoraat is een breed veld. Doe niet van alles tegelijk. Begin met één of twee mogelijkheden die passen bij u en uw omgeving.

12. De gemeente met hart voor cultuur

Schoonheid heelt en troost

Kerk en cultuur horen bij elkaar. Ze oefenen een wisselwerking op elkaar uit. Studenten kunstgeschiedenis moeten bijbelkennis opdoen, anders begrijpen ze veel kunst niet. Romans en dichtbundels zitten vaak vol bijbelse beelden en verwijzingen. En denk aan muziek, met Bachs Matteüspassion en cantates voor velen als hoogtepunten. Geen wonder dat veel kerken hun vaak fraaie, monumentale ruimte benutten voor culturele activiteiten. Wat zijn uw mogelijkheden?

Het gebouw kan dus aanleiding zijn tot een culturele activiteit, maar ook de omgeving kan dat zijn. In Elst in de Betuwe bijvoorbeeld wonen nogal wat hoogopgeleide mensen die geïnteresseerd zijn in maatschappelijke en kunstzinnige onderwerpen. (Zie ook model 13) De Jordaan in Amsterdam is een wijk waar veel kunstenaars wonen.
In kunst en cultuur gaat het vaak om zingevingsvragen rond leven, dood, liefde en religie. Dat kan de basis zijn voor ontmoeting en gesprek.

Enkele mogelijkheden

- Stel het kerkgebouw open in de zomer; toeristen worden rondgeleid en rond het middaguur is er een orgelconcert.
- Organiseer maandelijks, soms wekelijks, een concert, open voor iedereen.
- Organiseer tentoonstellingen.
- Laat gemeenteleden foto's exposeren die in de vakantie gemaakt zijn rond een bepaalde thema.
- Vraag verschillende kunstenaars in de regio gezamenlijk te exposeren in een rondreizende tentoonstelling langs allerlei kerken.
- Een poëziekring trekt ook mensen van buiten de kerk. Dichters bieden taal die ze wel kunnen verstaan en die 'geloof' soms ook nieuw verwoordt.
- Organiseer een filmhuis: samen een film bekijken en bespreken.
- Voer als kerkgemeenschap een musical op.
- Sluit aan bij landelijke dagen of weken: de open monumentendag, de boekenweek, het festival van de poëzie, het letterenfestival, filmdagen...

- Haal via het christelijk literair overleg (www.christelijkliterairoverleg.nl) bijvoorbeeld een poëziecursus naar uw gemeente.
- Een schilderclub van de kerk kan bijbelse verhalen schilderen en eens per jaar exposeren.
- In Drenthe is een aantal kerken tussen Hemelvaart en Pinksteren open met exposities, zie www.feestvandegeest.nl.

Bij 'cultuur' is de vraag wel: welke cultuur? De klassieke cultuur? Popmuziek? Bach of André Rieu? Grote stad of dorp? Dat zal afhangen van de context van de gemeente en de (on)mogelijkheden van het kerkgebouw. Culturele activiteiten kunnen in samenwerking met plaatselijke verenigingen, boekwinkel of galerie worden georganiseerd. U kunt ook denken aan het 'inhuren' van mensen van buiten: theater, musici, dichters. Denk daarbij ook aan verschillende doelgroepen en leeftijden.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Installeer als kerkenraad een werkgroepje dat een jaarplan maakt. Zoek naar organisatoren, maar ook naar creatievelingen.
- Zorg voor voldoende middelen. Mag het wat kosten? Er zijn fondsen beschikbaar voor zulke activiteiten.
- Betrek gemeenteleden bij de activiteiten: gastvrouw/-heer, maken van folders, verzorgen van het interieur, aankleding en sfeer.
- Betrek ook mensen van buiten de kerk bij de opzet en organisatie (plaatselijke kunstenaars).
- Denk na over een mogelijk vervolg: wat als mensen geïnteresseerd raken in kerkzijn, in de boodschap van de kerk, in de betekenis van al die verhalen? In de cursus '7+1. Ontmoetingen met God' wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van schilderijen om de bijbelverhalen toe te lichten. Op een poëzie- of filmkring kan het gesprek ook verder gaan dan alleen het beluisteren van mooie gedichten.

In Monnickendam draait 'Areopagus', een initiatief van ds. Rieks Hoogenkamp. Zie www.areopagus.nl*; vgl. ook 'De Engel van Hoorn'* www.engelvanhoorn.nl

Op de website vindt u allerlei voorbeelden : www.pkn.nl/missionair, onder model 11.

'Van de schoonheid en de troost' heette een VPRO-programma. En inderdaad: wat kan schoonheid helend en troostend zijn. Een concert als een bad van genade, goed voor je ziel. Schoonheid doet verlangen naar meer, naar een wereld die anders is, vol van harmonie en vrede. Dat kan ook pijnlijk zijn en zo contrasterend met het leven van nu, dat het tot tranen brengt.
Kunst kan ook prikkelen, weerstand oproepen, aan het denken zetten, provoceren bij tijd en wijle. Ook dat maakt mensen alert en wakker – niet in slaap gesust door het vermaak, maar uitgedaagd tot reactie.

Kunnen we als kerken plaatsen zijn waar mensen worden uitgedaagd tot creativiteit? Waar *schoonheid een waarde is, waar een inrichting ook 'mooi' mag zijn? Kunnen de plastic formica* tafeltjes en de kunstbloemen vervangen worden door een smaakvoller geheel? Mag dat wat kosten? De gaven van de Geest zijn niet beperkt tot die van leiding geven, dienen, besturen en goed beheer. Er zijn ook de gaven van creativiteit op allerlei terrein. Mozes wist er al van, toen hij bij de bouw van de tabernakel vroeg om mensen die goed zijn in het ontwerpen en vervaardigen van mooie kleden. *De aankleding doet er toe. (...) Kunstenaars hebben ruimte nodig. Vertrouwen van de gemeente. De* uitdaging van de kerk: kom bij ons, neem je plek in, laat maar zien! En ja, soms ook geld. Musici kun *je evenmin als predikanten 'op een koopje' laten werken.*

'Als mensen niet langer verrast worden door schoonheid verliezen ze de moed.' (N.T. Wright)

13. De gemeente als klooster

Op zoek naar zin

Op allerlei manieren zijn mensen op zoek naar 'zin'. De vragen naar de zin en **onzin van het bestaan, naar liefde, betekenisvolle relaties en de opdracht die je hebt in dit leven houden veel mensen bezig, binnen en buiten de kerk. Hebben we als kerk daarin iets te bieden?**

Religie is weer 'in'. Nadenken, beleven, iets voelen van het goddelijke, in jezelf, in de wereld om je heen, in andere mensen. Meditatie en gebed, belangstelling voor het boeddhisme, reïncarnatie, aandachtig leven, en ook: je laten leiden door mensen die meer 'zien', een medium zijn, paranormaal begaafd. De boeken over esoterie vullen in de boekhandel vele schappen. Ook in de kerk zijn mensen die hiermee bezig zijn en zoeken naar andere wegen en verbindingen met deze nieuwe religiositeit.
Vaak wordt al dat zoeken gevat onder de term 'nieuwe spiritualiteit'. Spiritualiteit is een woord dat met van alles wordt gevuld. In elk geval heeft het met 'geest' te maken, met wat er meer is tussen hemel en aarde.

Is er in de kerk ruimte voor deze vragen? Worden ze opgepikt en gehoord? Als mensen zoeken en bijzondere ervaringen opdoen, kan er dan veilig over gesproken worden? Hebben we dan als kerk ook iets te bieden?
Onze vieringen zijn vaak erg verbaal: veel woorden. Kan er meer stilte zijn, meer concentratie? Wat valt er te leren over meditatie, ook vanuit de christelijke traditie?
Is er nagedacht over bijzondere gaven en is er een verbinding met de gaven van de Geest?
Wat bedoelen wij met spiritualiteit, wie is de Geest? En hoe leven we daar dan mee?

De kerk als klooster

De boeken van Henri Nouwen, Anselm Grün, Jurjen Beumer en Wil Derkse zijn geliefd. Ze wijzen een weg als het gaat om spiritualiteit. Ze verbinden, zoeken en beschrijven de ervaring van gevonden worden. Ze bieden een goede basis voor een gesprekskring, ook toegankelijk voor mensen buiten de kerk. De Benedictijnse spiritualiteit en aandachtige leefwijze bijvoorbeeld helpt mensen geloof en leven te verbinden. In kloosterweekenden komen deelnemers tot rust en op Adem.
Jeroen Jeroense, predikant in Elst, bedacht een 'paraplu' voor de gemeente die op deze manier ruimte wil bieden voor mensen die op zoek zijn naar zin. Die paraplu is 'de kerk als klooster'. De

klooster kent een gemeenschap van monniken die gastvrijheid bieden, en vele vormen om op adem te komen. Meer dan woorden en vergaderingen. Er is ruimte voor vieren, voor stilte, voor meditatie en gebed. Er wordt gegeten en gedronken, ervaringen worden gedeeld, mensen werken samen met hun handen, en in alle ontmoetingen is er ruimte voor God.

Enkele mogelijkheden

- Vanuit onze gemeente gaat er jaarlijks een groep naar het klooster. Er gaan ook mensen mee die verder zelden of nooit in de kerk komen.
- *We bekeken op een paar avonden de serie 'The Monastery' van de BBC, over mensen uit* allerlei lagen van de samenleving die het klooster ingingen. Wat zijn hun ervaringen? En hoe reageren wij daarop? We nodigden allemaal een buitenkerkelijke vriend(in) uit om mee te kijken en te reageren.
- Onze dominee organiseert ieder seizoen een serie avonden waarin steeds een andere schrijver of denker centraal staat. We hielden ons bezig met mystici als Johannes van het Kruis en Hadewych, maar ook met hedendaagse auteurs als Hans Stolp. We lezen en horen over allerlei vormen van spiritualiteit. We zorgen voor goede PR in het huis-aan-huisblad.
- Wij maken jaarlijks een pelgrimage. We wandelen, en de gesprekken worden als vanzelf geloofsgesprekken. Tijdens de route zijn er pleisterplaatsen bij een kapelletje, kerk of klooster. We gaan naar binnen en zijn een tijdje stil. Iemand leest een tekst. Dan lopen we zwijgend de kerk uit. Al wandelend vervolgen we onze gesprekken. Wie er meegaan? Mensen uit onze vrienden- en kennissenkring. Kerkelijk en niet-kerkelijk.
- *De protestantse gemeente Elst leeft vanuit 'het kloostermodel'. De kerk als plek met verschillende 'ruimtes': voor de maaltijd, voor de bezinning, voor de stilte. Ds. Jeroen Jeroense: 'We kunnen leren van het klooster. Wij hebben uit die traditie alleen de kapel en* de vergaderingen overgenomen. Maar het klooster is veel rijker. Alles wat in een gemeenschap zit, tref je daar aan. Eten, slapen, muziek maken, bier brouwen. Die dingen *probeer ik te integreren in de gemeente… Zo hebben we een maaltijdgroep, een leerhuis en* een spiritueel café. God spreekt niet alleen tot ons in vieringen, we kunnen hem in alles zo*eken.'**

* ds. Jeroen Jeroense, De kerk als klooster, uitg. Narratio.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Herkent u als kerkenraad deze zoekende houding, deze vragen naar zin en de nieuwe vormen van spiritualiteit binnen en buiten de gemeente? Wat ziet u ervan in uw omgeving? Welke vragen leven er en welk aanbod is er (boekhandel, cursussen, spirituele centra)? Denkt u dat u als kerkelijke gemeente daarin iets te bieden hebt? Hoe?

- Bespreek eens de brochure 'de kerk als klooster' * In welke kloostervertrekken herkent u zich? Welke zou u willen openstellen voor uw omgeving? Welk aanbod is er dan?
- Ga eens in gesprek met mensen die zich verdiepen of verdiept hebben in de vragen naar zingeving en de nieuwe vormen van spiritualiteit. Zijn er mensen in uw gemeente die er ervaring mee hebben? Nodig hen eens uit om hun verhaal te doen.
- Wat voor aanbod zou u vanuit de gemeente kunnen bedenken voor uw omgeving? Hoe sluit dat aan bij uw eigen identiteit? Welke christelijke bronnen zijn daarbij aan te boren?
- Doe vervolgens een concreet aanbod (kring, cursus, viering) en nodig mensen gericht uit. Goede PR is belangrijk! Zorg voor een veilige sfeer. Vaak is er wantrouwen richting de kerk ('is er echt wel ruimte voor mijn ervaringen?'). Wees tegelijk duidelijk over uw eigen verhaal. Laat mensen van buiten de kerk meedenken en vraag hun evaluatie.

* ds. Jeroen Jeroense, De kerk als klooster, uitg. Narratio.

14. De gemeente met een missionaire predikant

Hoezo missionair? Geen tijd voor…

De rol van de predikant is groot, zeker als het gaat om de missionaire gemeente. Plaatsen waar vernieuwing is, waar toetreders zijn, waar een missionaire beweging op gang gekomen is, kennen vaak een predikant die voortrekker is. Zijn of haar rol is wezenlijk, maar niet vanzelfsprekend. Wat kan hij of zij doen, ook al is er weinig extra tijd?

Voor veel predikanten, zeker in een plurale setting, is het lastig om het voortouw te nemen in missionair gemeentezijn. Er leven weerstanden tegen missionair werk. Er zijn gemeenteleden die ver voor de troepen uitlopen en als 'drammers' worden ervaren. Er zijn ook gemeenteleden die om allerlei redenen terugschrikken voor alles wat missionair is. De predikant houdt die groepen bij elkaar; hij vermoedt dat het tot problemen zou leiden als hij zou kiezen.

Sommige predikanten hebben een missionaire achtergrond, ze hebben bijvoorbeeld in de zending gewerkt. Ze zijn ooit actief geweest bij Youth for Christ en hebben dat nooit achter zich gelaten. Ze hebben een 'missionaire drive' en zijn graag in gesprek met mensen buiten de kerk.
Andere predikanten richten zich – noodgedwongen – vooral op de interne problemen van de gemeente. Er is zoveel aan de hand: fusieproblemen, gebouwen die moeten worden afgestoten, een vergrijzende gemeente vergrijst, dreigende sluiting… Predikanten worden opgeslokt door vergaderingen. Dat vraagt alle energie. Hoezo missionair? Geen tijd, geen mogelijkheden ook. Predikanten zijn druk, vaak erg druk. Dan komt er opeens een appèl vanuit de synode en de dienstenorganisatie om missionair aan de slag te gaan. Dat kan van alles oproepen. Weerstand tegen veranderingen, vermoeidheid en moedeloosheid.

Daar zijn we al jaren mee bezig, maar het is nooit wat geworden.

Wat heb ik dan tot nu toe niet goed gedaan?

Ik zie dat niet, dat missionaire appèl. De kerken zullen leeglopen, dat is niet te stoppen. Wellicht ontstaan er her en der nieuwe vormen, maar de kerk missionair maken: vergeet het maar.

Ik hou het gewoon vol in deze kleine, vergrijzende gemeente. Het is al heel wat dat de gemeente het ook volhoudt. Meer zit er niet in.

Er kan moedeloosheid zijn of pijn om eigen kinderen die niets meer met kerk en soms ook niet met geloof hebben. Toch is de rol van de predikant wezenlijk, ook als het gaat om de missionaire gemeente. Natuurlijk hoeft hij of zij niet alles zelf te doen of uit de grond te trekken (liever niet!), maar zonder steun van de voorganger en kerkenraad blijft het een hobby van enkelingen, vaak aan de rand.
Welke stappen kunt u toch zetten als predikant, ook al is er weinig extra tijd?

Enkele mogelijkheden

- De preek blijkt voor veel nieuwkomers essentieel. Van de kerkdienst begrijpen gasten lang niet alles, maar als de preek toegankelijk is in gewoon Nederlands, en met goede voorbeelden is er al veel gewonnen. Zie hiervoor ook www.izb.nl/areopagus en www.passievoorpreken.nl.
- Steun en aandacht voor missionaire groepen in de gemeente kan veel betekenen. Wordt er in de kerkdiensten gebeden voor de missionaire activiteiten die er zijn? Informeer eens bij de mensen die ermee bezig zijn: hoe gaat het, kan ik iets voor jullie doen?
- Als niets mogelijk lijkt, zijn er dan collega's of anderen met wie u ervaringen en eventuele pijn kunt delen? Wanneer en waar wordt er voor u als voorganger gebeden?
- Durf leiding te geven. Niet iedereen is 'charismatisch leider'. Maar u kunt wel stappen zetten en het voortouw nemen. Laat zien wat er mogelijk is, zonder kramp.
- Is de communicatie in het kerkblad toegankelijk? Ook daarin hebt u als voorganger een belangrijke rol.
- Welke contacten hebt u zelf met mensen buiten de kerk? Laat u zich ook 'voeden' door gesprekken met rand- en buitenkerkelijken? Bent u thuis in hun leefwereld?
- Al eens gekeken bij anderen die missionair actief zijn? Gemeentes in uw omgeving? De Raad van Kerken gaf een brochure uit over missionaire presentie met beschrijvingen van 'vindplaatsen van hoop'. Welke zijn er in uw omgeving?

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

Wil uw gemeente een missionaire gemeente worden, dan is daarvoor grondige bezinning en verandering in denken nodig. Dat voelt uw kerkenraad en dat weet u. Maar hoe? Wat is daarvoor nodig? En wat is mijn rol als predikant daarbij? Met die vraag worstelen heel wat predikanten.
Als u daarin een stap wil maken, is de toerustingscursus voor predikanten 'De wind in de zeilen. Nieuwe kansen voor missionair kerkzijn' van de PThU een goede mogelijkheid.

Na een introductiedag in september gaan we voor een exposure naar Londen, om inspiratie op te doen aan de kennismaking met voorbeelden van missionaire kerkvernieuwing en kerkplanting in een andere maar ook niet al te vreemde context. Na de reis naar Londen zullen we proberen de opgedane ervaringen te doordenken met het oog op de Nederlandse context. We doen dat in vier maal twee dagen in de eigen Nederlandse situatie van stadsgemeente of dorpsgemeente, van vinex of traditionele geografische wijk. In het kader van de leerroute zal er een tweede exposure zijn binnen Nederland.

Aan het einde van de leergang hebt u

- kennis van recente ontwikkelingen in het missionaire werk en van de missiologische doordenking daarvan, zowel in een buitenlandse als in de eigen Nederlandse context
- inzicht in nieuwe mogelijkheden in de eigen werksituatie tot nieuw missionair werk, en vaardigheid om daaraan beleidsmatig sturing te geven
- uw vaardigheid om verworven theorie en praktijk met elkaar te verbinden verbreed.

Docenten zijn Henk de Roest (hoogleraar Praktische Theologie aan de PthU), Gert Noort (missioloog en docent aan het HKI), Bert de Leede (hoofd van het seminarium PthU), en er zijn gastdocenten.

'Er is iets waar ik de laatste tijd echt mee zit. Het is dit: hoe kan het dat ik in de afgelopen zeven weken in Vathorst meer missionaire contacten heb gehad dan in de afgelopen zeven jaar in mijn vorige gemeente in Harderwijk? Ik hoef hier maar aan te kloppen of de deuren zoeven wagenwijd voor me open. Als het zo makkelijk is, waarom heb ik dat dan nooit gedaan in Harderwijk? Het is gewoon niet in mijn hoofd opgekomen. Ik was daar zo druk bezig met standaard-domineedingen, *dat er geen ruimte meer was om buiten het kerkelijke circuit op mensen en instanties af te stappen.'*

(predikant Ron van der Spoel, predikant in de Amersfoortse vinexwijk Vathorst, in Trouw)

15. De gemeente voor het dorp

Klein zijn is ook een kans!

'We zijn klein.' Dat geldt voor veel gemeentes in (kleine) dorpen. Zijn we **maar klein? Is dat een crisis of misschien ook een kans? Klein zijn betekent ook: niet bedreigend zijn, elkaar kennen en zelf gekend zijn, gemeenschap. Dat is de kracht van een gemeente in het dorp.** 'Herkenbaar aanwezig' zijn en laten zien **dat u kerk voor het dorp bent.**

'Klein' zijn en kleiner worden kan ontmoedigend zijn. Wat kan er nog? Het dorp vergrijst, de mensen trekken weg, voorzieningen zijn er nauwelijks meer. 'Hoe God verdween uit Jorwerd'?
En toch: de kleine gemeente is wél gemeente! Jezus zegt: *'Want waar twee of drie mensen in mijn naam samen zijn, ben ik in hun midden.'* (Matteüs 18:20)
Dat geeft hoop. De vraag is: in hoeverre leeft dat besef? Als er geen verbinding meer is met de Bron, met het leven in Christus, haken mensen af. De betrokkenheid op Christus, hoe gevarieerd ook beleefd, zal op zijn minst enige betekenis moeten hebben in het leven van alledag. Dat geeft uitstraling, ook in het dorp.
Nu is het juist voor mensen in een dorp vaak moeilijk om op een persoonlijke manier in gesprek te zijn over hun geloof. Je kent elkaar misschien wel té goed. En toch...het kan van grote betekenis zijn als de gemeente als gemeenschap sterk is in de persoonlijke ontmoeting, in het gezamenlijk gebed. Dat geeft uitstraling, en juist in een dorp merk je dat sneller dan in een grote stad, waar de anonimiteit groot is.

Rondom ons embleem van de kerk staat: kerk-in-het-dorp en kerk-voor-het-dorp.

Herkenbaar aanwezig zijn

Voor de gemeente in het dorp is het van belang 'herkenbaar aanwezig' te zijn. Kerk zijn voor het dorp, niet alleen voor de eigen leden. Bidden we alleen voor de zieken die we kennen van de kerk, of doen we ook voorbede voor het gezin dat niet kerkelijk meelevend is en waarvan deze week de vader is overleden? Is het pastoraat er alleen voor de eigen leden of ook voor 'een ieder die op onze weg komt'? En het diaconaat? Wat zijn de noden in het dorp? Hoe kunnen we daar als kerk iets in betekenen? Hoe kunnen we het Evangelie bekend maken, juist ook in een gemeenschap die ons zo vertrouwd is?

Lastiger is het als er meerdere kerken in het dorp zijn en de samenwerking beperkt is. Ook kan het zijn dat de gemeente een streekfunctie heeft: meerdere dorpen samen vormen één gemeente. Dan nog kunt u nadenken over de mogelijkheden die er zijn om in je omgeving iets te betekenen, aanwezig te zijn, niet als dé kerk in het dorp, maar wel als betrokken gemeenschap.

De gereformeerde kerk van Zuilichem en omstreken kent verschillende gemeentegroeigroepen, in elk dorp één of meer. Zo leven de gemeenteleden in de dorpen met elkaar mee en zijn ze ook betrokken op hun omgeving, hun dorp, hun buurt.

De kerkenraad van de gereformeerde kerk van Winsum, Friesland, reageerde op een oproep van de overheid in Zuidwest Friesland rond de WMO. De kerk heeft nu een werkgroep in het leven geroepen: Wol Wêzen Winsum, die allerlei activiteiten voor het dorp organiseert (stamppotmaaltijd, sportmiddag, koffieochtend). De werkgroep heeft geen kerkelijke kleur, maar er is veel waardering voor het feit dat de kerk zich zo inzet voor het dorp. Aldus de predikante, ds. Hibma.

In beweging komen

Dit alles vraagt wel dat u in beweging komt. Nadenken over hoe het gaat. Iets nieuws proberen. Niet vast blijven houden aan gegroeide gewoontes als die de beweging naar buiten in de weg zitten. Niet doorsudderen in familievetes van jaren her. In gesprek gaan.
Hoe ziet ons dorp er eigenlijk uit, wat voor mensen wonen daar, wat zijn hun hobby's en interesses? Juist in dorpen bestaan jarenlange tradities van dorpsfeesten, braderieën en allerhande culturele, sportieve en folkloristische gebeurtenissen waar het hele dorp voor uit loopt. Bent u daar present als kerk? Altijd en herkenbaar? Weet de voorganger voordat hij of zij beroepen wordt wat hierin van hem of haar verwacht wordt? Herkenbaar aanwezig zijn en zo laten zien dat u kerk voor het dorp bent. Zo blijft u geen buitenstaander maar wint u sympathie, ook bij buitenstaanders.
De dominee kan daarin een belangrijk rol vervullen. Kijk daarbij ook eens naar wat kerken in andere dorpen bedacht hebben.

Enkele mogelijkheden

- Gesprekskringen over geloof en leven waar ook kennissen en buren welkom zijn.
- Op startzondag de kerk de hele dag open, met van alles te doen. Het hele dorp is uitgenodigd via een kleurige folder en een berichtje in de dorpskrant.
- Wekelijks op woensdagmiddag een kleine bibliotheek in de kerk.
- Concerten en tentoonstellingen in het mooie kerkje.
- Samenwerking met de dorpen in de omgeving: je hoeft niet alles zelf te doen.
- In een dorp in een toeristische omgeving is de kerk in de zomer regelmatig open. Er wordt thee en fris geschonken voor bezoekers.

- Voor de zomergasten is er een apart informatieboekje, en er wordt nagedacht over activiteiten die voor hen interessant kunnen zijn (een kinderclub, zomeravondconcert of zangavond).
- In de wintermaanden maaltijden als ontmoetingsplek voor het hele dorp. Om de eenzaamheid van veel ouderen te doorbreken.
- Stijlvol en creatief present zijn op dorpsfeesten.
- Het kerkblad met enige regelmaat huis aan huis verspreiden. (Druk zonnodig de kosten met advertenties van plaatselijke ondernemers). Denk wel na over de inhoud: interne kerkelijke kwesties zijn niet interessant, bedenk wat je dorpsgenoten boeiend vinden om te lezen. Niet te veel tekst, zorg ook voor foto's!

Wij worden als kerk voor vol aangezien. Als het dorpshuis iets organiseert, wordt de kerk ook betrokken en andersom. Het kerkblad en het huis-aan-huisblad zijn samen: de kerkberichten staan verspreid tussen alle andere.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Bezin u als kerkenraad op uw positie in het dorp. Hoe ziet de toekomst eruit? Zijn we bereid en in staat te veranderen? Wat is voor ons belangrijk als het gaat om geloof en kerkzijn? Hoe geven we dat handen en voeten?
- Bent u in staat het geloofsgesprek te voeren, om te beginnen met elkaar? (Zie ook model 2)
- Wil u kerk voor het hele dorp zijn? Welke concrete ideeën komen er dan op? Inventariseer deze plannetjes, betrek ook de gemeente erbij.
- Kies er vervolgens een paar uit en werk deze uit.
- Doe niet alles vervolgens zelf; nodig gemeenteleden en mensen van het dorp uit bij de organisatie en uitwerking.

*In de map 'Kansen voor de kleine dorpskerk' (juni 2004) vindt u meer infor*matie en voorbeelden.
Te bestellen via bestellingen@pkn.nl, tel. (030) 880 13 37.

16. De gemeente met hart voor sport

Kerk en sport brengt mensen in beweging

Kerk en sport, gaan die samen? Sport als missionaire kans? Jazeker, want sport en spel bieden allerlei mogelijkheden tot contact leggen en ontmoeting. Sport is vrijetijdsbesteding nummer één in Nederland. De sportieve gemeente ziet dat en gebruikt het als middel om contacten te leggen.

Juist in plaatsen waar veel mogelijkheden zijn voor recreatie en sport kan de kerk aanwezig zijn. Dat kan op verschillende manieren. Door mee te doen met de plaatselijke sportverenigingen, maar ook door zelf een sportweek of sportactiviteit te organiseren.
Wat kan de kerk in samenwerking met de sportvereniging betekenen voor een goede sfeer in de wijk?
Welke sfeer heerst er langs het voetbalveld? Zijn we alleen uit op winnen of is er ook zoiets als fair play en plezier in het spel?

Veel mensen kennen de christelijke jeugdkampen die veel in hun leven betekend hebben. Een zeilkamp, een voetbalkamp of een paardrijkamp. Er zijn verschillende christelijke organisaties die zoiets organiseren. U kunt natuurlijk als plaatselijke gemeente ook zelf iets op touw zetten. Laat de kinderen en tieners dan ook hun vrienden en vriendinnen uitnodigen.
Soms zijn er in een gemeente veel sportievelingen, sportmensen. Hoe kunnen zij hun interesse inzetten in en vanuit de kerk?

In een oude stadswijk in Rotterdam loopt de kinderclub niet erg, er zijn bijna geen kinderen. Kom, zeggen de leidsters tegen elkaar, we gaan op straat een balletje trappen, dan komen ze vanzelf wel. Met een bal onder de arm lopen ze richting een pleintje en een half uurtje later komen ze met tien verhitte kinderen binnen, even ranja drinken en een praatje; zo worden de contacten voor de volgende week gelegd.

Enkele mogelijkheden

Hoe bent u als kerk present bij sportieve manifestaties?

- Als een sporter een geweldige prestatie levert: namens de kerk een felicitatie. En pastoraat? Topsporters staan onder grote druk. Is daar oog voor, ook namens de kerk?
- Organiseer zelf eens een sportactiviteit.

Kerken kijken soms neer op sport. 'De oefening van het lichaam is van weinig nut' schreef Paulus immers aan Timotheüs. Maar een gezonde levensstijl is voor christenen toch ook een vanzelfsprekendheid?

- Veel Nederlanders fietsen. Organiseer na uw zondagse eredienst eens een fietstocht. Vraag gemeenteleden uitdrukkelijk hun kinderen en buren mee te nemen. Halverwege de tocht is er een koffiestop en houdt de dominee een korte hagepreek.
- Denk ook eens aan een fietstocht van dorp tot dorp met bezichtiging van verschillende kerken.
- Breng de echt fanatieke sporters uit uw gemeente eens bij elkaar en laat ze samen een plan maken. Begin met één activiteit, maak het niet direct te groot.
- Organiseer een sponsorloop voor het goede doel ('rondje om de kerk').
- Motorrijden is voor veel mensen ook een sport. Organiseer een tocht vanaf de kerk, vraag de liefhebbers dit voor te bereiden en nodig dan ook niet-kerkelijke motorrijders uit voor de toertocht. Vergeeft de pers niet uit te nodigen voor een mooi plaatje bij het vertrek.
- Een gemeente biedt aan (in een folder met meerdere activiteiten, die huis aan huis verspreid wordt): samen hardlopen voor vrouwen op de woensdagochtend, met oppas voor de kleintjes.
- Organiseer een benefietwedstrijd tussen kerkenraad en jongeren.
- In de veertigdagentijd elke zondagochtend om 7.00 uur een stevige wandeling, voor onderweg een liturgisch moment (lied/tekst/gedicht) of een gespreksvraag. Afsluiten met een voedzaam ontbijt in de kerk. Nodig ook enthousiaste niet-kerkelijke wandelaars uit je netwerk uit om mee te doen.
- Organiseer een sportweek in de zomer, voor de wijk, voor het dorp. Met 's avonds mogelijkheden voor ontmoeting en gesprek met vervolgactiviteiten in de wijk.
- Nodig eens een christelijke topsporter uit: hoe kijkt hij of zij aan tegen topsport? Wat is 'fair play'? Iedereen welkom, uiteraard. Denk ook eens aan de film 'Chariots of fire' over een atleet die weigerde tijdens de Olympische Spelen op zondag een wedstrijd te lopen.
- Een lezing over hoe christenen aankijken tegen onze lichaam- en fitnesscultuur kan interessant zijn voor buitenstaanders.
- 'Pannakooi' – voetballen in een verplaatsbare 'kooi' of omheining: een goede mogelijkheid bij bijvoorbeeld een startzondag. Nodig de kinderen en tieners die komen uit voor een vervolg.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Inventariseer als kerkenraad welke 'sportieve mogelijkheden' er zijn in uw omgeving.
- Als sport belangrijk is in uw dorp of wijk, als u er goede mogelijkheden in ziet om in contact te komen met de mensen in de buurt en samen met anderen iets te betekenen

voor de wijk, zoek dan gericht de mogelijkheden op. Wat wordt er aan sport gedaan? Waar kunnen we aanhaken? Wat kunnen we zelf organiseren?

- Stel uzelf de vraag: wat hebben we in huis, welke gemeenteleden zouden hiervoor voelen en kunnen we inschakelen? Denk met name ook aan jongeren en kinderen!
- Zoek samenwerking met andere kerken, zeker als het gaat om een sportevenement.

17. De gemeente met hart voor kinderen

Laat de kinderen tot mij komen

Kinderen zijn niet de toekomst van de kerk, ze zijn deel van de kerk van nu. We dopen kinderen en in sommige gevallen worden ze opgedragen. We brengen ze in de kring van de gemeente. En dan? Kunnen zij als kinderen ook echt deel van de gemeente zijn?

Wim ter Horst doet in zijn boeken over christelijke geloofsopvoeding een indringend appèl op de gemeenschap van de kerk. Laat ouders er niet alleen voor staan, koester de kinderen die in je midden zijn. Wordt er op hen gerekend? En zijn ook de kinderen van buiten de kring van de kerk welkom? Jezus werd boos toen de leerlingen kinderen van hem weg wilden houden!

In een gemeente was wekelijks een kinderclub. Er werd een bijbelverhaal verteld en daar werd dan een knutselwerkje bij gemaakt. Via liedjes werden kinderen op hun niveau vertrouwd gemaakt met de bijbelverhalen. Toch vond de leiding de club geen succes. Er kwamen maar weinig kinderen uit de kerk en verder nog *een paar vriendjes 'die je verder nooit ziet'. Zo'n manier van kijken is niet* bijzonder missionair.

Een kleine jongen in Amsterdam groeit op in een probleemgezin. Dan wordt hij door een vriendje meegenomen naar de bijbelclub op woensdagmiddag, drie hoog achter. Bovenaan de trap staat *een oude dame de kinderen op te wachten. 'Wat fijn dat je er bent!' zegt ze tegen de nieuwkomer. Het slaat in als een bom. 'En nu ben ik dominee', vertelt hij jaren later.*

Doorvertellen

De Bijbel roept ons op de grote verhalen over God door te geven aan de komende generaties. Een prachtig voorbeeld is Psalm 78,1-4: Luister, mijn volk, naar wat ik leer, hoor de woorden uit mijn mond. Ik open mijn mond voor een wijze les, spreek uit wat sinds lang verborgen is. Wij hebben het gehoord, wij weten het, onze ouders hebben het ons verteld. Wij willen het onze kinderen niet onthouden, wij zullen aan het komend geslacht vertellen van de roemrijke daden van de HEER, van de wonderen die hij heeft gedaan.

Opvallend is de vrolijke toon. Het is niet problematisch of moeilijk om door te vertellen aan de generaties na ons dat God zelf de Heer van het leven is, of woorden te vinden voor het leven als een

geschenk van God. Het is een vreugde. Je kunt er niet over zwijgen, zelfs al gaat het ten diepste over een geheim, iets dat 'verborgen' is, iets waar wij niet altijd goed raad mee weten. Voor een ieder die kinderen in geloof opvoedt mag de vreugdevolle toon van deze Psalm het kader vormen.

Kinderen inwijden

De kerkelijke gemeente is bij uitstek de plek waar dat kan gebeuren. Ouders dragen hierin een eerste verantwoordelijkheid, maar de gemeente draagt en steunt hen. Denk aan een cursus geloofsopvoeding of een kring waarin ouders hun ervaringen kunnen uitwisselen. Denk aan betrokkenheid van gemeenteleden bij de kinderen in hun midden.

Gerwin (10): Vorige week was ik jarig. Ik vond het heel leuk dat meneer De Boer er toen ook was. *Meneer De Boer is mijn 'kerkvader'. Ik vond dat eerst wel een beetje een gekke naam, maar hij is het* écht. Als ik in de kerk ben, komt hij altijd even vragen hoe het met me gaat en ik krijg ook altijd een vakantiekaart van hem. Soms brengt hij een klein cadeautje van de kerk. Het laatste was een orchidee met een kaartje erbij, waarop stond hoe ik ervoor moest zorgen. Dat probeer ik natuurlijk zo goed mogelijk te doen.

Binnen de gemeente wordt actief gezocht naar wegen die kinderen aanspreken. Ze worden 'ingewijd' in de gemeenschap van mensen die Jezus volgen. Dat is meer dan informatieoverdracht. Dat gaat over sfeer, over betrokkenheid, over je leven met elkaar delen. Belangstelling hebben voor kinderen en hen niet zien als lastige ordeverstoorders. Als kinderen het naar hun zin hebben, betekent dat ook veel voor de ouders. Kan de kindernevendienst zo aantrekkelijk zijn dat kinderen hun ouders meeslepen naar de kerk? Of is dat ondenkbaar?

Enkele mogelijkheden

Hoe kindvriendelijk is uw gemeente? U kunt denken aan

- de inrichting van het gebouw: kapstokken, kleinere stoeltjes, goed speelgoed – geen afgedankte troep-, mooie kleuren, een ruimte speciaal voor hen;
- de materialen die gebruikt worden voor kinderkerk of zondagsschool en nevendienst;
- samenwerking met plaatselijke lagere scholen; een kerk en schooldienst is een prima gelegenheid om ouders en kinderen te betrekken die je meestal niet in de kerk ziet;
- incidentele activiteiten die toch veel uitstraling kunnen hebben: een vakantie-bijbelweek, een musical of een kinderkamp in de zomer;
- de sfeer: zijn volwassenen betrokken bij de generatie die komt, worden kinderen vriendelijk en met vreugde ontvangen, bij name gekend? Wordt voor hen gebeden? Is er voor ieder kind een volwassen 'metgezel' beschikbaar, anders dan de ouders, waarop ze wanneer ze dat willen een beroep kunnen doen en die hen ook uit eigen beweging opzoekt en interesse toont voor wat hen bezighoudt en voor wat ze doen?

Informatie, advies en toerusting kunt u krijgen bij JOP en bij de HGJB.
Lucré van Putten (lvputten@hgjb.nl) ontwikkelde een missionaire kinderwerkcursus, vaak het begin van missionair kinderwerk in een gemeente.

In nieuwbouwwijken is goed kinderwerk vaak een start van een nieuwe geloofsgemeenschap. Ouders ontmoeten elkaar en er ontstaan contacten die kunnen leiden tot weer nieuwe activiteiten. Missionaire predikanten zetten vaak in op de doelgroep kinderen.

Veel gemeenten vergrijzen. Er zijn geen kinderen meer en maar zelden wordt een kindje gedoopt. Dat kan te maken hebben met de omgeving die ook vergrijst. Het dorp of de wijk is te duur voor jonge gezinnen bijvoorbeeld. Het kan ook zijn dat de kinderen er wel zijn, maar niet in de kerk. Wie pakt dan de uitdaging op om de kinderen op te zoeken, bijvoorbeeld op school?

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Denk eens na over de kinderen in uw gemeente of daarbuiten. Inventariseer uw woonomgeving. Wonen er veel jonge gezinnen? Is er een lagere school of een andere plek waar veel kinderen komen?
- Hebt u mensen met hart voor kinderen in uw gemeente? Waar zit het talent op dit punt? De mensen die ook vanuit hun beroep veel in huis hebben? Betrek hen bij het maken van de plannen. Denk niet alleen aan vrouwen.
- Kies als kerkenraad voor gericht beleid richting kinderen. Zet hen met regelmaat op de agenda. Evalueer regelmatig hoe het gaat en ondersteun de kinderwerkers met aandacht, bemoediging en toerusting.
- Probeer niet alles tegelijk te doen. Kies een beginpunt, bijvoorbeeld de kerkdienst of juist een doordeweekse activiteit, zoals een activiteit die ouders ondersteunt, de ontwikkeling van één kinderactiviteit, aandacht voor de kinderen in de kerkdienst en het aangaan van één relatie met mensen/organisaties buiten de kerk (denk bijvoorbeeld aan de Centra voor Jeugd en Gezin of de school).
- Werk aan de houding van de gemeente 'wij zijn er voor kinderen!'

Een vergrijzende gemeente in een grote stad maakt een doorstart. Jonge gezinnen sluiten zich aan. De ouderen zijn dolgelukkig: er klinken weer kinderstemmen in hun midden. Ze kijken teleurgesteld als de kinderen naar de nevendienst gaan. Ze worden op handen gedragen!
Moet je door een dieptepunt heen gaan om kinderen zo te waarderen? Of zou dat ook kunnen in een kinderrijke gemeente?

18. De gemeente met hart voor jongeren

Relaties, relaties, en nog eens… relaties met ze aangaan

Er zijn gemeenten die prioriteit leggen bij jongeren (leeftijdsgroep 12 – 25). Wil dat zeggen dat ouderen daarmee onmiddellijk tekort komen? Dat hoeft niet. Voor veel jongeren betekent de huidige situatie dat hen tekort gedaan wordt. Ze voelen zich niet gezien, niet thuis, ze hebben niet het idee dat kerk en geloof over hen gaat. Kan dat anders?

Dominee, zegt een oudere man, ik weet wel waar ik het zoeken moet in mijn leven. Gaat u nu maar alle aandacht aan onze jonge mensen besteden.

In de Nederlands Gereformeerde Kerk in Houten is jaren geleden gekozen voor jongeren. Op een gemeenteavond werd geïnventariseerd: waar zullen we zijn over tien jaar? Hoe zal het zijn met onze kinderen? Zitten ze dan nog in de kerk? De inschatting die de gemeenteleden zelf maakten was niet rooskleurig. Toen is het roer omgegaan. We gaan voor jongeren! Het betekende o.a. een andere opzet van de kerkdienst. De hoofddienst is nu om 14.00 uur *'s middags. 's Ochtends is er een meer* traditionele dienst. (Zie ook model 10) De kerk is intussen uit haar voegen gegroeid. Jaarlijks doen veel jonge mensen belijdenis, sommige van hen worden gedoopt.

Het start bij de jongeren

'Gaan voor jongeren' betekent niet dat je opeens in een populaire stijl gaat spreken en preken. Het betekent ook niet meteen allerlei andere vormen, liederen of muziekstijlen. De vormen zullen veranderen, maar daar begint het niet. De start ligt bij de relaties met jongeren zelf. Wie zijn zij? Wat houdt hen bezig? Hoe kunnen we hen serieus nemen, erbij betrekken en inschakelen? Het gaat om een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Ria (49): 'Sommige vragen die ik jongeren stel, kan ik voor mezelf niet eens goed beantwoorden. Eerst dacht ik dat ik een beetje onbekwaam was daardoor. Maar een poosje terug had ik eens een persoonlijk gesprekje met Pieter, een tiener, over bang zijn voor God. Het raakte me en ik vertelde *Pieter ineens over mijn vroegere angst en hoe dat voor mij veranderd is. Het was zo'n goed gesprek.* Pieter vroeg mij van alles, voelde zich vrij om meer over zijn twijfels te delen en ging zichtbaar rustiger weg. En dat terwijl het gesprekje nog geen tien minuten duurde en ik niet een echt *antwoord had!'*

Het vraagt dus een nieuwe houding van de gemeente. Wil de gemeente openstaan voor jongeren? Dat betekent namelijk dat er veranderingen zullen komen.

Enkele mogelijkheden

- Betrokken gemeenteleden zijn nodig. Mensen die een passie voor jongeren hebben en bereid zijn zich in hun leefwereld te verplaatsen. Mensen die wat te melden hebben, zonder dat ze zichzelf opdringen. Geen mensen die antwoorden hebben op alle vragen. Wel mensen die weten te luisteren en geboeid zijn door jongeren. De activiteiten en vormen komen op de tweede plaats. Wel is en blijft de vraag: zijn we bereid te veranderen, mee te denken en mee te gaan met ideeën van jongeren?
- Het gaat om een proces. Kan er een jongerengroep ontstaan? Dan kan van daaruit weer gezocht worden naar andere jongeren. Het werkt veel beter als tieners en jongeren elkaar uitnodigen.

In onze gemeente draaide een Youth Alphacursus op zaterdagavond. De avond was om negen uur afgelopen. Daarna gingen de jongeren met elkaar uit, in de kroeg werd gewoon doorgepraat, soms tot diep in de nacht. Daar hadden ze ons als volwassen leiding niet bij nodig.

Hanneke (16): Sinds een tijdje doen we in de kerk Provider, een soort catechisatie maar dan leuker, afwisselender. De sfeer is goed en er komen leuke onderwerpen voorbij. Ik heb nu twee vriendinnen meegenomen die ik van school ken. Ze horen niet bij de kerk verder, maar met Provider doen ze elke keer mee. En met de tienerdienst nu ook.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Bent u een gemeente met veel jongeren? Wat doet u voor hen, met hen? JOP heeft een 'quickscan' met behulp waarvan u in korte tijd zichtbaar kunt maken hoe het er rond jongeren voorstaat in uw gemeente en waar de witte vlekken zijn. Zie: www.jop.nl/diensten. Ook bij de HGJB en Youth for Christ kunt u terecht voor toerusting.
  Zie www.pkn.nl/missionair bij dit model.
- Als u besluit jongeren tot prioriteit te kiezen, hoe vertaalt zich dat dan in beleid? Wat mag het kosten, financieel, maar ook in veranderingen rond de kerkdienst? De bezinning op deze vragen gaat vooraf aan een keuze. Waar ligt ons hart, ons verlangen? Geloven we in de mogelijkheid iets met jongeren op te starten en als gemeente iets voor hen te betekenen?
- Welke gemeenteleden zijn geschikt en bereid om het gesprek met jongeren op te starten? Zoek contact met hen. Denk bij het leggen van relaties ook aan internet, e-mail, Hyves.
- Betrek van meet af aan de aanwezige jongeren in het proces: laat hen meedenken, meedoen, meekijken, verantwoordelijkheid dragen.

- Vraag jongeren ook medeorganisator te zijn van lopende activiteiten; daag ze uit hun eigen inbreng te hebben.
- Hebben jongeren een eigen ruimte in de kerk? Laat hen meedenken over de inrichting.
- Oriënteer u ook op de mogelijkheden die er zijn. Ga eens kijken naar gemeenten die op dit punt al verder zijn gekomen. Voor voorbeelden: zie de website
- Onderzoek ook de mogelijkheden voor jongeren buiten de eigen gemeente: Taizé, het Xnoizzflevofestival, andere conferenties en kampen. Een impuls elders kan heel vruchtbaar zijn voor de onderlinge banden en de eigen gemeente.

19. De gemeente met oog voor doelgroepen

Een bloeiende gemeenschap trekt nieuwe doelgroepen aan

Een gemeente die nadenkt over doelgroepen is beter in staat aan te sluiten bij mensen. Als mensen gericht worden benaderd en uitgenodigd met een programma dat aanspreekt, komen ze eerder. Denk dus gericht na over uw omgeving en wees in het aanbod concreet over uw doelgroep. Is de gemeente er dan niet meer voor iedereen? De praktijk leert dat de keuze voor de ene doelgroep andere niet uitsluit. Een bloeiende gemeenschap trekt ook weer nieuwe doelgroepen aan.

Mensen verschillen. Er is geen familie 'doorsnee'. Iedere predikant weet hoe ingewikkeld het is een preek te schrijven die aansluit bij de mensen in de kerk. Jong, oud, getrouwd, ongehuwd, verschillende opleidingsniveaus, verschillende achtergronden. En dan zijn de meeste kerkelijke gemeentes nog behoorlijk 'homogeen': blank, gemiddeld HBO-niveau, en de gemiddelde leeftijd ouder dan de omgeving.

Een pastoraal team in een grote stad realiseerde zich dat het onmogelijk was alle gemeenteleden met enige regelmaat op te zoeken. Ze kozen er voor om ieder jaar een andere leeftijdsgroep te *bezoeken. Samen verdiepten ze zich dan in die levensfase. Ze wisselden de thema's uit die mensen* bezighouden. Leerzaam en inspirerend, vonden ze. Het leidde in sommige gevallen tot het starten van een gesprekskring rond een thema dat deze bepaalde leeftijdsgroep boeit.

In een dorp vlakbij een universiteitsstad wonen veel hoger opgeleiden. Ook strijken er nogal wat miljonairs neer. De kerkenraad is gaan nadenken over deze doelgroep. Ze komen niet in de kerk en zullen die drempel ook niet zo snel nemen. Toch zijn er grote levensvragen die ook hen bezighouden. Een kerkenraadslid hoort zelf bij de doelgroep en is begonnen met het organiseren van een thema-borrel bij hem thuis *op de zondagmiddag. 'De rijken willen graag ook zelf iets betekenen'*, vertelt hij. 'Laten we hen vragen of ze financieel betrokken willen zijn bij het onderhoud *van het kerkgebouw. In ruil voor een mooi concert.'*
In een forensenplaats zijn overdag veel jonge vrouwen thuis met kleine kinderen. Ze kennen elkaar nauwelijks en voelen zich alleen, zo meldt de huisarts aan de kerkenraad. Er wordt gestart met een vrouwengesprekskring op de woensdagochtend. Met kinderoppas. Er is ook *een 'vaderberaad'*

gestart. Hoe zijn we als vaders betrokken op onze kinderen? Er komen ook buitenkerkelijke mannen meepraten.

In een middelgrote stad staan veel verzorgingshuizen. Het kost de kerkelijke gemeente veel energie om al die ouderen met enige regelmaat te bezoeken. 'Missionair werk? Dat kan er echt niet meer bij. Totdat we bedachten dat al dat bezoekwerk ook missionaire uitstraling kan hebben. We kijken heus niet alleen om naar onze eigen leden, er groeien ook contacten met andere ouderen. Deze doelgroep is onze kracht en we worden steeds creatiever in het vinden van wegen om er voor hen te zijn; er zijn goede contacten met de directies, we denken mee en organiseren bijvoorbeeld ook dat het kinderkoor regelmatig komt zingen. We zijn er als kerk, juist voor de ouderen! Vroeger dachten we: als we die bezoekvacatures nu maar vervuld hebben dan kunnen we ons daarna op iets anders richten. Nu richten we ons juist op deze groep en de ontmoeting met hen. Dat ontspant en geeft energie. Jongeren en kinderen zijn er niet in onze gemeente. Daar richten we ons ook niet op.

Enkele mogelijkheden

- Naast concentratie op kinderen en jongeren kunt u ook nadenken over andere 'groepen'. Welke leeftijd mist u bijvoorbeeld in de kerk? Er wordt wel gesproken over 'het gat van de kerk': de generatie tussen 25 en 40 jaar. Ook binnen die generatie zijn weer grote verschillen. U kunt denken aan jonge gezinnen, maar ook aan alleengaanden, aan mensen die nog studeren of aan mensen die carrière aan het maken zijn. Wat kenmerkt deze groep? Wat zijn hun vragen?
- U kunt ook denken aan de ouderen als doelgroep. Een gemeente die voornamelijk uit senioren bestaat, moet zich niet verbeelden makkelijk aansluiting te vinden bij kinderen en jongeren. Vermoedelijk is het beter u te richten op andere senioren in de wijk of de plaats.
- Denk bij doelgroepen ook aan: singles, mensen die gescheiden zijn (al dan niet met kinderen), mensen uit verschillende 'lagen' van de bevolking, dak- en thuislozen, mensen die een beroep gemeenschappelijk hebben – en daarover wellicht ervaringen willen uitwisselen.
- Als u nadenkt over 'doelgroepen' in uw omgeving is het belangrijk eens na te gaan in hoeverre eigen gemeenteleden aansluiting hebben bij deze doelgroep. Als dat niet het geval is, wordt het moeilijker om iets voor deze groep te betekenen. Misschien is dan samenwerking met een andere kerkelijke gemeente een optie.

We zijn een kerk van ouderen in een oudere wijk van de stad. We hebben geen jongeren. We richten ons op de ouderen in onze omgeving. En het opmerkelijke is: hoewel we vergrijzen, krimpen we niet. We organiseren iedere vrijdagmiddag een borrel in de kerk, we nodigen onze vrienden en kennissen uit en van lieverlee blijven enkelen ook weer 'hangen' en gaan weer ter kerke. Wel hebben we contact met een andere heel kinderrijke wijkgemeente. Regelmatig organiseren we een gezamenlijke missionaire kinderdienst in ons gebouw. Het kinderkoor komt

zingen en de kerk zit weer eens lekker vol, ook met jonge mensen. Voor deze diensten nodigen we de buurt uit.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Ga als kerkenraad eens na welke doelgroepen in uw omgeving aandacht nodig hebben. Informeer ook eens bij huisartsen en maatschappelijk werk. Wat is er gaande in uw woonplaats? Welke verschillende soorten mensen wonen er?
- Welke activiteiten in uw gemeente zijn al geschikt voor bepaalde doelgroepen? Hoe kunt u die 'openen naar buiten'?
- Welke activiteiten zou u kunnen starten en wie zouden zich daarvoor in willen zetten?
- Kunt u ook mensen uit die doelgroep betrekken bij de organisatie van activiteiten? Laat hen meedenken vanaf het begin, vraag advies.
- Neem niet teveel hooi op de vork, begin met één of twee activiteiten voor een bepaalde doelgroep.

20. De gemeente voor toeristen

Zichtbaar en toegankelijk voor passanten zijn

Elke stad, elk dorp kent toeristen. Ze verblijven in hotels, pensions, vakantiehuisjes en op campings. Statistisch gezien is 15 procent van de toeristen lid van de Protestantse Kerk in Nederland. Zij vinden het wellicht aardig om eens te gast te zijn in uw plaatselijke gemeente.
Kunnen ze u vinden?

Wat betekenen die jachthaven, die camping, al die hotels en recreatieparken voor de plaatselijke gemeente? Is dat een andere wereld? Wachten we af of er meer kerkgangers komen of stappen we zelf op de toeristen af?
Vaak worden kerkdiensten wel aangekondigd op prikborden of in de plaatselijke supermarkt. Soms met de mededeling dat er ook kinderoppas is. Liggen er ook folders over de kerken in de omgeving bij de receptie van hotels, parken en campings? In een folder kunt u meer kwijt dan alleen de aankondiging van de kerkdienst (vergeet overigens het adres van het kerkgebouw niet!).
U kunt ook verder gaan en kiezen voor de inzet voor toeristen. Wat kunt u voor hen betekenen? Waar zouden ze behoefte aan hebben? Vraag het eens. Dat is de snelste manier om erachter te komen.

De plaatselijke gemeente organiseert een kinderclub in de zomervakantie. De kinderen zijn een paar uurtjes onder de pannen met leuke spelletjes en liedjes. Ze worden uitgenodigd die liedjes op zondag in de dienst te zingen. De ouders hebben intussen een paar uurtjes voor zichzelf.

Jongeren uit de kerk zetten zich in voor een kinderkamp van een week. De kinderen van de hardwerkende ouders die het juist in de zomer zo druk hebben, maken op die manier een geweldige week mee en de ouders op het dorp hebben iets meer rust.

Jongeren uit heel het land doen mee met de organisatie van kinderkampen aan de kust. Ze verzorgen samen de kerkdiensten in de openlucht op de zondagmorgen. Een hele happening! De plaatselijke kerken uit de buurt steunen met middelen en mogelijkheden.

De kerk is aanwezig op de camping, er is een 'luisterend oor' beschikbaar (een pastor of een gemeentelid die goed is in het leggen van contacten).

De kerk is open, ook door de week. Er is een stiltecentrum, waar mensen op adem kunnen komen. Er vinden Taizé-vieringen plaats. Er is een tentoonstelling en er zijn orgelbespelingen. Achterin liggen *folders 'wat gebeurt er nog meer in deze kerk?'*

De kerk is aanwezig op de braderie, er is een wereldwinkel.

Gastheren *en gastvrouwen zijn onmisbaar bij al deze activiteiten. Ze zijn 'vrijblijvend uitnodigend'* aanwezig en weten goed in te spelen op de verschillende soorten mensen die over de drempel komen.

In veel dorpen is er jaarlijks een feestweek, afgesloten met een *'tentdienst' voor iedereen. Worden* aanwezige toeristen ook uitgenodigd?

In de regio Kampen wordt een blad onder watersporters verspreid: 'Wal en Water'.

Enkele mogelijkheden

Kenmerkend voor het toeristenpastoraat is de christelijke inspiratie. Verder staan de activiteiten open voor iedereen, ongeacht levensbeschouwelijke richting. Deze activiteiten worden afgestemd op de wensen en behoeften van recreanten en toeristen en kunnen onder meer bestaan uit:

- laagdrempelige vieringen en diensten
- inspirerende wandelingen en excursies
- mogelijkheden tot ontmoeting en gesprek
- meditatieve bijeenkomsten
- exposities met inspirerende, levensbeschouwelijke beeldende kunst
- vormen van theater
- recreatieve (kinder)activiteiten
- concerten
- avonden rond thema's, bijvoorbeeld muziek(teksten), poëzie, maatschappelijk relevante onderwerpen, inspiratie, spiritualiteit
- vertellen van streek- en andere inspirerende verhalen
- hand- en spandiensten
- mogelijkheden tot een individueel gesprek
- rondleidingen in kerken en kloosters
- hulp en steun
- aanbieden van een stille plek

Bekijk de website van het IWR, Interkerkelijk Werkverband voor de Recreatie, waar u voor ideeën en ondersteuning terechtkunt, zie www.iwr.nl.
De HGJB organiseert 'dabarwerk' door jongeren op campings in Nederland, zie www.hgjb.nl, en maakt jaarlijks materialen voor vakantie bijbelclubs.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Bezin u als kerkenraad eens op de toeristen in uw omgeving. Belangrijke vragen: wat voor mensen zijn dat? Wat hebben we in huis en hoe zouden we iets voor hen kunnen betekenen? Wie zouden we daarbij kunnen betrekken (kerken in de omgeving, andere organisaties)?
- Inventariseer eens welke mensen geschikt zijn om zich in te zetten als gastvrouw of gastheer, mensen die in vrijmoedigheid andere mensen durven aanspreken en uitnodigen zonder opdringerig te zijn. Kinderwerkers, jongerenwerkers, mensen die een viering willen 'dragen'.
- Welke concrete mogelijkheden passen bij uw gemeente? Maak een concreet jaarplannetje. Doe niet alles zelf, betrek mensen die misschien nu nog niet zo betrokken zijn.

'Gastvrijheid houdt niet in dat we mensen willen veranderen, het betekent dat we andere mensen een ruimte bieden waarin veranderingen kunnen plaatsvinden.*' (H. Nouwen in Open uw hart)*

21. De gemeente op de markt

Meedoen in de buurt

Wat is er te doen in de wijk, in de stad, in het dorp? De kerkelijke gemeente kan erbij zijn. De gemeente 'op de markt'. De letterlijke markt soms, met **marktkramen, maar** ook de figuurlijke 'markt der mogelijkheden'. De kerk op de markt zegt niet 'kom maar bij ons', maar stapt naar buiten en doet mee met de **buurt.**

Onze gemeente deelt vlak voor Pasen uitnodigingen uit voor de kerkdiensten. We doen dat bij de plaatselijke supermarkt, waar we een plekje hebben met lammetjes en kuikentjes. De kinderen vinden het geweldig om te kijken en de ouders worden uitgenodigd voor een speciale viering met de kinderen.

Rond Kerst en Pasen is er altijd een groep uit verschillende kerken die in het winkelcentrum kerstliederen gaat zingen. Winkelend publiek kan zich aansluiten (en doet dat ook). De liederenboekjes kunnen mee naar huis genomen worden. Achterop staat een lijst met de kerkdiensten in onze plaats.

Rond Kerst organiseren we een levende kerststal in het winkelcentrum. Er staat ook een grote *kerstboom, waar mensen hun verlangens en wensen in kunnen hangen…*

We maakten als gezamenlijke kerken promotie voor de Marriage Course (cursus voor paren). Op de markt die de burgerlijke gemeente organiseerde stonden we met een stand. We hadden een groot hart gemaakt en mensen konden zichzelf als stel laten fotograferen. Natuurlijk kregen ze een folder *van de cursus mee naar huis. De foto was terug te zien op onze gezamenlijke 'Marriage Course'* website.

Rond 4 en 5 mei zorgen we altijd dat we meedoen als plaatselijke Raad van Kerken. Als een van de data op een zondag valt, verzorgen we een gezamenlijke dienst in de feesttent.

De IZB heeft een 'kraampakket' beschikbaar met de titel 'proef het leven'. Een materialendoos, geschikt voor een marktkraam. Bedoeld om mensen op een creatieve manier te laten merken hoe God betrokken wil zijn op het leven. Info: www.izb.nl

Enkele mogelijkheden

- Aanwezig zijn met een stand op de braderie: aantrekkelijk en uitnodigend, niet dwingend.
- Aanwezig zijn bij kennismakingsavonden die veel burgerlijke gemeentes organiseren.
- Meedoen met het cursusaanbod van de burgerlijke gemeente.
- Aanwezig zijn op momenten zoals Koninginnedag, de 4 en 5 mei herdenkingen, de Open Monumentendag, sportwedstrijden.
- Present zijn bij de nationale inburgeringsdag, wanneer in iedere Nederlandse gemeente nieuwe Nederlanders hun nationaliteit krijgen. Velen van hen hebben een christelijke identiteit.
- Aanwezig zijn op plaatsen als de markt, de supermarkt, het winkelcentrum, de kantine van de sportvereniging.
- Creëer zelf een festiviteit. Denk bijvoorbeeld aan het jubileum van de kerk: een monumentale kerk die al eeuwen in het dorp is of een relatief nieuwe kerkgemeenschap die toch alweer 25 jaar bestaat...Hoe vier je dat? Intern, met veel nostalgie en terugblikken, alleen voor 'insiders'? Of betrek je het dorp, de wijk erbij?
  De Janskerk in Mijdrecht bestond 150 jaar. Het hele jaar door waren er activiteiten. De predikant schreef een mooi uitgegeven boekje over Johannes de Doper. Er was een symposium waar alle kerken in Mijdrecht een steentje aan bijdroegen. Een musical over Johannes de Doper werd naar Mijdrecht gehaald.

Kenmerkend voor 'kerk op de markt' is:
- aansluiten bij bestaande mogelijkheden en festiviteiten;
- geen specifieke doelgroep: iedereen kan kennis nemen van de activiteiten of er aan meedoen.;
- het is niet 'kom maar bij ons', maar naar buiten gaan en meedoen met de buurt.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Inventariseer als kerkenraad welke mogelijkheden er zijn in uw omgeving (markt, braderie, feesten, plaatsen).
- Waar kunt u zichzelf presenteren? Hoe? Laat ook mensen van buiten de kerk daar over meedenken. Wat vinden zij aantrekkelijk? Wat is passend?
- Schakel gemeenteleden in die de vrijmoedigheid hebben 'op de markt' te staan. Anderen kunnen voorwaardenscheppend bezig zijn: foldermateriaal ontwikkelen, kleine 'gadgets' maken om uit te delen, de aankleding van een stand verzorgen, enz.
- Hoe kunt u jongeren en kinderen betrekken?
- Kunt u samenwerken met andere kerken in de buurt?
- En als u zelf iets organiseert, hoe betrekt u daarbij dorpsgenoten, mensen uit de wijk?
- Maak een jaarplan en zorg voor goede communicatie en PR.

22. De gemeente op de kruispunten van het leven

De kerk komt in beeld als het erom spant

Voor veel mensen komt de kerk weer in beeld op de kruispunten van het leven, als het erom spant in het bestaan. Niet alleen voor de eigen actieve leden, ook voor hen die zich meer 'aan de rand' bevinden, én voor de buitenstaanders die **op zulke momenten komen binnenlopen. De kerk heeft een aanbod.**

Een kindje geboren.
Liefde gevonden en nu samen verder.
Een groot verlies in de familie.
Je baan kwijt, wat nu?
Een verbroken relatie.
Ziekte die toeslaat.
Een jubileum.
Stoppen met werken en dan...
Mensen maken ingrijpende gebeurtenissen mee. De kerk biedt daarin rituelen, symbolen, gebaren van troost en nabijheid, liederen, gebeden en teksten.
Voor veel mensen komt de kerk weer in beeld op de kruispunten van het leven. Ze zijn er, bij de begrafenis van oma, bij een bruiloft van vrienden die ook in de kerk trouwen, bij de doop van een neefje. Ze merken dat er veel meeleven is uit een kerkelijke gemeenschap bij ziekte en verdriet, en in tijden van vreugde.
De kerk heeft een aanbod, heeft wat in huis voor onderweg. Gebaren van geloof, hoop en liefde.

Enkele mogelijkheden

- het sacrament van de doop
- de uitvaartdienst
- de huwelijksbevestiging
- de ziekenzalving
- gebeden voor onderweg
- een gesprekskring over (geloofs)opvoeding

- een aanbod voor ouders en kinderen als de kinderen de overstap maken naar de middelbare school, in de kerkdienst of op een moment in de week
- een rouwgroep waar mensen ervaringen uitwisselen en elkaar steunen
- huwelijkscatechese: een cursus voor mensen die gaan trouwen
- een relatiecursus voor mensen die al jaren samen zijn en willen bouwen aan hun relatie
- een informatieavond voor mensen die bezig zijn met 'afscheid nemen'.

De gezamenlijke kerken van Woerden maakten een klein boekje, een hand*reiking met als titel 'Als je afscheid nemen moet'. Uit het woord vooraf: 'Al in de eerste eeuwen zag de christelijke gemeente* het geven van een menswaardige begrafenis, ook aan hen die niet bij de gemeente waren aangesloten, als een opdracht. Ook nu willen wij als kerken deze dienst verlenen vanuit het geloof *dat ieder mens een uniek schepsel van God is en daarom een eervolle begrafenis verdient.'*

Kunnen en willen we er als kerk zijn voor mensen die af en toe langs komen? Ook voor de niet zo trouwe kerkganger, de passant? Mag de predikant beschikbaar zijn? En zijn er andere kerkleden die hierin een rol kunnen spelen? Het hoeft niet ingewikkeld te zijn. Denk bijvoorbeeld ook aan

- een nieuwjaarsreceptie voor de wijk of het dorp
- een paasbrunch op het kerkplein
- een folder over de gemeente in de hal, ook voor hen die er alleen zijn bij begrafenissen en huwelijken
- een geschenkboekje over de doop, over trouw vieren, over rouw, uit te delen aan familie, vrienden en andere belangstellenden bij deze vieringen
- een aanbod voor een gesprekskring aan doopouders
- gebedskaartjes voor de voorbijganger die naar woorden zoekt en even de kerk binnenloopt
- een gespreksavond voor mensen die binnenkort stoppen met werken (met ervaringsdeskundigen)
- een ritueel rond echtscheiding om de onmacht, het verdriet en/of de schuld een plek te kunnen geven, bij God te brengen.

Het zijn niet altijd mensen die blijven. Ze komen even binnen en vertrekken weer. Soms is er maar één kans om een indruk te geven van wat kerk en geloof is. Dat kan een positief schakeltje zijn op een langere (levens)weg. Juist dan is gastvrijheid belangrijk. Een uitnodigende houding. Niet stiekem denken (en uitstralen!) 'je ziet ze anders nooit' of 'ze zitten op mijn plek'. Of 'het is mislukt, als iemand niet wil blijven'. Even meelopen, een aanbod doen vanuit de kracht en eigen identiteit. Omdat mensen, juist op de kruispunten van het leven, behoefte kunnen hebben aan méér. Of omdat ze meekomen voor hun vrienden of familie. De drempel overgaan is dan al heel wat.

Een in*grijpend 'kruispunt' in het leven van mensen kan ook een ramp zijn die de hele gemeenschap* treft. Denk aan Volendam en Enschede. Of aan een brand waarbij mensen in het dorp omkomen. Een moord. Iets wat diep ingrijpt in de hele gemeenschap. Juist dan is de rol van de kerk van *waarde. Komt de kerk voor in het plaatselijke 'rampenplan'? Informeer er eens naar.*

Na de aanslag op Koninginnedag 2009 ging ds. Rob Visser van de Grote Kerk in Apeldoorn meteen naar de plaats des onheils om reddingswerkers op te vangen. De Grote Kerk was de dagen erna open. Mensen konden er hun verhalen kwijt en een kaarsje opsteken. Er waren speciale herdenkingsdiensten, o.a. ook voor kinderen.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Verdiept u zich als kerkenraad eens in 'de kruispunten van het leven'. Maak een lijstje van mogelijke 'kruispunten'. Hoe bent u zelf op zulke momenten geholpen door de kerk, gesterkt in uw geloof? Wat zou u als kerkgemeenschap voor mensen buiten de kerk kunnen betekenen? Is dat 'u vraagt, wij draaien', of doet u dat vanuit eigen kracht en identiteit? Hoe dan?
- Zoek naar mensen in de gemeente die op deze manier aanwezig en beschikbaar willen zijn voor anderen. Een uitvaartdienst bijvoorbeeld hoeft niet door de predikant geleid te worden. Er zijn trainingen voor mensen die dat willen leren. Gastvrouwen en gastheren zijn op de kruispunten van groot belang.
- Werk de mogelijkheden uit in concrete plannen. Verdeel de taken over verschillende mensen, afhankelijk van hun affiniteit met een bepaald 'kruispunt'.

23. De gemeente die liefheeft met het verstand

Geloof is niet uitsluitend een sprong in het diepe

Veel mensen willen graag uitgedaagd worden om te denken over geloof, leven, zingeving. Ze zijn wel in voor een stevige lezing of een goed debat. Ze hebben vragen en zoeken antwoorden. 'Dat moet je maar aannemen' is voor hen niet genoeg. Dat geldt niet alleen voor ouderen, maar ook voor veel jongeren die hun vragen graag serieus genomen zien. Wat biedt u hen?

We hebben God lief met heel ons hart, heel onze ziel en heel ons verstand. (Matteüs 22: 37) Geloven is meer dan emotie, meer dan beleving. Over geloven valt te denken en je kunt er mensen over aan het denken zetten. Paulus ging op de Areopagus het gesprek aan met de filosofen van die dagen. (Handelingen 17) Hij liet merken hun gedachtegoed te kennen en was tegelijk duidelijk over de boodschap van het Evangelie.

Gemeentes die hier wat mee doen zijn vaak gemeentes die in hun kader mensen hebben die gestudeerd hebben. Of het zijn gemeentes in een universiteitsstad. Maar het kan ook gaan om een rijke forensenplaats met veel intellectuelen.

'Apologetiek', 'verdediging van het christelijk geloof met redelijke argumenten' is vanouds een vak aan de theologische universiteit. Geloof is niet uitsluitend een sprong in het diepe; er valt over te denken, er is redelijkheid in. De laatste jaren is 'apologetiek' weer meer in de belangstelling. Er zijn gemeentes die daarbij aanhaken. Denk bijvoorbeeld aan het boek van Tim Keller, In alle redelijkheid, christelijk geloof voor welwillende sceptici, of van ds. Henri Veldhuis, Kijk op geloof, christelijk geloof uitgelegd, of, ouder, C.S. Lewis' Onversneden christendom'. Zo is er een keur aan literatuur uit verschillende hoeken die kan helpen bij het bedenken van een programma. Theologen als Erik Borgman spreken velen, ook buiten de kerk, aan.

Enkele mogelijkheden

- een kerkcafé op vrijdagavond, een stelling, een inleider, en gesprek naderhand
- lezingen over allerlei actuele onderwerpen, maar ook over theologische vragen
- een debat tussen voor- en tegenstanders rond een stelling of een ethische kwestie
- een serie lezingen rond 'heikele vragen' (geïnventariseerd bij buitenstaanders)
- een boekbespreking

- een jeugddienst die vragen van jongeren aan de orde stelt en bespreekt.

In Houten i*s maandelijks 'de Verdieping', een dienst door en voor jongeren, maar ouderen zijn van harte welkom. De thema's worden door de jongeren zelf gekozen. Zij formuleren er vragen bij die* ze aan een spreker voorleggen. In de dienst zelf is gelegenheid voor doorpraten en vragenstellen.

In Monnickendam draait 'Areopagus', een initiatief van ds. Rieks Hoogenkamp.
Zie www.areopagus.nl*; vgl. ook 'De Engel van Hoorn'* www.engelvanhoorn.nl.

'Veritas' (Latijn voor waarheid) is een beweging onder christen-studenten die het intellectuele debat zoekt met andersdenkenden. Zie www.veritasforum.eu/nederland.

In Delft organiseerden de g*ezamenlijk kerken 'Hete hangijzers', een serie lezingen voor kerkmensen,* zoekers en sceptici. Zie www.hetehangijzers.nl. In de loop van 2009 verschijnt een boek met alle lezingen.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Besluit als kerkenraad of u deze benadering vindt passen bij uw gemeente.
- Zoek een aantal mensen bij elkaar die hiervoor een plan kunnen maken. Denk aan mensen met een netwerk van mogelijke sprekers; zij die zelf spreker kunnen zijn of een debat kunnen leiden, maar ook aan mensen die goed kunnen organiseren en zorgen voor een sfeervolle aankleding. Betrek ook mensen 'van buiten' bij deze plannen.
- Een goede PR is wezenlijk. (Zie model 4)
- Maak een jaarprogramma.
- Stimuleer de gemeente hun kennissen gericht uit te nodigen. 'Dit is echt iets voor jou, dit thema zal je interesseren.'
- Zorg voor een gastvrije sfeer en vervolgmogelijkheden: cursussen of gespreksgroepen.

Van de website van Veritas Nederland:
VERITAS-Nederland stelt zich een tweeledig doel.
Ten eerste, als studenten en docenten op het Nederlandse hoger onderwijs de grote levensvragen scherpstellen en beantwoorden.
VERITAS-Nederland heeft hierbij een gesprek, debat, of ontmoeting voor ogen, waarbij zowel aan het hoofd als het hart geappell*eerd wordt. (...)*
Ten tweede, de christelijke levens- en wereldbeschouwing, inclusief de claim dat Jezus Christus de waarheid is, als serieuze optie naar voren brengen en kritisch bevragen. Dit betekent dat het christelijk geloof als levensbeschouwing op de VERITAS-bijeenkomsten niet zal ontbreken en dat

ook de persoon van Jezus Christus die zegt zelf de weg, de waarheid en het leven te zijn (Johannes 14:6), voorwerp van gesprek zal zijn.

24. De gemeente met het kerkgebouw als missionair vertrekpunt

Benut de mogelijkheden van het gebouw

Overal in Nederland staan kerkgebouwen. Grote monumentale, kleine kapelachtige, maar ook 'multifunctionele' gebouwen uit de jaren zestig. Soms **wordt het gebouw als een last ervaren: het onderhoud kost veel en een monument kent ook zijn beperkingen. Wat zijn de missionaire mogelijkheden van uw kerkgebouw?**

We zouden de kerkbanken wel willen slopen, ze zitten ongemakkelijk en zijn eigenlijk een sta in de weg. Maar dan krijgen we niks meer van monumentenzorg.

Investeer niet in gebouwen, maar in mensen! Dat is een optie en het wordt ook wel gedaan. Geen eigen gebouw, maar samenkomen in een school. Of thuis, bij mensen aan huis, als de kring klein is. Maar dan komt wel de vraag: wat moeten we met alle bestaande kerkgebouwen?
Het gebouw kan ook een missionaire mogelijkheid zijn. Het gebouw is herkenbaar. Een vast punt in de wijk of op het dorp. Door iedereen gezien. Vaak is een monumentaal gebouw geliefd bij iedereen, niet alleen bij de leden. 'De kerk (lees: het gebouw) moet blijven!'

Enkele mogelijkheden

- Kijk eens positief: welke mogelijkheden heeft het gebouw en hoe kunnen we die zo goed mogelijk gebruiken? Zijn er mensen en organisaties die mee willen doen en ons gebouw ook zien als een mogelijkheid? U kunt bijvoorbeeld een 'vriendenclub' in het leven roepen. Mensen die het onderhoud financieel helpen opbrengen en hen in ruil daarvoor uitnodigen voor een concert of andere activiteiten.
  Amerongen kent 'de vrienden van de Andrieskerk', een aparte stichting die zich richt op onderhoud van het monumentale gebouw, maar ook allerlei concerten organiseert. Zo *worden mensen 'van buiten' actief betrokken bij het gebouw. Zie* www.andrieskerk.nl.
- Het kan helpen om anderen eens naar uw gebouw te laten kijken. Een financieel adviseur bijvoorbeeld, maar ook iemand die kijkt met missionaire/diaconale ogen. Nog liever een combinatie van die twee.

Twee jonge mensen sloegen de handen ineen en richtten een bureautje op dat kerkelijke gemeentes wil helpen hun gebouw te benutten voor de wijk en het dorp. Ze kijken naar de financiële en de missionaire mogelijkheden. Zie www.transitieadvies.nl.

- Vaak worden kerkzalen door de week verhuurd aan allerlei verenigingen en organisaties. Er worden cursussen verzorgd, de Weight Watchers zijn wekelijks in huis, er wordt een cursus Engels gegeven, soms is het overdag een laboratorium voor bloed prikken. Zo wordt het kerkgebouw een wijkcentrum vol bedrijvigheid. En de gemeente verdient er ook nog wat aan. De koster-beheerder kan er zijn of haar salaris van 'binnenhalen'.
- Denk eens andersom. Niet alleen: wie wil komen huren is van harte welkom, maar ook: wie zouden wij willen uitnodigen om gebruik te maken van ons gebouw? Wat past bij ons en onze identiteit? Niet alleen: kom binnen en huur maar, maar ook: wij zouden graag samen met u dit gebouw willen benutten. Wilt u bij ons een concert verzorgen, een theatervoorstelling? Wilt u meedoen als vrijwilliger bij een inloopochtend?
- Wees gastvrij voor al die huurders, al die cursisten, al die mensen die dan over de vloer komen.
  De hal in onze kerk was echt een zootje. Het leek wel een opslagplaats. Haveloos ook. Dat hebben we als eerste aangepakt. Met een aantal vrijwilligers. Het was in twee zaterdagen *gebeurd. Nu durf je mensen tenminste mee naar binnen te nemen…*

Een enorme kerk in Londen heeft een prachtige akoestiek en wordt gebruikt door allerlei musici en filmmakers. De gemeente zelf is nog maar klein, een handjevol mensen. De predikante heeft het niettemin druk. Ze loopt herkenbaar aan haar boordje dagelijks rond in het gebouw. Mensen spreken haar aan en er ontstaan allerlei gesprekken over geloof en leven. In de kelders is ruimte gemaakt voor de opvang van daklozen. Er wordt koffie geschonken en kleding uitgedeeld. Een bont gezelschap is iedere dag binnen, met de dominee en een handjevol gedreven gemeenteleden als *gastvrije 'spil'.*

Hang in de hal een overzichtelijk rekje met folders met daarin allerlei informatie over de gemeente, maar ook over geloof*sonderwerpen. 'Wat is Pasen?' 'Wat doet een dominee?', 'Wie is Jezus?'*, *'Wat is de Bijbel voor boek?'*, *'Wat is dopen?', enz. Vergelijk de rekjes met patiënteninformatie bij de huisarts* of apotheek.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Denk als kerkenraad na over uw gebouw. Hoe wordt het nu benut? Welke mogelijkheden zijn er nog meer? Wat zou u willen, wat past bij uw identiteit? Wilt u iemand mee laten kijken? Gemeenteleden die verstand hebben van gebouwen maar ook mensen en organisaties uit de buurt die mogelijkheden zien.

- Maak een plan. Zijn er mensen beschikbaar op momenten door de week? In de zomer? Begin klein. Een inloopuur, een koffieochtend. En hou vol. Mensen moeten 'de loop' ontdekken, zien dat het gebouw open is (hoe laat je dat aan de buitenkant merken), genodigd worden…
- Hoe ziet het gebouw eruit? Is de buitenkant uitnodigend? En binnen? Welke stappen kunnen we zetten om dat te verbeteren? Laat mensen van buiten meekijken!
- Denk na over een mogelijk vervolg: wat als al die mensen die binnenkomen meer willen?

Gemeentes kunnen advies vragen aan de SBKG, Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen, sbkgu@planet.nl, tel. (0343) 56 16 52 of (06) 53 18 92 54 en aan de KKG, Kantoor Kerkelijke Goederen, www.kkgkka.nl, tel. (033) 467 10 10.

25. De gemeente in een multiculturele context

Wie samen eet, leert samen leven

Psalm 117:1 Looft de HEER, alle volken, prijs hem, alle naties.

Veel kerken in de wat grotere steden staan midden in wijken die bevolkt worden door nieuwe Nederlanders, mensen uit andere culturen; christenen, maar ook aanhangers van andere godsdiensten. Het kunnen nieuwe buren zijn, maar ze kunnen ook een eindje verderop wonen, in het asielzoekercentrum net buiten het dorp. Wat doet de kerk te midden van andere culturen?
Wat valt er te ontdekken en te leren?

De eerste gemeenten bestonden uit een grote variëteit aan mensen. De gemeente in Korinthe bestond uit allerlei nationaliteiten en rangen en standen. In Nederland zijn naast zo'n 850.000 moslims ook 850.000 christenen die samenkomen in migrantenkerken. De koepelorganisatie SKIN (Samen Kerk In Nederland) ondersteunt deze kerken.
De kerk is geen eiland, zoveel is duidelijk.

Enkele mogelijkheden

- Om te beginnen: zoek de ontmoeting, het gesprek. De gezamenlijke maaltijd biedt daartoe goede mogelijkheden. Ook zijn informele ontmoetingen tussen vrouwen van verschillende achtergronden en culturen vaak heel vruchtbaar. Het isolement wordt doorbroken, over grenzen heen is er herkenning en erkenning. Wie samen eet, leert samen leven en luisteren naar elkaar, ook als het gaat over discriminatie, intolerantie en uitsluiting. Als men elkaar leert kennen, ontdekt men ook hoe men samen kan werken, leven en strijden voor gerechtigheid.
- U kunt ook denken aan interreligieuze gesprekken. Dan gaat het over de inhoudelijke overeenkomsten en verschillen. Zulke gesprekken kunnen uiteraard alleen gevoerd worden vanuit gelijkwaardigheid en wederzijds respect.
  Uit het beleidsplan van de dienstenorganisatie: Missionair werk veronderstelt een dialogische houding als we het legitiem vinden dat ook anderen buiten de kring het heil meedragen. God heeft zich toegewend tot de gehele wereld. In de christelijke gemeenschap kunnen we niet zonder het besef dat in ons land ook andere godsdienstige tradities zijn. Met hen zoeken we de dialoog, met respect voor hun godsdienst.

- Soms kunnen kerk en moskee samen optrekken in de wijk. Om wantrouwen weg te nemen, om onrust tegen te gaan. Voorwaarde is natuurlijk wel dat u elkaar kent en elkaar weet te vinden. Ook de scholen kunnen hierin een belangrijke rol spelen.

In mei 2009 organiseerde de Raad van Kerken van Tilburg een interreligieuze, interculturele dag. Een dag waarop mensen konden ervaren dat religie en cultuur een positieve bijdrage geven aan de ontmoeting van mensen van diverse herkomst, geloof en cultuur.

De Joriskerk in Amersfoort heeft veel ervaring met de opvang van asielzoekers.
Voor informatie kunt u terecht bij Leendert Wolters, lwolters@hgjb.nl.

- Open de eigen, 'witte' kerk voor mensen uit andere culturen. Zijn ze welkom? Is er bijvoorbeeld een ringleiding met vertaling?
- En natuurlijk zijn er allerlei mogelijkheden door de week: denk aan huiskringen, huiswerkbegeleiding, begeleiding bij het leren van de Nederlandse taal.

Als mensen werkelijk mee mogen doen, verandert dat niet alleen de samenstelling van de gemeente, maar ook de 'kleur': letterlijk en figuurlijk. De gemeente gaat meer lijken op de verzameling van mensen uit allerlei naties, rassen, en culturen, en van alle leeftijden. De homogeniteit (HBO opgeleid en blank) maakt plaats voor grote diversiteit. Dat is een grote omschakeling, maar geen onmogelijke.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Denk als kerkenraad na over uw buurt. Wat ziet u? Welke contacten zijn er al? Waar kunt u bij aansluiten?
- Zijn er mensen en organisaties uit andere culturen die u om advies kunt vragen? Het is sterk aan te raden dit te doen. Zoek advies bij de gemeenteadviseur, ga eens kijken naar gemeentes die ervaring hebben op dit gebied.
- Oriënteert u zich eens bij andere kerken en gemeenten die hier ervaring mee hebben. (Zie ook de website bij model 25).
- Begin met kleine stappen die passen bij de situatie: een uitnodiging voor een maaltijd, een bezoek aan een migrantenkerk, contact leggen met de moskee rond de ramadan. Als het gaat om asielzoekers is het verstandig contact te zoeken met vluchtelingenwerk.
- Geef niet snel op. Het is wennen, over en weer. Blijf zoeken naar mogelijkheden en wees trouw en betrouwbaar.

Een mooi voorbeeld van een gemeente, die meerdere nationaliteiten kent is de Scots International Church in Rotterdam, onderdeel van de Protestantse Kerk in Nederland. De kerkenraad is samengesteld uit verschillende nationaliteiten: Nederlands, Amerikaans, Nigeriaans en Ghanees.

Zie www.scotsintchurch.com.
Voor hulp en begeleiding kunt u ook terecht bij Theo Visser, www.icpnetwork.nl en bij SKIN, www.skinkerken.nl.

Theo Visser, christelijk gereformeerd predikant in de Rotterdamse Tarwewijk: In mijn ogen is niets zo enerverend als voorganger zijn van een internationale gemeente. Al die verschillende culturen, gewoonten en persoonlijkheden! Meer dan veertig nationaliteiten die samen één familie zijn! In de uitdaging van onze multiculturele samenleving zie je dat niemand zo één kan maken en samen kan *binden als de levende Christus. (...) Ik droom over een nieuwe beweging van Gods Geest door* gemeenten waar de culturen elkaar samen vinden in de aanbidding van God. Hij is het waard geprezen te worden door alle tongen, talen en etniciteiten!

26. De gemeente met een pioniersplek

Goed voorbereiden en iets nieuws beginnen

Er wordt gebouwd. Huizen worden uit de grond gestampt. Straat na straat verrijst. Een vinexwijk, een hele stad.
In een grote stadswijk is nog wel een protestantse gemeente, maar die is sterk vergrijzend. Er is weinig kader. Kerksluiting dreigt aan de horizon.
Wat zijn de mogelijkheden voor de kerk in beide situaties?

De laatste jaren is er toenemende aandacht voor de mogelijkheid van pionieren: het stichten of 'planten' van een nieuwe kerk. Gewoon (opnieuw) beginnen, hoe dan ook. Aanwezig zijn en blijven in de nieuwe wijk, in de stad, in het dorp. Ook al is het met een handjevol mensen en ook al zijn er niet veel mogelijkheden. Er zijn wel kansen; er is visie en verlangen, er zijn mensen die de schouders eronder willen zetten – pioniers die kijken naar wat kan en niet naar wat er niet (meer) is.

Een kerk planten, ergens opnieuw beginnen. Het gaat niet om losse initiatieven die zonder overleg worden gestart. Een protestantse pioniersplek kan alleen starten in samenwerking met de bestaande kerkenraad. Met steun. En anders niet.
De synode heeft ruimte gegeven voor het stichten van nieuwe gemeenschappen, de kerkorde biedt er mogelijkheden voor. Zo ontstaat een tweesporenbeleid: de bestaande kerken worden uitgenodigd en gestimuleerd om als missionaire gemeente aanwezig te zijn in stad en dorp. Daarnaast zijn nieuwe gemeenschappen en gemeenten mogelijk. Misschien een nieuwe wijkgemeente, misschien een plek van ontmoeting die langzaam uitgroeit tot een zelfstandige protestantse gemeente. De bestaande gemeente kan haar missionaire roeping mede gestalte geven door het stichten van een 'pioniersplek'. Vrijwilligers worden afgestaan om aan dit project te werken.
Het kan op verschillende manieren beginnen.

Twee belangrijke mogelijkheden

- Een nieuwe gemeente die van meet af aan op zondag samenkomt. Mensen uit de naburige gemeente(n) worden 'afgestaan' om te helpen opstarten. De mensen in de wijk of het dorp zelf worden uiteindelijk de dragers. Vaak is er een betaalde kracht die vanuit fondsen betaald wordt en begeleid door mensen uit de kerkenraad en landelijke werkers van de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk en/of de IZB.

- Een 'plek van aanwezigheid' in de wijk. In een nieuwbouwwijk biedt kinderwerk vaak een goede ingang. Er is een ruimte, er is een werker (zie de vorige mogelijkheid), er zijn ontmoetingen door de week: inloopochtenden, kinderclubs, een geloofscursus, thema-avonden... Van daaruit kan op den duur een gemeenschap groeien die gemeente wordt. Ook hier zijn fondsen en begeleiding belangrijk.

In beide gevallen zijn gesprekken met de plaatselijke kerkenraden belangrijk. Trek samen op en blijf samen optrekken. Durf elkaar te bevragen en van elkaar te leren.

Kerk, maar dan anders

Naast 'kerkplanting' spreken we ook van 'emerging churches'. Emerge is Engels voor 'opkomen'; een kerk die als een plantje opkomt uit de grond, los van een kerkverband. Vaak begint het met mensen in een huiskamer. Informeel, laagdrempelig, niet met de bedoeling een 'kerk' te beginnen zoals wij kerken kennen. Experimenteel, zoekend, met gebruik van allerlei nieuwe vormen en mogelijkheden. Soms groeit zoiets uit tot een nieuwe gemeenschap, iets van 'kerk', maar dan anders. Omdat deze 'emerging' groepen graag veel vrijheid willen, zoeken ze geen formele aansluiting bij een kerkgenootschap. Maar meedenken en meeleven wordt zeker op prijs gesteld.
Dergelijke initiatieven kunnen overigens als bedreigend en concurrerend worden gezien. Is het ook mogelijk elkaar te steunen en aan te vullen, elkaar versterken dus? Je hoeft niet hetzelfde te doen of op elkaar te gaan lijken.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Mocht u als kerkenraad willen nadenken over 'kerkplanting' of nieuwe initiatieven in uw omgeving, bespreek dan de achterliggende visie. Waarom zo'n initiatief? Doe onderzoek naar de wijk, naar de mensen die er wonen. Contacten met bestaande initiatieven zijn van groot belang. Welke ervaringen zijn al opgedaan? Hoe vertalen we dat in onze situatie?
- Bezint eer ge begint. Dat kan wel enige tijd kosten. Is er draagvlak in de gemeente?
- Doe onderzoek naar de omgeving, naar de (nieuwe) wijk, naar het dorp waar de kerk verdwenen is. Wat voor mensen leven er, welke vragen en welke behoeften zijn er? Waar kunt u op aansluiten? Er is hulp bij zo'n onderzoek mogelijk. Wat wilt u: van meet af aan vieringen, of juist activiteiten door de week? Durft u het aan om mensen uit de eigen gemeente hiervoor 'vrij' te stellen?
- Zijn er financiële mogelijkheden voor een werker? Kunnen er fondsen worden aangeboord? Er is begeleiding mogelijk vanuit de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk en/of de IZB.

Jaarlijks worden vanuit de dienstenorganisatie twee nieuwe pioniersgemeentes gestart. Voor een periode van drie jaar wordt uit landelijke fondsen een predikant en een netwerker/ fondsenwerver

betaald. Actieve, positieve betrokkenheid van de omliggende gemeentes en de betrokken classis is wel een voorwaarde.

BOEI 90

Een goed voorbeeld van een protestantse pioniersplek is BOEI 90 in de wijk Wateringse Veld in Den Haag. De werker daar is Arjen ten Brinke. Hij wordt gesteund door de hervormde en gereformeerde kerkenraad van Wateringen en begeleid vanuit de IZB en het missionair team van de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk.

BOEI 90 is een heel gewoon pand in een heel gewone straat in Wateringse Veld. Het is een pand waar iedereen welkom is! Vanuit het pand willen we een positieve bijdrage leveren aan de wijk door *'het omzien naar elkaar' te verwezenlijken. De sfeer in BOEI 90 wordt als 'warm' ervaren. Mensen* zien naar elkaar om en leven met elkaar mee. Het is een plek om anderen te ontmoeten, bij te praten en om ervaringen uit te wisselen. Vanuit BOEI 90 bieden we activiteiten aan die draaien *rondom 'ontmoeting'. Veel mensen zijn op zoek naar meer, op zoek naar God? Maar wie is God en* wie is Jezus en wat betekent het om te geloven?
BOEI 90 wil voor de bewoners van Wateringse Veld een veilige plaats zijn waar kinderen, jongeren en volwassenen zich thuis voelen.
(www.BOEI90.nl)

27. De krimp-zonder-krampgemeente

In de plooien van de krimp zitten de kansen verborgen*

Kerken worden gesloten, geloofsgemeenschappen opgeheven. Het gaat niet meer. De kosten zijn niet meer op te brengen bij een leeglopende kerk. De kleine groep ouderen heeft het nog een tijdlang vol kunnen houden, maar nu valt de bijl. De kerk gaat dicht, wordt gesloten, verkocht, soms zelfs afgebroken. Wat te doen? 'Het is niet anders?'

Wat jarenlang floreerde, gaat ten onder. Naast de pijn kan er ook een gevoel van falen zijn: dat het mislukt is. De kans is groot dat de gemeente zich gaat vergelijken met bloeiende kerkgemeenschappen een eindje verderop. 'Wat deden we fout?'
Er kan ook opluchting zijn. Het gaat écht niet meer. We hakken de knoop door en houden op met krampachtig proberen.

Begeleiding nodig

Er is afscheid en rouw. Het vertrouwde kerkgebouw gaat dicht. De plek waar mensen getrouwd zijn, de plek van waaruit begraven werd, de plek waar de kinderen gedoopt zijn is niet meer. Er is ook afscheid en rouw om de gemeenschap die uiteen dreigt te vallen of valt. Soms worden kerkleden ondergebracht bij een kerkgebouw in de buurt, soms verdeeld over meerdere wijken. Of ze moeten in een naburig dorp naar de kerk. Hebben ze daar nog puf voor? Helemaal opnieuw beginnen, zo lijkt het. Zeker voor ouderen niet gemakkelijk.
Bij al die ingewikkelde, emotionele processen is het heel goed mensen van buiten te betrekken. Begeleiding is nodig. Het kan niet allemaal op de schouders van de kerkenraad liggen.
Het gesprek over het 'hoe' van het afscheid (de laatste kerkdienst, een maaltijd ten afscheid, herinneringen ophalen, voorwerpen uit het gebouw een plek geven elders) en de toekomst zijn van groot belang. Wat is er nog wel mogelijk? Kunnen overgebleven leden in het dorp samen een kring vormen, een kleine huisgemeente wellicht? Jezus belooft: 'Waar twee of drie mensen in mijn naam samen zijn, ben ik in hun midden.' (Matteüs 18:20)
Het is ook goed om eens terug te blikken, gesprekken met 'afhakers' te zoeken en goed naar hen te luisteren. Waarom kwamen ze niet meer? Of waarom hebben ze zich aangesloten bij een kerk verderop? Het kan leiden tot nieuwe initiatieven en een hervonden elan.

* citaat: Lutsen Kooistra

Enkele mogelijkheden

- 'Klein' zijn hoeft geen zwakte te zijn. Men wordt teruggeworpen op de basale vormen van samenzijn, van vertrouwen, van gebed, zingen, luisteren naar de Schift en naar elkaar, en samen het goede zoeken.
- Sommige gemeentes maken al pionierend een doorstart. (zie model 26)
  Zonder kleine groepen verminderen de kansen op een geslaagde 'doorstart' aanzienlijk. We kunnen het zelfs omkeren: mogelijk vormen de samenkomsten van kleine groepen waar twee of drie in de naam van Jezus Christus en in zijn Geest bijeen zijn, de kiemcellen van een nieuwe geloofsgemeenschap. Wanneer het geloofsgesprek in de kleine kring een eerste vorm is van kerkopbouw, zien we ook wat er mogelijk wordt wanneer hiermee (opnieuw) een begin wordt gemaakt. (Henk de Roest in Levend Lichaam, uitg. Kok, pag. 227)
- Sommige gemeentes laten de oude vormen achter zich en beginnen opnieuw. Dat vraagt om visie en om mensen die ervoor willen gaan. Dat vraagt om volharding en trouw.

De pijn en de gelatenheid hoeven niet het laatste te zijn. Soms dienen zich verrassende nieuwe mogelijkheden aan, dichtbij of verder weg. In samenwerking met anderen of in de kleine kring van de overgebleven gemeenteleden.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Als kerksluiting dreigt of aan de orde is, zorg dan als kerkenraad voor goede begeleiding. U kunt hierbij een beroep doen op uw gemeenteadviseur of andere externe begeleiders.
- Zorg voor een goede pastorale zorg. Heftige emoties zijn aan de orde. Er is verdriet en boosheid.
- Blijf de gemeenschap bepalen bij het hart van de kerk: zingen, vieren, lezen van de Schrift, gebed. De 'zakelijke' kant moet niet alles gaan bepalen.
- Zoek naar mogelijkheden van hoop, in samenwerking met anderen, vanuit de gemeenschap van overgebleven mensen. Wat kan er worden opgestart? Kunnen we een kleine kring vormen? Waar kunnen mensen terecht?

28. De gemeente aan de maaltijd

Gesprekken worden zomaar geloofsgesprekken

De maaltijd is vanouds de plek waar gastvrijheid, ontmoeting en gesprek centraal staan. Samen eten is intiem en ontspannen. De laatste jaren is de maaltijd 'herontdekt' in de kerk. In veel gemeenten wordt meer en meer samen **gegeten, voorafgaand aan een thema- of cursusavond, of als plaats van ontmoeting. Kunnen mensen van buiten de kerk bij u aanschuiven?**

De Alphacursus en de cursus 7 + 1 – Ontmoetingen met God, introductiecursussen christelijk geloof, bestaan allebei uit een serie avonden die voorafgegaan worden door een maaltijd. Zonder dat geen 'echte' cursus. Tijdens de maaltijd gaat het over van alles en nog wat, worden de dagelijkse bezigheden uitgewisseld en leren mensen elkaar op een ongedwongen manier kennen.
Aan deze cursussen nemen vaak mensen deel die nooit in de kerk komen. Ook zijn er nogal eens 'buitenstaanders' bij georganiseerde open maaltijden. Zo komen ze over de drempel. 'Gesprekken worden zomaar geloofsgesprekken' vertelt een deelnemer.

De zeven bijeenkomsten beginnen met een gezamenlijke maaltijd. Dat was zo ook gewoonte in de eerste christelijke gemeenten. Na een dag hard werken is het goed eten samen. Daarna wordt er *een inleiding gehouden over een van de hoofdthema's van geloven. Bij voorkeur niet ingewikkeld,* wel authentiek. De inleider laat op een boeiende en prikkelende manier iets zien van zichzelf, als lid van de plaatselijke geloofsgemeenschap. In groepjes wordt daarover doorgesproken. Aan het eind komen de deelnemers weer bij elkaar om de bijeenkomst af te sluiten met het zingen van een lied, onderbroken door stilte en gezamenlijk gebed. Dit maakt de bijeenkomsten tot een soort viering. (website www.7plus1.nl)

De Alphacursus hielden we 's morgens met veertien vrouwen. We begonnen om 9.00 uur met een lekker ontbijtje. Want een Alphacursus zonder eten, dat kan natuurlijk niet! De bedoeling van het eten met elkaar is gezellig kletsen om elkaar een beetje, of beter, te leren kennen. De groep bestond uit jonge vrouwen die, nadat ze de kinderen op school hadden gebracht, gelijk aan het ontbijt schoven, uit vrouwen met studerende kinderen, en vrouwen waar de kinderen al een poosje de deur uit waren.

Niet alleen qua leeftijd, maar ook qua achtergrond verschilden we van elkaar. Van christelijk opgevoed en elke week naar de kerk tot helemaal geen christelijke achtergrond. En daarin hadden we ook nog de variant van af en toe naar de kerk of alleen met Kerst. Kortom, een bont gezelschap! (website protestantse gemeente Monster)

Ook de Marriage Course, de cursus voor paren, kent de maaltijd vooraf. Deze keer niet in groepen, maar aan tafeltjes voor twee. Om even te 'landen' bij elkaar voordat de bijeenkomst begint.

Enkele mogelijkheden

- Veel gemeenten kennen groepen die samen eten. Groepen van alleengaanden, gezinnen die samen optrekken, of bijvoorbeeld maaltijden voor ouderen.
- Kerkenraden en commissies sluiten hun seizoen vaak af met een gezamenlijke maaltijd.
- Een kerstmaaltijd voorafgaand aan de kerstnachtdienst, of een paasontbijt of paasbrunch voor de hele wijk of het hele dorp onder het motto 'de kerk viert feest'.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Als u nadruk wilt leggen op (missionaire) maaltijden, denk dan goed na over de doelgroep. Wie nodigt u uit, en voor wat? Niet iedereen schuift zomaar aan – er moet ook wat 'te halen' zijn: kennismaken met leeftijdsgenoten of mensen met eenzelfde vraag of behoefte bijvoorbeeld. Als er vooral ouderen aanschuiven, moet u niet verbaasd zijn als jonge gezinnen de drempel niet zo makkelijk nemen en andersom. Wat is de doelgroep en hoe denkt u die te bereiken? Als er kinderen komen, is er dan een kleurplaat, een hoek met speelgoed?
- Persoonlijke uitnodigingen werken altijd beter dan een prachtige folder (al is ook die niet onbelangrijk).
- Wie kookt er? Onderschat niet de hoeveelheid werk. Veel mensen doen het met plezier, maar ga ze niet overbelasten. Overweeg ook de mogelijkheid van een cateringbedrijf, zeker bij grotere groepen.
- Stel een kleine werkgroep in die de mogelijkheden onderzoekt en keuzes maakt. Delegeer; juist bij activiteiten als een maaltijd maken vele handen licht werk. Zo raken meerdere gemeenteleden betrokken.

Eens in de twee maanden ben ik aan de beurt: koken voor onze jeugdgroep. Het hoeft niet ingewikkeld te zijn, een pan macaroni en een goede salade is al prima. Natuurlijk eet ik zelf mee, *leuk om zo de jongeren wat te leren kennen…*

Ter inspiratie

Han Wilmink is predikant en een gepassioneerd kok. Daarnaast is hij de drijvende kracht achter de activiteit 'Bijbels culinair' én actief in de 'Slowfood' beweging. Voor zijn gemeente organiseert hij met regelmaat speciale kook- en eetavonden. Zijn boek Bijbels Culinair bevat tien hoofdstukken die gelinkt zijn aan een bepaalde periode uit de Bijbel. Naast allerlei wetenswaardigheden over de tijd en informatie over diverse producten bevat elk hoofdstuk de receptuur van een (meer)gangenmenu of buffet, voorzien van een wijnadvies. Het bereiden van de gerechten is op heldere en humoristische wijze beschreven. Met een schat aan informatie, gerechten, verhalen en een start voor een avond tafelen.

zie www.bijbels-culinair.nl

29. De reflecterende gemeente

Kijk eens wat vaker in de spiegel

Een belangrijke missionaire prikkel kan gegeven worden door eens als kerkenraad en gemeente naar uzelf te kijken. Wie zijn wij? Wat is onze kracht? Waar liggen onze zwakke punten en waar onze blinde vlekken? Als u de gemeente eens onder de loep neemt, komt u ook op ideeën en kansen voor missionair werk.

Vanuit (missionaire) gemeenteopbouw is al veel langer over deze vragen nagedacht. Praktische handvatten worden geboden door onder anderen Christian Schwarz en Robert Warren. Zij vroegen zich af: welke kenmerken hebben bloeiende gemeentes gemeenschappelijk? Ze kwamen met vergelijkbare uitkomsten. Schwarz legt meer nadruk op de concrete activiteiten, Warren meer op de achterliggende waarden.

Robert Warren noemt een aantal kenmerken van een 'gezonde gemeente'*:

- bezield door geloof: een diep bewustzijn van de werkelijkheid van Gods aanwezigheid, goedheid en liefde;
- een naar buiten gerichte blik: bezig met de praktische zorg voor de plaatselijke omgeving, voor de wereld waarin wij leven en wat zich daarin afspeelt;
- op zoek naar wat God wil: een duidelijke doelgerichtheid, voortgedreven door een goddelijke roeping... biddend in beweging blijven;
- de kosten van verandering en groei onder ogen willen zien en durven opbrengen: de moed om pijnlijke feiten onder ogen te zien en werkelijk veranderingen door te voeren, ook als er een hoge prijs is;
- leven als een echte gemeenschap: ruimhartige en oprechte relaties, gemeente als 'gezin';
- ruimte scheppen voor iedereen: anderen zijn welkom, het hele gemeenteleven is doortrokken van ruimhartige openheid;
- zich beperken tot een paar taken en die goed doen: een combinatie van rust en doelgerichtheid; je niet tot overspannens toe laten opjagen, maar genieten van wat je doet, met kwaliteit.

Uit Robert Warren, Handboek gezonde gemeente, pag. 29 en 30.

Het boek biedt nadere handreikingen om dit uit te werken en van de gemeente een analyse te maken. Voor *meer informatie over een 'scan' van uw gemee*nte kunt u terecht bij uw gemeenteadviseur.

Christian Schwarz noemt**:

- toerustend leiderschap: het kader rust nieuw kader toe, een kringleider heeft bijvoorbeeld een assistent kringleider, een kerkenraadslid is mentor voor zijn/haar opvolger;
- een gavengerichte taakvervulling: niet de vacature is allesbepalend, maar de mensen met hun gaven en mogelijkheden;
- een hartstochtelijk geloofsleven: enthousiasme, vuur, geen 'plicht';
- doelmatige structuren: een structuur die de beweging ondersteunt, die groei en voortgang mogelijk maakt en niet belemmert;
- inspirerende samenkomsten: het bezoeken van de kerkdienst is inspirerend voor mensen;
- groeizame gemeentekringen: in kleine kringen groeien mensen in geloof, gemeenschap en gastvrijheid;
- behoeftegerichte evangelisatie: wat zijn de vragen en behoeften van onze omgeving; daar sluit de evangelisatie bij aan;
- liefdevolle relaties: het klimaat in de gemeente is hartelijk, warm, mensen nodigen elkaar uit, er wordt gelachen.

** Zie Christian Schwarz, Natuurlijke gemeenteontwikkeling.

Enkele mogelijkheden

- Ook andere modellen en instrumenten zijn mogelijk als 'spiegel'.
  Een eenvoudige SWOT-analyse kan kerkenraden en commissies ook op gang helpen:
  wat zijn onze sterke kanten (**S**trengths)?
  wat zijn onze zwakke kanten (**W**eaknesses)?
  wat zijn onze kansen (**O**pportunities)?
  wat zijn onze bedreigingen/valkuilen (**T**hreats)?
- Een verfrissende blik van een buitenstaander kan op ideeën brengen en in beweging zetten. Vreemde ogen dwingen. Iemand die meekijkt, vragen stelt, misschien een onderzoekje doet, interviewt, begeleiding biedt. Dat kan uw gemeenteadviseur zijn.

In de classis Peel en Kemperland deed gemeenteadviseur Atie de Vos een onderzoek samen met *andere deskundigen. Samen vormden ze 'het toekomstteam'. Vertegenwoordigers van 24* kerkenraden werden geïnterviewd. Op grond daarvan werden enkele aanbevelingen gedaan aan de *kerkenraden. Alleen al zo'n onderzoek kan kerkenraden aan het denken zetten en de aanbevelingen* kunnen beweging en vernieuwing tot gevolg hebben.

Een impuls van buiten kan ook komen van mensen buiten de eigen gemeente, die met een eigen invalshoek en vanuit hun ervaring meedenken. In het project 'bruggen van hoop' (afkomstig uit Engeland) worden zij 'kritische vrienden' genoemd: vrijwilligers die bereid zijn een eindje mee te lopen en vanuit hun eigen ervaring mee te denken in een proces van vernieuwing. Deze 'kritische

vrienden' komen een paar keer op bezoek. Het zijn niet per se dominees of theologen, maar bijvoorbeeld een PR-deskundige, een socioloog, een godsdienstsocioloog of een journalist. 'Bruggen van hoop' vormt de makelaar tussen vraag en aanbod. Welke mogelijkheden zien anderen bij ons? De kritische vrienden komen bijvoorbeeld twee of drie keer langs, telkens met een tussenperiode van een half jaar. Soms is één bezoekje al genoeg.
Een blik in de spiegel kan ook zijn een conferentie bezoeken, een andere gemeente meemaken, iemand van buiten uitnodigen die meekijkt en meedenkt.

Mocht u na het grasduinen in deze map nog steeds met de handen in het haar zitten, mocht u wel een briljant idee hebben maar geen idee hoe het uit te voeren, mocht u verschillende mogelijkheden overwegen en hebt u een blik van buiten nodig... vraag er eens een kritische vriend bij! Hij of zij 'ziet' misschien iets wat u nooit had bedacht. Via www.bruggenvanhoop.nl kunt u zich aanmelden. U kunt ook een beroep doen op uw gemeenteadviseur. Aan langere projecten door een gemeenteadviseur hangt een prijskaartje.

In Ermelo organiseerde een wijkgemeente *een 'contextberaad'. Gemeenteleden nodigden mensen* van buiten uit die kijk hebben op de situatie in de wijk, het dorp. Huisarts, maatschappelijk werker, gemeenteraadsleden, iemand van jeugdzorg, van de politie, een onderwijzeres. Op de avond zelf werd alleen geluisterd naar antwoorden op de volgende vraag: hoe kijken jullie naar ons, wat merken jullie van ons als kerk?
De plaatselijke pers was ook uitgenodigd en deed verslag. De blik van buiten maakte heel wat los!

In het boek van Jan Hendriks *'Op weg n*aar de Herberg, bouwen aan een open kerk', komt u een checklist tegen die u kan helpen naar uzelf te kijken.
Zie ook de brochure T*ime Out' van de stichting Idee*-en-kerk.

Een creatieve, speelse manier om naar jezelf te leren kijken biedt HETLEF! Twee theatermakers, Suzanne Groote en Ferdinand Borger, gaan met u aan de slag. Via losse scènes en improvisatie gaan *ze in op uw dilemma's en vragen.*
U kunt hen inhuren voor een kerkenraadsdag of een gemeenteavond. Zie www.tradere.nl

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Ga als kerkenraad eens een zaterdag – nog beter een vrijdagavond en zaterdag – kijken in een van de spiegels. 'Scoor' de lijstjes: waar bent u sterk in, waarin niet?
  Vraag daarbij externe begeleiding van bijvoorbeeld uw gemeenteadviseur of een andere 'kritische vriend'.

- Welke kenmerken zijn sterk, welke zwak? Maak concrete plannen om hierin verandering aan te brengen. Let daarbij op de gerichtheid naar buiten: wat merkt uw omgeving van de gemeente?
- Betrek ook mensen van buiten bij uw analyse. Hoe kijken zij tegen de gemeente aan? Denk ook aan de kinderen en jongeren.
- Een analyse is een startpunt. Het wordt pas wat als het vertaald wordt in de praktijk. Welke stappen gaan we zetten en hoe kunnen we meer 'kerk naar buiten' worden?
- Organiseer een 'contextberaad' zoals in Ermelo. Vergeet niet de pers uit te nodigen!

30. De gluren-bij-de-burengemeente

Kennismaken met anderen is verfrissend

'Wat doen anderen?' Het is een van de vier vragen die aan het begin van **deze map worden gesteld. U bent niet de enige kerkelijke gemeente in uw omgeving. Nederland kent een rijk palet aan denominaties. Kent u de kerken in uw omgeving? Wat doen ze zoal? Wat valt er te zien en te leren?**

Als gemeenteleden in het buitenland zijn, komen ze soms terug met bemoedigende verhalen over wat ze daar zagen en meemaakten in de kerk. Dat inspireert!
In eigen land ligt dat vaak moeilijker. Soms wordt een naburig kerkgenootschap als 'concurrent' ervaren. Daar zijn wel veel jongeren, maar ook de jongeren uit onze gemeente! Soms is een gemeente in de buurt ontstaan na een pijnlijke scheuring. Een kerkgemeenschap ziet hele gezinnen wegtrekken naar een dorp of stad verderop. Pijnlijk. En het kost moed om erop af te stappen, te willen leren en zelfs samen te werken.

'Onze jongeren komen niet meer in de kerk, je ziet ze wel in de jeugdkerk een paar dorpen verderop.' Bent u al eens wezen kijken? 'Wezen kijken? Zijn we daar welkom dan? Bovendien: ik moet niets hebben van zulke vieringen; al dat halleluja-*gedoe.'*

'Jongeren? Die trekken allemaal naar die ene wijkgemeente in het centrum. Ze pakken onze jongeren af.' Maar wat valt er te leren van die ene wijkgemeente in het centrum?

Soms vallen we vooral op de verschillen. Zo niet! Dat kan verhinderen om te leren wat er te leren valt. Zijn er misschien vormen die wél zouden kunnen passen bij uw gemeente? En als u niet wilt wat daar gebeurt, wat is dán uw kracht? De ontmoeting en confrontatie met een gemeenschap die zo heel anders is, kan aan het denken zetten over uw eigen kerk, over uw eigen identiteit. Het is als een blik in de spiegel. Daarbij is het de kunst niet alleen aan te wijzen wat er aan die ander mankeert, maar ook te zoeken naar de kracht van de ander en de eventuele zwakke punten bij uzelf. Zo kunt u meer en meer ontdekken wie u zelf bent en wilt zijn. En waarom.
'Gluren bij de buren' kan verfrissend en heilzaam zijn.

Enkele mogelijkheden

- Gelukkig kennen veel plaatselijke gemeentes allerlei vormen van samenwerking en ontmoeting. Plaatselijke raden van kerken, een pastoresoverleg, een gebedsgroep van predikanten in de stad. Elkaar kennen maakt minder kopschuw. Aan de basis werken gemeenteleden vaak al samen. Jongeren trekken zich al helemaal weinig van kerkgrenzen aan en los van kerkelijk beleid ontstaan er allerlei, vaak missionair gedreven, initiatieven.
- Vrouwenochtenden worden vaak gedragen door vrouwen uit allerlei plaatselijke gemeenten. Het is een bont gezelschap: van protestant tot rooms-katholiek, van baptist tot evangelisch. Wat hen samenbindt is het verlangen naar ontmoeting en het gesprek over thema's die kerkmuren overstijgen.
- Denk ook eens aan migrantenkerken in Nederland. Er leven circa 800.000 migrantenchristenen in ons land. Vaak zijn de kerken gebundeld naar nationaliteit, maar ook vinden christenen uit allerlei landen elkaar in migrantenkerken van velerlei snit. De contacten tussen deze kerken en de protestantse gemeenten zijn er, maar lopen niet altijd even makkelijk. Toch valt er veel van elkaar te leren, juist ook als het gaat om de missionaire uitdaging van de gemeente. Soms is samenwerking mogelijk. In elk geval is hier ook de ontmoeting en de relatie van grote betekenis voor beide partijen. Dat gaat verder dan het gebruik van een gebouw. Als men over de grenzen heen leert kijken, geeft dat impulsen aan het eigen gemeenteleven. Soms is een bezoek aan een migrantenkerk minder bedreigend dan een bezoek aan de plaatselijke evangeliegemeente, al komen vorm en inhoud vaak sterk overeen.
- Denk ook aan de contacten die er zijn met kerken elders in de wereld. De Protestantse Kerk maakt deel uit van een wereldwijd missionair netwerk. Relaties met partnerkerken zijn inspirerend voor ons eigen kerkzijn. Zie www.kerkinactie.nl/interactief.

Mogelijke werkwijze in de kerkenraad

- Bekijk als kerkenraad eens welke kerkelijke gemeentes en gemeenschappen in uw omgeving zijn. Is er contact? Kunt u eens op bezoek gaan? Wat valt er te leren?
- Zijn er contacten met gemeentes elders in de wereld? Wat valt van hen te leren?
- Welke interkerkelijke activiteiten worden in uw omgeving georganiseerd? Vrouwenochtenden, jeugdkerken, inloophuizen of nog anders?
- Ga er als kerkenraad zelf eens op uit. Bezoek in kleinere groepen eens een kerkdienst van een ander genootschap, of een wijkgemeente van een heel andere kleur. Wat valt u op? Wat spreekt aan?
- Zoek gericht contact en gesprek. Niet alles tegelijk, begin bij wat aanspreekt en voor de hand ligt. Gaandeweg kunt u mogelijkheden voor samenwerking ontdekken. Vaak begint dat bij diaconale activiteiten of bijeenkomsten voor jongeren. Maar het is ook mogelijk elkaar missionair te versterken.

- Een betrekkelijk eenvoudige manier om met elkaar in contact te komen is samen eten. Organiseer een gezellige maaltijd, vraag een andere gemeente over de vloer en ga de volgende keer eens bij hen (koken en) eten. Zo leer je elkaar op een ongedwongen manier kennen. Zie ook model 28.

In onze plaats worden verschillende oriëntatiecursussen christelijk geloof gegeven. De ene gemeente biedt Alpha aan, de andere 7+1. We publiceren er gezamenlijk over in de plaatselijke krant.

Model 31: en nu wij!

De onderstaande vragen kunt u thuis voorbereiden. Bespreek ze daarna samen in de kerkenraad, (missionaire) werkgroep of beleidscommissie.

1. **Wat doen we al? En welke van deze activiteiten zijn geschikt voor gasten?**

Onze sterke punten/punten waar we blij mee zijn:

1.
2.
3.

2. **Activiteiten die nu al geschikt zijn voor gasten (noem er minstens drie):**

1.
2.
3.

3. **Hoe ziet onze omgeving eruit?**

Kenmerken van onze wijk/ons dorp/onze plaats:

1.
2.
3.

4. **Wat merkt onze omgeving van ons?**

Wat zouden ze missen als wij er niet meer zouden zijn?

1.
2.
3.

5. **Wat doen we niet?**

Welke doelgroep bereiken we niet? Wat kunnen we niet/waar komen we niet aan toe?

1.
2.
3.

6. **Wat doen anderen in onze omgeving?**

Kerken/kerkgemeenschappen/organisaties: maak een lijst en zet er achter wat hen kenmerkt.

1.
2.
3.

Wat kunnen we van hen leren? Kunnen we samenwerken?

Als u zo naar deze gegevens kijkt, welke modellen uit de map kunnen uw gemeente dan missionair versterken? Noem er maximaal 3. Inventariseer uw keuzes.
Welke modellen 'scoren' het hoogst?

Schrijf vervolgens uw eigen model. Welke titel zou u erboven zetten?

BESCHRIJVING VAN ONZE EIGEN GEMEENTE
Wij zijn een gem*eente die... (omschrijving van uw identiteit en sterke punten):*

BESCHRIJVING VAN ONZE OMGEVING
Onze omgeving (omschrijving) ...

BESCHRIJVING VAN ONS PLAN
Beschrijf kort zo praktisch mogelijk uw plan: concreet, uitvoerbaar, te controleren. Neem niet teveel hooi op de vork, begin doordacht met één of twee plannen, bouw evaluatiemomenten in. Geef ook aan op welke van de modellen uit de map u zich het meest gebaseerd heeft.

FINANCIERING VAN ONS PLAN
a. Wat zijn de extra kosten van ons plan?
b. Welke eigen middelen zijn er beschikbaar (in het landelijke collecterooster zijn vanaf 2010 twee missionaire collectes opgenomen, waarvan – en dat is nieuw! – de gemeente zelf 50% van de opbrengst mag houden. Gebruik deze nieuwe inkomstenbron voor uw eigen activiteiten.
c. Is er behoefte een eenmalige stimuleringsbijdrage vanuit het landelijk dienstencentrum aan te *vragen? (zie ook onder 'het missionair projectteam en het benodigde budget')*

ADRESSEN VAN UW MISSIONAIRE WERKGROEP EN OUDERLINGEN

Wilt u commentaar, aanvullingen of ideeën voor uw model? Als u dit plan aan ons opstuurt, reageren we binnen een maand.

Adres:
Protestantse Kerk
t.a.v. Missionair Werk & Kerkgroei
Postbus 8504
3503 RM Utrecht.

Colofon

30 kansrijke modellen voor de missionaire gemeente

is een uitgave van de Protestantse Kerk in Nederland

Auteur
Nynke Dijkstra-Algra

Eindredactie
Janet van Dijk

Vormgeving map
Saskia Zwerver

Bestellen
Via bestellingen@pkn.nl; tel. (030) 880 13 37 of via de webwinkel op www.pkn.nl

September 2009